ס פ ר

בית ישראל

יובל שנים
בארץ הקודש

35 שנה
מאחורי מסך הברזל

הרב
ישראל נתן סלאוין

ב״ה

ספר

בית ישראל

תולדות וקורות חיים

יובל שנים בארץ הקודש
מחצית היובל מאחורי מסך הברזל

הרב ישראל נתן סלווין

ירושלים, ה׳תשס״א

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

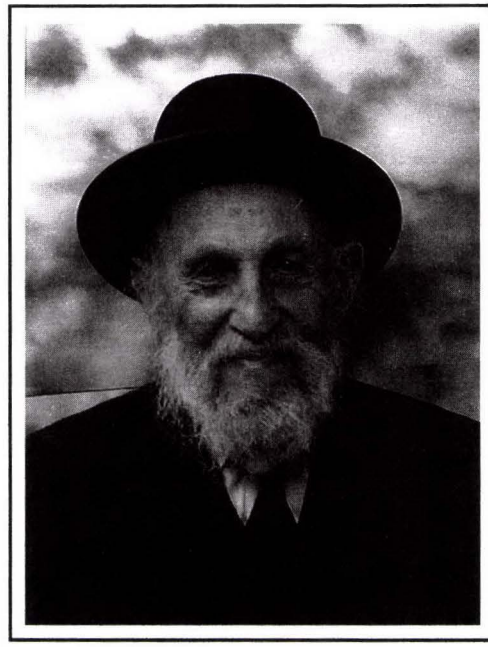
(c)
כל הזכויות שמורות

הכתובת:
הרב ישראל נתן סלווין
רחוב דבדי חיים 1, ירושלים תי"ו
02-5386108

נדפס בישראל
Printed In Israel

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

בית ישראל / הרב ישראל סלווין

תמונת המחבר

תוכן

פתח דבר _____ 9

משפחתי _____ 11

מוצא משפחתי - מצד אבי / מוצא משפחתי - מצד אמי /

בואנו לגרוזיה _____ 17

אושרו של חסיד / נסיעה מסוכנת / מגיעים לגרוזיה / בקולאשי / על מדינת גרוזיה /

קושי הפרנסה _____ 31

הוי גולה למקום תורה / ביקור אצל אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע / הדחקות בבית / ארוע מחריד / לימוד תורה בבתי ילדים / צעדיי הראשונים במסחר / הפחד מקרקורי התרנגול.../ בתור אורח בשני ימי ראש-השנה /

בתי-כנסת למאכולת אש _____ 49

טיבו של ארגון "מכבי אש" / מסירות נפש עבור בית הכנסת / סופם המר של שלשת הקומוניסטים /

עסקים מסוכנים _____ 57

ביקור ראשון באוזבקיסטן / העברה לתחנת המשטרה / מעצר ברכבת / פגישה גורלית /

שבת מגינא ומצלא _____ 69

כוחה של שבת קודש / אורח רצוי לשבת /

ניהול בית חרושת לבגדים _____ 75

עסק משתלם / שבע שנים הטובות / פתרון הפתרונות... / שמירת שבת כהלכתה/

מאחורי סורג ובריח _____ 89

איך נעצרתי? / אורח בלתי צפוי / "עשר שנות-גלות לסיביר!" / כיצד הועברו האסירים לסיביר? / בדרך למחנה / בדרך חזרה / ספירת האסירים / התאבדות המונית / חללים / הצלה ברגע האחרון /

פגישה אחרונה עם אבא הי"ד _____ 111

הרשעים - השקט לא יוכלו / אורחים בלתי קרואים / מסירות נפש לרבי / פגישה קורעת לב / המסע האחרון / תלמידי אבא מארי הי"ד / בתור חזן-משנה בבית-הכנסת הגדול /

תחת הפצצות מטוסים גרמניים _____ 127
אשפוז בהול / ביחידה לפיצוץ גשרים / הצלה ברגע האחרון / שלשה נסים / הצלת חיים /

יציאת מצרים דרוסיה _____ 137
הסכם בין רוסיה לפולין / רכישת לבם של קצינים / 24,000 רובל עבור שמונה טפסים ריקים! / "מצלצלים" בקופסאות שימורים / ויזות עבור כל המשפחה / כיבוש העיר רוסטוב /

ברגע האחרון _____ 155
עיכוב ברגע האחרון / טעות גורלית /

במחנה פאקינג _____ 165
העברה לפאקינג / חינוך תורני לילדי ישראל / הכנות-עליה לארץ הקודש /

בואי לארץ הקודש _____ 175
לציון ברינה / רכישת דירה בלוד / שלש יממות במעצר /

בתעשיה הצבאית _____ 187
הצעת עבודה מסובכת / מסעדת טריפה לאלף עובדים / נקמה אישית בגלל הכשרות /

ריכוזי העולים _____ 195
תכנית נסיעה לסין / מקומות ריכוז העולים /מסלולי האניות /

הכשרות באניות _____ 203
"ואני אנה אני בא"? / מבנה האניות / סדר יומי באניות / התנהגות נלוזה של פקידי הסוכנות / השגחה במלון באיטליה /

השגחה בשדה התעופה _____ 239
משגיח כשרות ראשית / השעיה מהעבודה / התפטרותי מהעבודה / צלומי מסמכים שונים בקשר לכשרות /

בשדה החינוך _____ 259
במוסדות "מחניים" בקרית גת / בעיות חינוכיות בין יהודי גרוזיה /

נספחים _____ 277
עם כ"ק הרבי מליובאוויטש זי"ע / עם הבנים והנינים שיחיו / הכנסת ספר תורה לע"נ אאמו"ר הי"ד /

פתח דבר

"לא נכחד מבניהם לדור אחרון מספרים תהלות ה' ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה... למען ידעו דור אחרון בנים יוולדו, יקומו ויספרו לבניהם" (תהלים ע"ח, ד-ו).

אחרי כל הקשיים והמצוקות העוברים על האדם וזוכה, בעזרת השם, להנצל מהם ולהתגבר עליהם, חובה עליו לספר ברבים תהלות ה' ונפלאותיו המרובים. ביחוד מוטלת עליו חובה זו למען הדורות הבאים, אשר אף הם יקומו ויספרו זאת לבניהם.

בטוחני, שרבים ממכיריי וידידיי יבואו וישאלוני: מה ראית על ככה ומה הגיע עליך - להוציא לאור ספר על עצמך? האין בזה משום יוהרה?

ותשובתי אליהם - דברי נעים זמירות ישראל האמורים: לספר תהלות ה', ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה... למען ידעו דור אחרון... יקומו ויספרו לבניהם.

כאשר האדם עצמו כותב את קורות חייו ואת אשר עבר עליו, מילדותו עדי הגיעו לגבורות - עמו"ש - הרי זה הכל ממקור ראשון, ללא כחל ושרק, ואין זה דומה כלל באם אחרים כותבים על כך - אם בכלל - שהם בבחי' מקור שני ושלישי, ולא ייתכן שלא יהיו בו אי דיוקים רבים.

לא הכבוד המדומה ולא היוהרא הביאו אותי לכך, ח"ו, והאמת ניתנת להיאמר: הדחף העיקרי היה - לאחר שזכיתי להוציא לאור, בשנת תשנ"ז, הספר "זכור לאברהם", תולדותיו ופרקי

חייו של אבי-מורי הגאון החסיד המפורסם רבי אברהם לוי סלאווין הי"ד, אשר נתקבל באהבה וחיבה בין תלמידיו הרבים ובין אלה שזכו להכירו, ומעשיו הדגולים בין אחינו בנ"י במדינת גרוזיה במשך חצי יובל שנים, בשליחות מורו ורבו הגדול כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נבג"מ זי"ע.

ומענין לענין: ישנם כמה-וכמה דברים המובאים בספר זה, שנדפסו גם בספר "זכור לאברהם" הנ"ל, אך מובן שלא ניתן היה לדלג עליהם בספר זה, בגלל הקשר שלהם לקורות חיי.

ואם בעקבות זאת יתעוררו יוצאי חלציי שיחיו, ודורותיהם הבאים, להמשיך ולעסוק בשדה החינוך ובקירוב ילדי ישראל לצור מחצבתם, כפי שזכיתי בחסד השם עלי, הן בעמק הבכא הסובייטי והן בארץ הקודש,

- והיה זה שכרי!

ירושלים ת"ו, חורף ה'תשס"א *ישראל נתן סלאווין*

פרק ראשון

משפחתי

* מוצא משפחתי - מצד אבי

* אבי זקני - (מצד אמי) ע"ה

פרק ראשון

משפחתי

נולדתי בעיירה שאדעווע, פלך קובנה, בשנת תרע"ו (1916 למנינם), לאבי מורי הגה"ח רבי אברהם לוי"ק הי"ד, ולאמי מורתי מרת רחל מלכה בת ר' אברהם בער הכהן זילברמן ע"ה.

מוצא משפחתי (מצד אבי):

אבי, הרב החסיד רבי אברהם לוי"ק סלאוין, נולד ברוגאצ'וב, בשנת תרנ"א, לאביו הרב החסיד ר' ישראל נתן - שהיה מחסידיו הנאמנים של כ"ק הרבי מוהרש"ב נ"ע - ולאמו מרת גיטל, עליהם השלום.

אביו ואמו ע"ה נפטרו לבית עולמם במהלך אותו שבוע, עקב המחלות הקשות והנוראות שפקדו אז את רוסיה, ולא היה במה לרפאותם. הילד, אברהם לוי"ק בן השמונה, נשאר, אפוא, יתום מאביו ואמו. עקב כך, נמסר הילד הקטן לידיהם של אנשי הקהילה והללו אימצו אותו ודאגו לקיומו ולחינוכו. הם שלחו את הילד הקטן לישיבה בעיר באברויסק, אשר תושביה היו אנשים יקרים, חסידים ואנשי מעשה, תלמידי חכמים וגאונים. כאן למד עד גיל ארבעה-עשר, ואחר מכן נשלח ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בליובאויטש.

כשרונות נפלאים היו לו, לנער זה, ובגיל צעיר כבר היה בקי בארבעת חלקי השולחן ערוך, ובמסכתות שונות בעל-פה עם כל

המפרשים. בעת הגיעו לליובאוויטש נבחן אצל המשגיח והבוחן הראשי, הגאון החסיד רבי וואלף לוויטין (״וועלוול דער משגיח״), והנער מאד מצא חן בעיניו. בהמלצתו, התקבל לישיבה הגדולה - ה״זאל״ - שם למדו הבחורים הגדולים. תוך תקופה קצרה עלה ונתעלה בתורה וחסידות, וכעבור מספר שנים, הוסמך לרבנות על-ידי רבנים וגאונים מפורסמים - ביניהם הגאון מרוגאצ׳וב זצ״ל.

כאשר נודע שמו לתהילה, הציעו לו לשמש כרב באחד מבתי הכנסת הגדולים של העיר באברויסק - העיר בה למד בילדותו - למרות גילו הצעיר.

אבי זקני (מצד אמי) ע״ה:

אבי-זקני, מצד אמי, הרב אברהם דוב הכהן ע״ה, וזוגתו מרת ליפשא ע״ה, התגוררו אף הם בעיירה שאדעווע פלך קובנה. הוא היה תלמיד חכם עצום וישב כל היום באהלה של תורה, כאשר בעול הפרנסה נשאה זוגתו בנהלה חנות מכלת קטנה.

שתי בנות היו לו, לסבי: רחל מלכה, וביילא. כאשר הבת הבכורה הגיעה לפרקה, ולאביה רבי אברהם בער נודע שבישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש ישנם בחורים בני תורה, למדנים ויראי-שמים - קם ונסע לליובאוויטש. הוא נפגש עם ראש הישיבה, הגה״ח רבי זאב וואלף לויטין ע״ה, סיפר לו על בתו המושלמת, ואשר הגיע לכאן לבחור עבורה בחור ירא שמים ולמדן.

ראש הישיבה הציע לו את הבחור התמים אברהם לויק סלאווין, שהיה אז כבן עשרים. ר׳ אברהם בער בחן אותו במקום, ולאחר שיחה קצרה אתו, מצאהו ראוי ונכון עבור בתו המושלמת. לאחר ששני הצדדים הסכימו לבא בקשרי שידוכין, הסתיים השידוך בכי טוב ואף נקבע מועד לחתונה.

לקראת היום המיוחל, יום החתונה, הגיע החתן ובני משפחתו לעיירה שאדעווע, מקום מגורי חותנו רבי אברהם בער, שם נערכו הנישואין ובני הזוג נותרו לגור בעיירה זו, סמוכים על שולחנו.

בני המשפחה התענגו ושמחו מאד בחתן היקר, שהיה ירא שמים, למדן ובעל מידות טובות; השתעשעו בו כבנם, והיה לתפארת המשפחה.

כך היה האברך הצעיר סמוך על שולחן חותנו כחמש שנים, כאשר זוגתו ניהלה את חנות המכולת הקטנה, שעברה לניהולה אחר פטירת אמה, וממנה התפרנסו בדוחק רב.

בתום חמשת השנים, עזב הזוג הצעיר את שאדעווע ושב לבאברויסק, שם חזר למקום רבנותו באחד מבתיהכ״נ הגדולים בעיר, והרביץ שם תורה וחסידות לרבים.

פרק שני

בואנו לגרוזיה

* אושרו של חסיד
* נסיעה מסוכנת
* מגיעים לגרוזיה
* בקולאשי
* על מדינת גרוזיה

פרק שני

בואנו לגרוזיה

אושרו של חסיד

זכורני, כד הוינא טליא, כאשר שב אבא ז״ל מביקורו אצל הרבי מוהרש״ב נ״ע מליובאוויטש - אליו היה נוסע מדי שנה בשנה - סיפר לאמא ולילדים בשמחה, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו בשליחות המיוחדת שהטיל עליו הרבי: לנסוע לגרוזיה ולהפיץ שם תורה וחסידות; להקים חדרים ותלמודי תורה לילדים, ישיבות לצעירים, שיעורי תורה למבוגרים ופעולות אחרות להרמת קרן היהדות במדינה זו.

אבא קרן מאושר על שזכה שהרבי יטיל עליו שליחות כזו, כי באותן השנים מעטים מאד זכו שהרבי הטיל עליהם שליחות למרחקים.

היה זה בשנה קשה מאד לאזרחי רוסיה בכלל, וליהודים בפרט - שנת תרע״ז (1917), עת פרוץ המהפכה הקומוניסטית נגד שלטון הצאר, כאשר המורדים רצחו את כל משפחת הצאר ולא הותירו ממנה נפש חיה.

בכל רחבי רוסיה הגדולה התחוללה מלחמת כנופיות, כאשר כל כנופיה לוחמת נגד חברתה מלחמת-חרמה, חרב איש ברעהו. במלחמותיהם המרות, לא חמלו אנשי הכנופיות על איש; רצחו

כ"ק אדמו"ר רבי שלום דובער שניאורסאהן נ"ע

באכזריות זקנים עם נערים, ילד ואיש שיבה, נשים וטף. הם ניהלו חיי הפקר מוחלטים ולא חסו פני איש.

כרגיל במקרים מעין אלה - היהודי הוא הרי הקרבן העיקרי, וכך נטבחו ונרצחו על-ידם המוני יהודים באין מפריע; מה גם שהפורעים טענו בריש גלי, כי מחוללי המהפכה - יהודים המה;

הם העומדים בראש השלטון החדש, ולכן הללו אשמים בכל מה שקורה במדינה זו.

בתקופה כזו, כאשר אי השקט שרר בכל רחבי רוסיה הגדולה, והיהודי היה הקרבן הנצחי, היה זה מסוכן מדי לעזוב את מרכז רוסיה ולנדוד בדרכים-לא-דרכים במקומות מסוכנים, עד לגרוזיה הרחוקה, מרחק של שבועות וחדשים.

אולם, אבא הי"ד, אשר היה מקושר בכל לבבי ונימי נפשו לרבו הגדול, החליט: מכיון שהרבי אמר - יש לקיים דבריו בלי להרהר אחריהם. "גם הרבי יודע שהמצב מסוכן", התבטא אז, "ואם בכל זאת הורה לי לצאת לשליחותי, הרי העניק לי את הכוחות לכך, ואינני צריך לפחד מאיש!"

נסיעה מסוכנת

מן הראוי לציין, כי בשנים ההן לא היתה תחבורה מסודרת כפי שאנו מכירים היום; אוטובוסים ומכוניות - מאן דכר שמיה, ולצרכי תחבורה השתמשו בחמורים או עגלות רתומות לסוסים. רק בין עיר לעיר, או ממדינה למדינה, התנהלה התחבורה באמצעות רכבות או אניות.

הנסיעה לגרוזיה היתה, אפוא, לא רק ארוכה ורבת תלאות - אלא גם מסוכנת מאד, כי הקרבות, הלחימות וצחצוח-החרבות השתוללו בכל עיר, בכל עיירה ובכל כפר.

אולם, אבא לא התחשב בכל אלה, וכל שאיפתו היתה - למלא

אחר רצון קדשו של הרבי. מכיון שכך, ארזו ההורים את המטלטלים המעטים שלהם, והתכוננו לצאת לדרך.

חשוב לציין, כי אבא היה אז אברך בן כ״ו בלבד, עם שלשה עוללים רכים: הבכור בן החמש, ילד בן שלש, ותינוק בן שנה שהוחזק בידי אמו.

אני הייתי אז הילד בן השלש כאשר יצאנו למסע הנורא הזה. זכורני היטב כאשר כתתנו את רגלנו קילומטרים מרובים תחת זלעפות-מטר; פתיתי השלגים נותכים על פנינו ללא הרף; יללת הרוחות הקרות חדרו לתוך עצמותינו, עד שהגענו למקום ריכוז העגלות.

העגלונים עצמם לא הסכימו לבצע רכיבה ממושכת במזג אויר כזה, כאשר הדרכים מלאות בוץ, הררי-שלגים ושאר מרעין בישין, ונאלצנו תדיר לחפש אחר עגלונים אחרים שיאתו להעלות אותנו, טפנו ומטלטלינו על כרכרותיהם עד לתחנה הבאה.

חדשים רבים ארכה הנסיעה בעגלות, רכבות ואניות - כאשר בכיותיהם של העוללים הרכים זועקים עד השמים. קשה לתאר את הפחד ששרר על הנפשות הרכות, כאשר האניה שנקלעה לתוך סערה, טלטלה מצד אל צד; מי הים הגואים ונחשולי הגלים אשר עלו הרים וירדו בקעות מטלטלים את הספינה הקטנה ללא רחם - בעוד הרעב מכה בגופותיהם הקטנות ללא חשך, ואין במה להשביע את רעבונם.

כך באניות ולא פחות מזה ברכבות הדוהרות בנסיעותיהם

המטורפות למרחקים אדירים, ואנו כשה אחת בין שבעים זאבים; סביבנו מאות ערלים אנטישמיים אשר עיניהם אומרות שנאה ורצח, ואנו מכווצים במקומותינו מבלי לדעת מה מתבשל במוחם ואיזו תוכנית שטנית נרקמת בראשם.

מגיעים לגרוזיה

קשה לתאר את פרטי נסיעה קשה זו, שארכה חדשים על גבי חדשים, כאשר כל יום עוטה את הנסים שלו, וכל לילה את ההתרחשויות שלו.

בסופו של דבר, אחרי כמה חדשי נסיעה קשים, הגענו, ת"ל, למחוז חפצנו - מדינת גרוזיה.

כל מי שהתנסה בכגון דא, העברת מגורים למדינה חדשה, בעתות חרום ומלחמה, יכול לתאר לעצמו משמעות הדבר עבור משפחה: מגיעים למדינה שהשפה המדוברת בה זרה, ופרט ל"חכמים" הבודדים שידעו את שפת לשון הקודש - לא יכולנו להתדבר עם איש. אף שיהודים יקרים אלה מתפללים שלש פעמים ביום, שחרית מנחה וערבית, בסידורי התפילה בלשון הקודש - אך את השפה עצמה לא הבינו כלל ולא ניתן היה לדבר עמם מלה אחת.

בקולאשי

תחילת דרכנו היתה לעיר קולאשי, שם גרנו משך שש שנים משנת תרע"ז עד תרפ"ב. לאחר מכן, כאשר שלטונות הק.ג.ב. עמדו לאסור את הרה"ח ר' שמואל לעוויטין ע"ה, שהתגורר שם, וברח אל תוככי רוסיה, הורה כ"ק הרבי נ"ע לאבי לעבור לכותאיסי.

אין כאן המקום להאריך במה שעבר עלינו, ביחוד בחדשים הראשונים לשהותנו שם. למעשה, כל הקורות עם אבא במדינה זו, כבר הועלה על מכבש הדפוס בספר "זכור לאברהם", שיצא לאור לא מכבר, בו מתוארים קורותיו ופעולותיו המרובות בין יהודי גרוזיה, הן בהקמת מוסדות חינוך, חדרים ותתי"ם עבור בני הנוער בעשרות כפרים, עיירות וערים; והן ביסוד שיעורי תורה ושאר עניני יהדות, כמו: שחיטה, קידושין, גיטין ועשרות פעולות אחרות, אשר העמידה את יהדות גרוזיה על רגליה.

כן מתוארים שם תלאותיה המרובות של האמא ע"ה, אשר כתתה את רגליה ממקום למקום ומבית לבית, כדי למכור מעט שמן, ובפרוטות הדלות שהרויחה, פירנסה את משפחתה ועולליה הרכים.

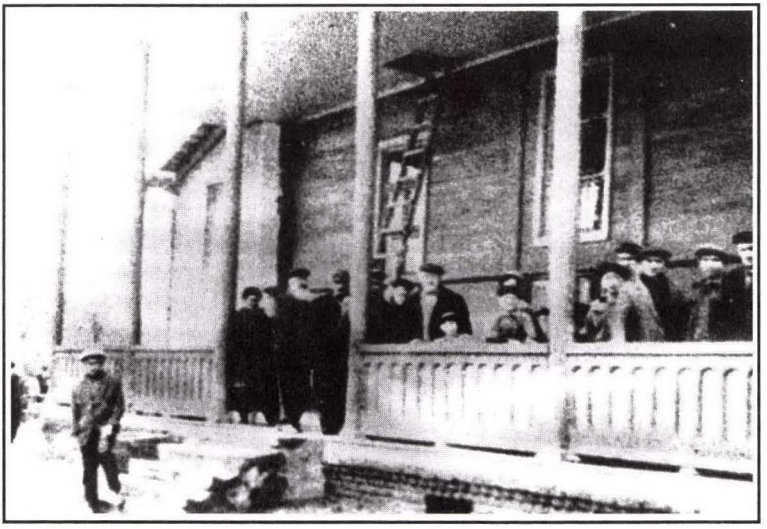
אם כן, אפוא, לא אחזור כאן שוב על מה שכבר נדפס, ואתמקד רק במה שקרה אתי, במדינה החדשה.

* * *

לסיום הפרק על גרוזיה, מן המעניין לשרטט כאן כמה קווים על מדינת גרוזיה עצמה, על אוצרותיה המרובים ונופיה הטבעיים:

בתי כנסת בקולאשי

קולאשי - בית התלמוד תורה

על מדינת גרוזיה

מדינת גרוזיה היא, כידוע, מדינה שמימיה נתברכו במגוון רחב של סממני-רפואה למיניהם. באזורים השונים של המדינה ישנם נהרות רבים, נחלי מים שוצפים, הרים גבוהים בעלי אויר צח ומקומות-מרפא שרבים נוהרים אליהם בכל ימות השנה.

בחודשי החורף מכסים השלגים את הריה הגבוהים, ובתום החורף, לאחר שהשלג מתחיל להנמס, מציפים המים את הבקעות והמישורים ונמשכים לתוך נחלים ונהרות אין-ספור.

נוהגים הם, החקלאים, לחפור תעלות מסביב לשדותיהם, ומי התעלות משקים את השדות המעובדים להפליא, המניבים פירות וירקות מהטובים שבעולם; כאשר כל אזור מתברך בפירות המיוחדים לו.

העיר טיביליסי, בירת גרוזיה, מוקפת הרים גבוהים מאד, אליהם נוהרים רבים, הזקוקים למים המיוחדים.

בין הרים אלה מתנשא, לדוגמא, הר גבוה מאד אשר רכבל מיוחד מביא אליו את המוני המבקרים (בגרוזינית קוראים לו "פוניקיליור"). הר זה נראה כעין הר על גבי הר, ולשלשת ההרים האלה שלשה שמות נפרדים:

הנמוך מביניהם נקרא בשם צ'אגווערי, בו שורר מזג אויר רגיל. ההר האמצעי מכונה צ'עמי, בעל מזג אויר חורפי, וגם בחדשי הקיץ שורר בו מזג אויר קריר; ואילו ההר השלישי, העליון, שמו "באקוריאני"; עליו הררי-שלגים גם בימי הקיץ, ודי קר בתחומו.

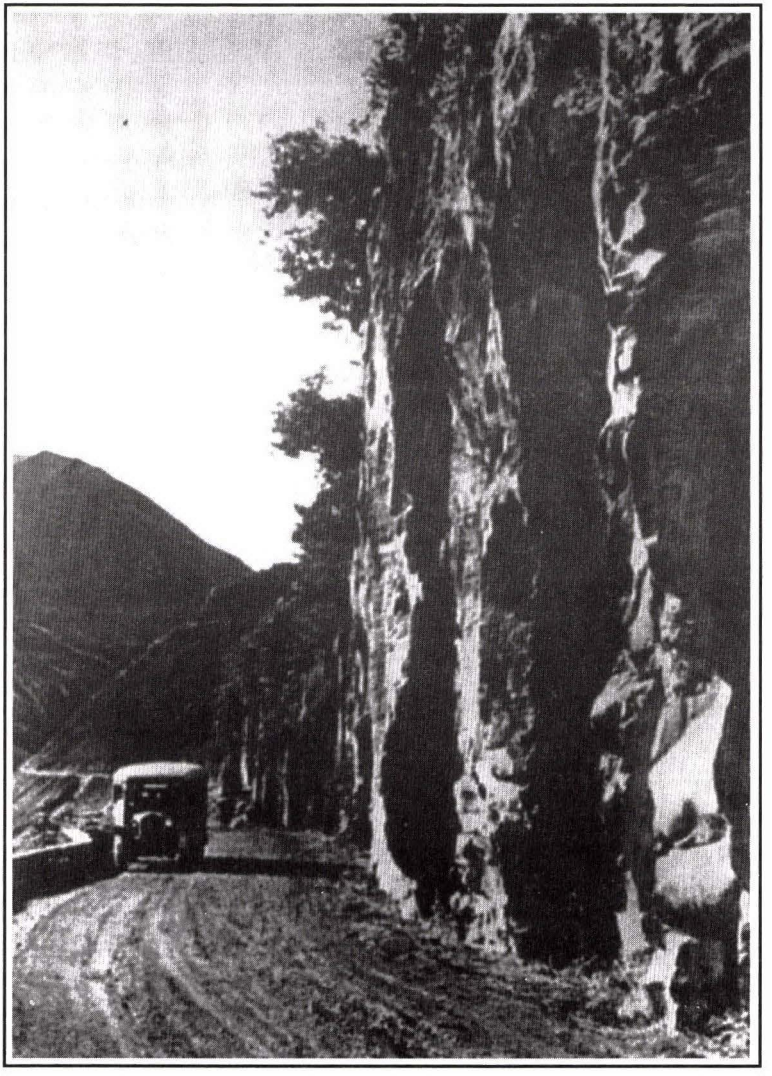
רכבת מיוחדת, מחברת את שלשתם, מרחק של שעתיים נסיעה מהר להר, ובמהלך הנסיעה מתגלים בפני הנוסעים נופים עוצרי נשימה.

בשרשרת-הרים אלה שוכנים בתי-הבראה מיוחדים, אליהם נוהרים המונים לא רק מהעיר עצמה, אלא גם מרחבי המדינה כולה. גם תיירים מרחבי העולם מגיעים אליהם לנופש, או להרפא ממימי נהרות-המרפא הזורמים בו.

במקום זה קיים גם בית הבראה הידוע בשם "בורז'ומי", על שם הנהר המיוחד אשר למימיו סגולת-מרפא מיוחדת לחולי מעיים. יצויין, כי מים אלה, מי בורז'ומי הידועים, ניתן להשיג בבתי מרקחת בכל רחבי העולם (בקבוקי-מים אלה נמצאים גם בבתי-המרקחת כאן בא"י, וכן ברחבי ארה"ב וכו').

רבים מהיהודים היו שוכרים דירות באזור זה ושוהים שם תקופות קצרות או ארוכות. היהודים היו, בדרך כלל, מביאים אתם מהבית כלי-בישול וכלי-אוכל, ומבשלים לעצמם אוכל כשר.

מאחר שלא ניתן היה להשיג במקום זה בשר כשר, הייתי מביא להם בשר כשר, גלאט, מכותאיסי, ומוכר להם במחירים סבירים. מפעם לפעם הייתי מביא לשם גם את הוריי ע"ה, למען ינפשו מעט מעמלם הקשה.

בדרך לגרוזיה

פרק שלישי

קושי הפרנסה

* הוי גולה למקום תורה
* ביקור אצל האדמו"ר מוהריי"צ נ"ע
* הדחקות בבית
* ארוע מחריד
* לימוד תורה בבתי הילדים
* צעדיי הראשונים במסחר
* הפחד מקרקורי התרנגול...
* בתור אורח בשני ימי ראש-השנה

פרק שלישי

קושי הפרנסה

הוי גולה למקום תורה

בהתאם להוראת הרבי מוהרש"ב נ"ע, עברו הוריי להשתקע בעיר כותאיסי.

בעיר זו שכנה ישיבה גדולה של תומכי תמימים, ולמדו בה כמה מאות בחורים מכל רחבי ברית המועצות, לאחר מנוסתם מהרדיפות הנוראות של קלגסי הנ.ק.וו.ד., והגיעו לגרוזיה לקיים בה "הוי גולה למקום תורה" - לאחר שבמדינה זו לא היתה הסכנה כה גדולה לעומת ערים אחרות ברחבי ברית המועצות.

אין כאן המקום לתאר את הרדיפות האיומות והנוראות מהן סבלו החסידים בכל רחבי בריה"מ, עקב עמדם במסירות נפש על שמירת התורה והיהדות, ועל שמירת גחלת היהדות לבל תכבה, ח"ו, במדינה בעלת-אוכלוסיה יהודית אדירה זו.

בימים ההם עדיין לא היו ישיבות מסודרות, עם חדרי אוכל ופנימיות לשינה. כבכל שאר ערי ישראל ברחבי העולם הגדול, גם כאן אכלו הבחורים "ימים" ("טעג") אצל בעלי-בתים, תושבי העיר, אשר ראו לעצמם זכות לקחת תחת חסותם בחור-ישיבה היושב כל היום באהלה של תורה, ולדאוג לצרכיו, כמו: ארוחות סדירות שלש פעמים ביום, מקום שינה, ביגוד והדומה. גם כאן,

בכותאיסי, היו הבחורים מתאכסנים בבתיהם הפרטיים של תושבי המקום, אשר האכילום, השקום ודאגו לצרכיו של אותו בחור שאמצו לעצמם.

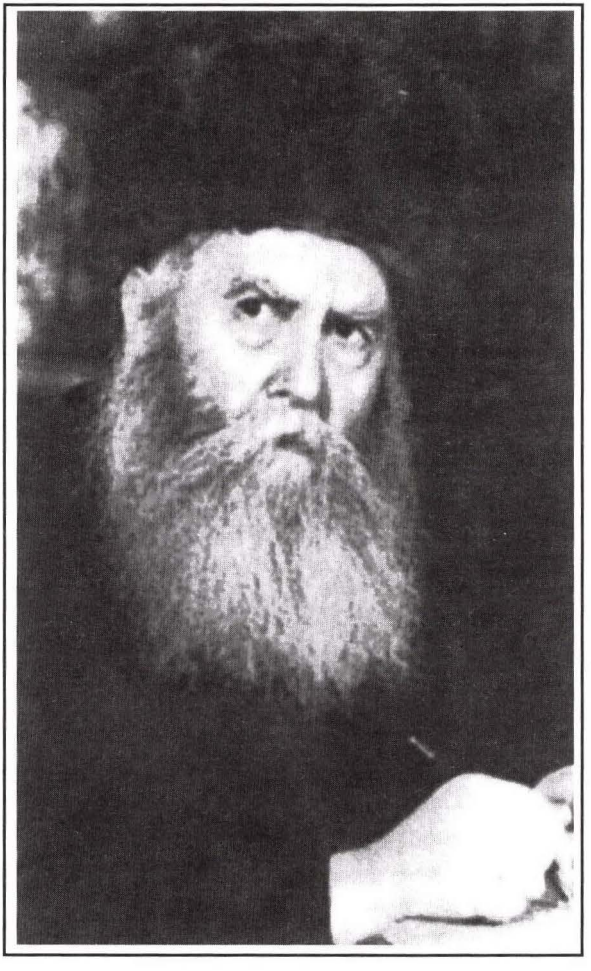
גם אני התקבלתי ללמוד בישיבה זו, ובין השאר למדו בה: האחים התמימים חיים ומשה ששונקין הי"ד - בני הגה"ח רבי נחום שמריהו ששונקין זצ"ל, מי שהיה רבה של באטום שבגרוזיה, ובסוף ימיו השתקע בירושלים ת"ו - וכן האחים הירשל וחיים אלטשולר, בני הרה"ח ר' זלמן אלטשולר ז"ל, שהיה שו"ב בכוטאיסי, ולמדתי כאן עד גיל ארבע-עשרה.

אגב, בתום יום הלימודים, עסקנו גם בזיכוי הרבים, כגון: אספקת תשמישי קדושה לתושבים, בדיקת תפילין ומזוזות, צביעת בתי התפילין והרצועות, ועוד מעין אלה. כן עסקנו בכריכת ספרים שנקרעו מרוב שימוש. מזה הרווחנו כמה רובלים בצד, וכך עזרנו קצת להורינו בפרנסת המשפחה -

ביקור אצל הרבי מוהריי"צ נ"ע

אבי הי"ד היה נוסע מדי שנה לרבו הגדול כ"ק הרבי מוהרש"ב לליובאוויטש, ואחר-כך ברוסטוב; ואחר הסתלקותו המשיך לנסוע לבנו, כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, בלנינגרד.

כאשר הגעתי לגיל עשר החליט אבי לקחת גם אותי אל הרבי, להסתופף במחיצתו, לראות את תואר פניו הקדושים ולהתבשם מאורו.

כ״ק אדמו״ר רבי יוסף יצחק שניאורסאהן נ״ע

היה זה בשנת תרפ״ז, שנה לפני מאסרו של הרבי וגירושו מרוסיה. כאשר זכיתי להיכנס אל הקודש פנימה, שאל אותי הרבי:

- וואס לערנסטו, אינגל (מה אתה לומד, ילד)?

מסכת בבא קמא - השבתי.

- ומה למדת בשנה שעברה? המשיך הרבי לשאול.

- מסכת בבא מציעא, עניתי שוב.

הרבי בחן אותי בפרק אלו מציאות, וב"ה הצלחתי במבחן. כאשר סיים לבחון אותי, פנה הרבי לאבי ואמר:

-אם הילד יתמיד בלימוד, יגדל בע"ה ויהיה לת"ח גדול בנגלה ובחסידות!

הדחקות בבית

כך המשכתי ללמוד בישיבת תומכי תמימים בכותאיסי, עד שהתבגרתי והייתי כבר בן ארבעה-עשר.

בתקופה ההיא שררה דחקות נוראה בבית שלנו, וממש לא היה להוריי במה להאכיל את ילדיהם ועולליהם הרכים. אבי לא קיבל משכורת, היות ולא שימש כרב רשמי, ואילו אנשי המקום היו בדרך כלל תומכים ומחזיקים ב"חכמים" הרשמיים שלהם, מבני עדתם.

זכורני, כאשר בימי ששי, ערב שבת קודש, היו קונים תרנגול כחוש, שעלה יותר זול, ואמא היתה מחלקת אותו לשנים: מחציתו לשבת, עבור כל בני המשפחה שמנתה שבע נפשות; ואילו חלקו השני - עבור אבי החולה שלא היה מסוגל לטעום דבר אחר,

פרט לבשר-עוף (בדרך כלל היינו קונים תרנגול-זכר, שמחירו היה פחות בהרבה מתרנגולת).

בכל ימות השבוע לא יכולנו להרשות לעצמנו לקנות פת לחם, לכן היתה אמא טוחנת קמח מגרעיני תירס ואפתה מזה לחם לכל בני הבית. רק לכבוד שבת קנתה קמח לבן ואפתה ממנו חלות לש״ק.

ובאשר ללבוש - זכורני, כי אבי היה לובש מעיל ישן, דהוי ובלוי; נעליו היו קרועים לגמרי, וכאשר היה חוזר הביתה, נאלץ לחלוץ את מנעליו ולהוריד את גרביו הרטובים ממי הגשמים שחדרו בעד נעליו. אמי ע״ה היתה מייבשת אותם על התנור, וכך יכול היה ללובשם שוב למחרת.

גם אמי ע״ה לבשה שמלה אחת ויחידה, כאשר בימי החול לבשה אותה מהצד הפנימי, ואילו לקראת שבת קודש היתה הופכת אותה ולובשת מצדה השני, החיצוני.

באותם ימים קשים, טרם זרמו המים בצנורות הבתים, כפי שאנו רגילים להם היום. היו שם סבלים עם עגלות מיוחדות, עליהן עמדה חבית גדולה; מהנהרות שאבו את המים, שהיו מעורבים בהרבה חול, וממלאים בהם את החביות, אותם היו מביאים לבתי התושבים תמורת תשלום.

במי הנהרות, שלא היו צלולים, היו מוהלים חומר מיוחד, אשר הפריד את המים מהחול ששקע בכלי, וכך נשארו המים צלולים.

כן היו שם בארות עמוקים, אותם חפרו אנשים למטרות רווח. את המים שאבו בדליים מיוחדים שהיו קשורים לחבל, ומעלים משם מים צלולים. היו גם בארות יותר "מודרניים", בהם לא העלו את דליי המים מהבאר בכוחות עצמם, אלא על ידי שרשרות-ברזל שהיו כרוכים על גלגלון מיוחד. מים אלו היו יותר יקרים ממי הבארות האחרים, כי השואב לא היה צריך להעלות את המים מהבאר בכוחות עצמו.

ארוע מחריד

מדי עמדי בנושא זה, לא אוכל להמנע מלכתוב אודות ארוע קשה שאירע לי באחד הימים.

הדבר אירע בילדותי, בעודי בגיל עשר. אמי שלחה אותי לשאוב מים מהבאר, וכדי שלא אצטרך לשלם לשואב שהיה מעלה את המים מהבאר באמצעות הגלגלון, עשיתי זאת בכוחות עצמי; הורדתי את הדלי שהיה קשור בשרשרת-ברזל והעליתי את הדלי עם המים.

ויהי, בעודני מעלה את דלי המים מהבאר, נתפסו אצבעותי בתוך השרשראות. הם לחצו מאד על אצבעות ידי, חתכו בבשר החי ודם רב החל ניגר מהאצבעות. היה זה מחזה נורא שלעולם לא אוכל לשכוח זאת: חלקי בשר היו מבחוץ, העצמות היו מחוצים ושבורים, והדם זורם ללא הרף. מיהרתי הביתה עם היד הפצועה והמרוסקת, ואמי מיהרה אתי לבית החולים. הרופאים ערכו לי במקום ניתוח בשתי אצבעותיי והדביקו את

העור מחדש. נקל לתאר את היסורים הנוראים שהיו לי, אך ידעתי כי עבורי זה ענין גורלי, ולכן סבלתי בדומיה.

הרופא הציע לחתוך לגמרי את האצבע; אחרת אסבול ממנה כל ימי חיי, היות שהאצבע נפגעה קשות, אך אך התנגדתי מחשש שאשאר בעל מום כל ימי חיי. מכיון שכך, תפרו את האצבע עד כמה שיכלו והשאירו את האצבע כשהיא משותקת לגמרי.

בדיעבד עלי להודות, כי אני מתחרט ביותר על כך, משום שאצבע משותקת זו מפריעה לי מאד עד היום. גם בהנחת תפילין, יכול אני רק בקושי לכרוך את רצועת התפילין-של-יד על האצבע האמצעית.

לימוד תורה בבתי הילדים

מידי יום, בשעות אחר הצהרים, עת סיום הלימוד בישיבה, הייתי הולך לבתי התושבים ללמוד תורה עם ילדים. למדתי אתם אותיות הא״ב והברותיהם, קצת דקדוק, חומש עם פירש״י, ועוד, בשפה הגרוזינית.

בין אלה שהייתי לומד עם ילדיהם היו שני רופאים יהודים: האחד, רופא כללי מפורסם, יליד גרוזיה שהיה נשוי לאשה אשכנזיה, רופאת שינים, ולהם בית בן שלש קומות: בקומה התחתונה התגוררו; בקומה האמצעית אחסנו ציוד רפואי, ובקומה העליונה היתה המרפאה הפרטית שלו.

הרופא השני היה יהודי רוסי בשם מינוביץ, שהיה נשוי ליהודיה

ממוצא גרוזיני. שניהם היו רופאים מעולים ומומחים גדולים במקצועם.

הם היו יהודים שומרי תורה ומצות, ועבדו בבית החולים המקומי. בית חולים זה שכן בתוך יער, מרחק של 7-8 ק״מ מהעיר, ובשבתות וחגים היו הולכים רגלי מביתם עד בית החולים! בדרך, כאשר נסעו הרופאים הלא-יהודים בכרכרותיהם לעבודתם בבית החולים, וראו את שני הרופאים היהודים צועדים ברגל מרחק כזה, היו מזמינים אותם לעלות, אך הללו דחו באדיבות את הצעתם והמשיכו לפסוע ברגל, שלא לחלל שבת ח״ו.

בשנותינו הראשונות בגרוזיה, המצב הכלכלי בבית היה קשה מאד. אבי ע״ה לא קיבל שכר בעד עבודתו הקשה בהרבצת תורה ויהדות, והקמת מוסדות חינוך, וכל טרחתו ועמלו היה שלא על מנת לקבל פרס. הגיע המצב לידי פת-לחם ממש, ולא היה במה להאכיל את העוללים הרכים. אמא הרויחה פרוטות עלובות, וכל בני הבית נאלצו להסתפק בפת קיבר שנאפה בבית מקמח-תירס; ופרט לשבת קודש לא טעמנו טעמו של פת, או מיני תרגימא כלשהם.

לא יכולתי להישאר אדיש למראה צער ההורים והילדים הרכים. החלטתי לקחת את היוזמה לידיי, בבחי׳ במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ואמרתי לאבי, כי למרות גילי הצעיר (הייתי אז בגיל ארבע-עשרה בלבד), אינני רואה כל ברירה אלא לעסוק מעט בעבודה ומסחר, על מנת לסייע בפרנסת המשפחה.

היינו ארבעה אחים, אך מבין כולם הייתי היחיד שהיה מסוגל להתעסק במסחר כלשהו, ומטבע הדברים המשימה הוטלה עלי. תחילה לא הסכים אבא שבגיל כה צעיר אעזוב את הלימודים ואתחיל במסחר, אך מכיון שלא היתה כל ברירה, כאשר אין לחם בפי הטף, קפצתי לתוך היורה הרותחת.

צעדיי הראשונים במסחר

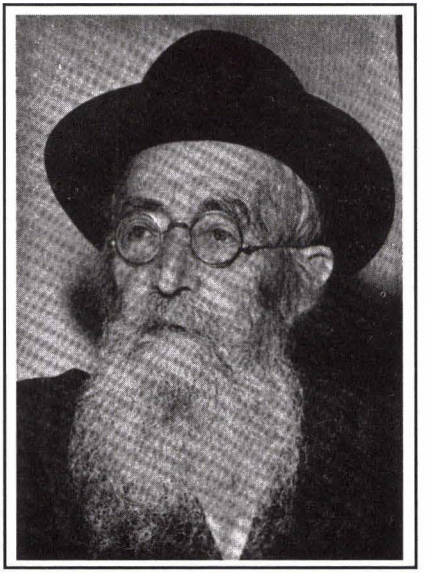
ראשית צעדיי היתה, "עבודה" ברכבת מכותאיסי לבאטום (שם כיהן בתור רב, הגאון רבי שמריהו נחום ששונקין זצ"ל, בשליחות מורו ורבו כ"ק הרבי מוהרש"ב). נוהג הייתי להכנס לעתים קרובות בביתו, שם התאכסנתי ימים מספר.

בשוק המקומי נהגתי לרכוש כמה ארגזי מנדרינות שגדלו שם בשפע, עקב מזג האויר הנוח ששרר שם, ומוכרם בקרב נוסעי הרכבת בת חמש-עשרה הקרונות. בכל קרון היו שני שומרים, שבדקו את כרטיסי הנוסעים שעלו לרכבת בתחנות-הביניים, והיה להם חדר מיוחד. שלמתי להם במיטב, והיו מרשים לי להכנס להתפלל ולהחזיק שם את ארגזי הפרי. מפעם לפעם הייתי ממלא כמה סלים עם מנדרינות ומוכרם לנוסעים המרובים שהיו משלמים עבורם במיטב.

רכבת זו נסעה בקו באטום-באקו, היינו: מבאטום שבגרוזיה עד באקו שבאזרבידזין. הנסיעה עצמה ארכה ארבעים ושלוש שעות, ובעת הנסיעה הייתי מוכר להם את הפרי. כאן לא היו אנשי המשטרה, אלא ה"פראוויניקעס" (הקונדוקטורים) לבד, כך שלא היה במעשיי משום סכנה.

כמעט מדי שבוע הייתי מבקר בביתו של הרב ששונקין האמור, ואף הוא היה מבקר בביתנו לעתים תכופות, בעיקר ביומי דפגרי. יחד היינו מתוועדים אתו בשבת אחים גם יחד, באוירה חסידית נעימה, בהן הושמעו סיפורים ואמרות מהרביים; סיפורי חסידים ודברי חסידות.

בין נסיעותיי המרובות, הייתי נוסע גם למוסקבה, רוסטוב, חרקוב, קיוב ובאקו; נסיעה שארכה כמה ימים. בדרך, נאלצתי להחליף כמה וכמה רכבות עד שהגעתי למוסקבה. מטרת נסיעתי היתה לקנות סחורות, כמו בדים, חליפות וכדומה, כאשר חלק מהסחורות שלחתי ממשרד הדאר במוסקבה.

הגה"ח רבי שמריהו נחום ששונקין ע"ה

בזמנו באתי בדברים עם מנהל הדאר בכותאיסי, תמורת תשלום הגון כמובן, והסכמנו על הסכם הבא: מסרתי לו רשימה של שמות וכתובות של תושבי כותאיסי, וסיכמתי אתו, כי לאחר שיגיעו חבילות שונות מכל מיני מקומות לסניף הדאר שלו, ועליהם שמותיהם הנקובים ברשימה, עליו לדעת שחבילות אלו שייכות אלי ולא ימסרם לאיש אחר בלעדי. מובן ששלמתי לו על כך במיטב, והוא עשה מלאכתו נאמנה. כן גם שלמתי לבעלי הכתובות הללו.

מתוקף הסכם זה, הייתי מבקר בכל מיני ערים, שם קניתי בשווקים העירוניים צרכי ביגוד, בדים, נעלים, סחורות וכדומה; הייתי אורזם בחבילות, רשמתי עליהם את השמות המוסכמים ומוסר אותם במשרדי הדאר שונים - מבלי לעורר שום חשד.

הפחד מקרקורי התרנגול...

בביקוריי במוסקבה, הייתי מתאכסן אצל השוחט המקומי, ר' אלכסנדר בן-נון ע"ה, שהיו קוראים לו "בוניע דער שוחט". ביתו היה בקומת קרקע, כעין מרתף, ושם היה שוחט את העופות שהביאו לו בהחבא.

- אגב, אלה שהיו מביאים לו את התרנגולים לשחוט, היו עוטפים את התרנגול בסמרטוטים ושמו אותו בסל, או מתחת לבגדיהם, שלא לעורר חשד. לא אחת היה התרנגול מתחיל לפתע לקרקר בקול, ונקל לתאר את הפחד שהיה אופף את בעל התרנגול... -

באחד מביקוריי במוסקבה, הלכתי להתפלל בבית הכנסת הגדול של מוסקבה, מרחק הליכה של חצי שעה מהבית בו התאכסנתי. התחלתי ללכת לכוון בית הכנסת, אך היות שלא ידעתי בדיוק את הכתובת, תעיתי בדרכי. פחדתי, כמובן, לשאול, כי אם הייתי שואל על כתובת בית הכנסת, היו אוסרים אותי במקום, ביחוד צעיר כמוני, בן שמונה עשרה. כך הסתובבתי קרוב לחמש שעות, מבלי לדעת לאן - עד שהגעתי סוף סוף לבית הכנסת, שם התפללתי בצבור.

הכניסה הראשית של בית הכנסת הגדול במוסקבה (ברחוב ארכיפובה)

בתור אורח בשני ימי ראש השנה

באחד הביקורים שלי במוסקבה, כאשר המתנתי לרכבת הנוסעת ממוסקבה לטיבילִיסי, הכריזו בתחנת הרכבת כי הרכבת היוצאת לטיבילִיסי תאחר בשמונה שעות.

זה היה יומיים לפני ראש השנה. לפי החישוב, אם הייתי נוסע ברכבת זו הייתי מגיע לטיבילִיסי בליל חג ראש השנה. נאלצתי לשנות את תכניתי ועליתי על הרכבת הנוסעת לחרקוב, והגעתי לעיר בשעות הצהרים.

מיד שמתי פעמי לביתו של החסיד ר׳ יצחק יפה (חתנו של הרב החסיד רבי זלמן שוחט-אלטשולר ע״ה), שהתגורר שם.

בחרקוב לא היה מקוה-טהרה, והיו נאלצים לטבול במימי הנהרות הקפואים. אותו היום - ערב ראש השנה היה, ורציתי לטבול לכבודו של יום הדין. אמר לי ר׳ יצחק, שאין כל ברירה אלא לטבול בנהר הקפוא.

עלינו שנינו, ר׳ יצחק ואני, על ה״טראמוויי״ (חשמלית), בה נסענו דרך של שעה וחצי, ולאחר מכן שעת-נסיעה נוספת באוטובוס, עד שהגענו ברגל לנהר הקפוא שהיה מחוץ לעיר. לקחנו אתנו שני מעדרים וכמה סמרטוטים.

בהגיענו לנהר ראינו שכולו קפוא, ומעליו שכבת-שלג בגובה של חצי מטר לפחות. החילונו לנקות את השלג, ולאחר מכן חפרנו עמוקות במעדרים שבידינו, עד שהצלחנו להגיע למים הבלתי-קפואים. חפרנו לעצמנו שני עיגולים, ובעזרת השם

הצלחנו לטבול במים נקיים וטהורים לכבודו של יום הדין הגדול.

בטרם טבלנו, הכנו את הסמרטוטים שהבאנו אתנו, אותם פרשנו על הרצפה המושלגת והקפואה, כדי שנוכל לעמוד עליהם עם צאתנו מהמים; אחרת, היו רגלינו נדבקות לשלג ועלולים היינו להשאר שם ח"ו, עד - - -

שבנו הביתה בשלום והכינונו את עצמנו לכבודו של היום הקדוש.

כך שהיתי בחרקוב בשני ימי ראש השנה, והתפללתי בבית המדרש יחד עם כל החסידים, באוירה קדושה ורצינית מחרדת ימי הדין.

נזכרתי, כי בעת שאמור הייתי לבא בקשרי-שידוכין עב"ג תחי', ביקרתי בבית חותני, הרה"ח ר' יונה איידלקופ ע"ה, שהתגורר ברוסטוב, והתכוננתי ללכת לבית הכנסת להתפלל בצבור בשבת קודש. בית כנסת זה היה היחידי הפתוח בעיר, כדרכם של השלטונות הרוסיים, אשר לאחר שסגרו את כל בתי הכנסת שבעיר, היו משאירים בית כנסת אחד "לרפואה", כדי להראות לעולם החפשי כי אצלם ישנו חופש דת מוחלט, והראיה שבכל עיר ועיר ישנו בית כנסת יהודי פתוח לכל...

כאשר הבעתי בפני חותני את רצוני ללכת לבית הכנסת להתפלל, אמר לי: רחם עליך, ועל כולנו, ואל תלך לבית הכנסת! עליך לדעת, כי הרב ויחד אתו הגבאים, הם סוכני הק.ג.ב. וכל מי שמבקר בבית הכנסת, או אורח זר שנקלע לשם, מדווחים על

כך מיד במרכז הק.ג.ב., וזה ענין של סכנת נפשות ממש!

בדרך כלל, כאשר בא אורח כלשהו לבית הכנסת, מיד ניגש אליו הרב, מושיט לו את ידו בברכת "שלום עליכם" חביבה, ומתענין אצלו בידידות מרובה מאין בא ולאיזה מטרה הגיע לעיר; כך, שכעבור שעה קלה ידע עליו הכל. לא עברה שעה ארוכה, ידעו כבר במרכז הק.ג.ב. את טיבו המדויק של האיש, מטרת בואו לעיר, עיסוקו ועם מי יש לו קשרים. מכאן ועד למאסרו של האורח וקרובי משפחה - היתה הדרך קצרה מאד!

- - -

מיד אחרי ראש השנה הרימותי את רגליי ונסעתי הביתה. מה שבטוח - בטוח...

פרק רביעי

בתי-כנסת למאכולת-אש

* טיבו של ארגון "מכבי אש"
* מסירות נפש עבור בית הכנסת
* סופם המר של שלשת הקומוניסטים

פרק רביעי

בתי-כנסת למאכולת-אש

טיבו של ארגון "מכבי-אש"

שלשה בתי כנסת היו במרכז העיר כוטאיסי, ושלשתם היו סמוכים אחד לשני. האמצעי מביניהם שימש גם בתור ישיבה - ישיבת "תומכי תמימים" - ששכנה בקומה העליונה, וכן היו שם חדרי התלמוד תורה, בית כנסת ומקוה טהרה.

בבחרותי למדתי גם אני בישיבה זו, יחד עם עוד שני בחורים יקרים: הרב חיים הי"ד והרב משה הי"ד, בניו של הגאון החסיד רבי שמריהו נחום ששונקין זצ"ל, שהיה הרב בבאטום.

- אגב, שני אחים אלו, מיד לאחר שנישאו וזכו להקים בית בישראל, המשיכו בעבודתם הקדושה להרביץ וללמוד תורה עם ילדי ישראל, אך אנשי הק.ג.ב. עלו על עקבותיהם. מלאכי-חבלה אלה עצרו אותם, השליכום מאחורי סורג ובריח וגזרו עליהם עונשי מאסר וגירוש למחנות עבודה ועבודות פרך בסיביר הקפואה; אברכים יקרים אלה לא זכו לחזור לבתיהם, ועקבותיהם נעלמו עד היום הזה. השם יקום דמם -

יום אחד בשעות הבוקר, בעודנו מתכוננים להתחיל בשיעורי התורה שלנו, ראינו לפתע עשן חזק בוקע מאחד הבתים הסמוכים. לא ארכה השעה, החלה האש להתפשט ובגלל הרוחות החזקות התפשטה במהירות גדולה. בית אחר בית עלו באש עד

הרב חיים ששונקין הי"ד

הרב משה ששונקין הי"ד

שנהפכו למאכולת-אש. השריפה אחזה בכל בתי העץ, ובאותו היום בלבד נשרפו כליל כ - 500 בתים ולא נתאפשר להציל מהם מאומה. בחסדי השם נשארו הנפשות לפליטה, והי כילה את חמתו רק על הבתים, העצים והעפר.

"ארגון מכבי-האש" באותם הימים היה מורכב מאדם בודד, בעל עגלה וסוס, כשעל העגלה חבית מלאה מים. העגלון היה ממלא מים מהנהר, ולאחר ששפכם על האש, חזר למלא שוב את החבית מים, וחוזר חלילה. נקל להבין, עד כמה היה מסוגל אדם בודד זה להתמודד עם להבות האש אשר כילו את כל הבתים תוך שעות ספורות.

גם שלשת בתי הכנסת האמורים היו בין המבנים שנשרפו. אך בעוד בית-הכנסת, הישיבה, חדרי התי"ת והמקוה, שהיו בבנין האמצעי, שהיה כולו מעץ, נשרפו עד היסוד - הרי שבשני הבנינים האחרים שהיו מאבן, נשרף רק הגג וחלקי העץ שבהם; ואילו קירות האבן הענקים נשארו עומדים על תלם.

מסירות נפש עבור בית הכנסת

לא עברו אלא ימים מספר, הגיעה ועדת-בקורת מטעם שלטונות העיר - שלשה קומוניסטים, כולם יהודים. לדבריהם, היות והקירות המפויחים מהווים סכנה לצבור, לכן חייבים להרוס אותם. למען האמת, לא נשקפה סכנה כלל לקירות-האבן שאש השריפה לא פגעה בהם לרעה, אבל שלטונות הרשע עטו על ההזדמנות שנפלה לידם, ללא כל מאמץ, כדי להרוס בתי-כנסת. טרם לכתם הודיעו, כי יחזרו שוב למחרת להרוס את כל מה שנשאר.

אנשי העיר, בשמעם את דברי השלשה שהפנו עורף לעמם והיו מסוגלים לעשות ככל העולה על רוחם להרוס ולהחריב, התארגנו כאיש אחד. בלילה התאספו כולם; הם, נשיהם, בניהם וטפם, והתיישבו מסביב לבנינים ההרוסים, מוכנים ומזומנים למסור את נפשם בעד קיום שארית בתי הכנסת, ולא לתת למחבלים להרוס ולעקור בתי מקדש-מעט אלה.

היו אלה ימי חורף עזים; הרוחות יללו, מטרות העוז ופתיתי הברד ניתכו על פניהם ללא רחם, אבל איש מהם לא נרתע; כולם נשארו על משמרתם כל הלילה. גם אני וחבריי היינו בין אלה שנשארו ללון שם.

בד בבד התאספו יהודי העיר ברחבת בניני הממשלה והפגינו נגד הכוונה להרוס את בתי הכנסת. הגיעו הדברים לידי כך, שראשי העיר עצמם נבהלו מהפגנות הזעם ושלחו מברקים בהולים לשלטונות המרכזיים במוסקבה להודיעם על מה שקורה.

הללו גם הזהירו, שאם יהינו להרוס את בתי הכנסת, עלול להשפך דם רב, כי היהודים העקשנים לא ישלימו עם מעשה ההרס. ואמנם, האיומים הועילו, וסטאלין עצמו - אף הוא היה יליד גרוזיה - הורה להפסיק לאלתר את הריסת בתיהכ"נ! למרות זאת, היתה השמחה חלקית בלבד, כי ההוראה היתה רק על הפסקת ההריסות, אך לא בכל הקשור לבניית בתי הכנסת מחדש, אשר על כך לא התקבל שום אישור.

מאידך, יהודי כותאיסי לא שקטו על שמריהם, אלא הרכיבו משלחת מכובדת מטעם הקהילה שיצאה למוסקבה, לפעול אצל השלטונות שירשו להם לבנות את בתי-הכנסת מחדש.

בסופו של דבר, הלחץ הועיל וקיבלו גם רשיון לבנות את בתי הכנסת. יהודי כותאיסי הזילו מכספם ומאודם כדי להקים את מקדשי-המעט לשם ולתפארת, ובתום הבנייה היו אלה בבחי' גדול הבית הזה האחרון מהראשון. כן הוסיפו שם עזרת-נשים גדולה, שלא היתה קיימת בבנין הקודם, ובניני-פאר אלה מתנוססים לתפארה עד עצם היום הזה. מה שכן הצליחו רשעים אלה - את הבנין השלישי, על שלשת קומותיו, לא אישרו לבנות כמקודם, אלא קומה אחת בלבד.

סופם המר של שלשת הקומוניסטים

כדאי לציין, כי סופם של השלשה, שבאו להרוס את בתי הכנסת מיד אחר השריפה, היה רע ומר: לבכיר שביניהם, מנהל העבודה, כאשר הגיע למחרת עם אנשיו והחלו בהריסה, אירע אסון בלתי

צפוי. בימים ההם, טרם השתמשו בדחפורים להריסת מבנים; העובדים היו עולים לראש הקיר, קשרו חבל מסביב לאחת האבנים, והעובד שעמד למטה משך בחבל וכך נפלה האבן מהקיר. כך הרסו אבן אחר אבן, ואחרי עבודה קשה ומאומצת הרסו את הכל.

הקומוניסט השני, יהודי אף הוא - עבד בבית חרושת לבדים. בשעות הלילה המאוחרות, כאשר הלך לעבודתו למשמרת שניה ושלישית, התנפל עליו רוצח, נעץ סכין בלבו והרגו במקום! זה היה כעבור שבועיים בלבד מאותו היום שבא עם שנים מחבריו להרוס את בתיהכ"נ.

גם השלישי חלה בדלקת ריאות חמורה; ולמרות שנסע להתרפא בבית חולים מיוחד, לא עלתה לו ארוכה, וכעבור חדשים מספר - מת.

כולם ראו אז את גודל הנסים שארעו מסביב להריסת בתי הכנסת; הן בביטול צו-ההריסה, והן באישורים לבנות את הכל מחדש - יחד עם סופר המר של אלה שרצו להרים יד על מקדשי המעט שנשארו לפליטה. - - -

פרק חמישי

עסקים מסוכנים

* ביקור ראשון באוזבקיסטן
* העברה לתחנת המשטרה
* מעצר ברכבת
* פגישה גורלית

פרק חמישי

עסקים מסוכנים

ביקור ראשון באוזבקיסטן

יום אחד ביקרתי בשוק הגדול בכותאיסי, שם היו מוכרים בגדים משומשים. בעודני סוקר את סחורות השוק, הבחנתי שיהודי אחד מסמן לאיזה גוי להתלוות אליו לאחת הפינות. מתחת לבגדיו הוציא היהודי זוג נעלים חדשות ועוד כמה בגדים חדשים, והציע אותם למכירה.

הבינותי מיד, כי יהודי זה עוסק בסחר לא חוקי, וכדאי לי להתחבר אליו. ניגשתי אליו ושאלתיו בלחש, היכן ניתן להשיג בגדים כאלה. הוא הבהיר לי, שכאן בעיר זו לא ניתן להשיגם כלל, אך בבאקו בירת אוזבקיסטן, הרחוקה מכאן 45 שעות נסיעה, קיים שוק ענק, שם אפשר להשיג הכל בזול ולהציעם כאן למכירה, בהחבא, למען לא תשזפם עיניהם החדות של אנשי המשטרה.

שטחתי בפניו בקשתי, שבנסיעתו הבאה לבאקו, יואיל לצרף אותי, על מנת להכיר מקרוב את סדרי המסחר במקום. הלה שמח להענות לבקשתי ובנסיעתו הבאה אמנם צירף אותי. הוא הראה לי את מבואות העיר ורחובותיה, השכונות והשוק המרכזי, וכן הראה לי כמה סוחרים יהודים העוסקים בקניה ובמכירה בסתר, אצלם ניתן להשיג כל מה שלבו של אדם חפץ. כן גם ערך היכרות ביני לבין סוחרים מסוימים.

בעת ההיא, מצבה הכלכלי של ברית המועצות היה בכי רע, וכמעט שלא ניתן היה להשיג בחנויות בגד חדש כלשהו. באקו היתה עיר גדולה, בעלת אוכלוסין מרובין, ובה תעשיה אדירה, בתי-חרושת גדולים בהם הועסקו עשרות אלפי עובדים. בדרך כלל, ועדי בתי החרושת והתעשיה היו מחלקים לעובדיהם, אחת לשנה, בגדי הלבשה חיוניים, כגון: חולצות, מכנסים, נעלים, גרבים וכדו', ובהיות ומרביתם לא יכלו להתקיים מהמשכורת הרשמית, ועבודה נוספת נאסרה עליהם, נאלצו להסתפק בחיי דוחק ולחץ. כך היו מוכרים בהחבא את הבגדים החדשים שקיבלו, לסוחרים יהודים, ואילו לעצמם קנו בגדים משומשים במחירים זעומים.

הלה גם הראה לי את השכונות בהם מרוכזים תושבים יהודים, וכן אכסניה יהודית מוסווית ושקטה, בבעלותה של אשה יהודיה, בה אפשר להתאכסן ולהסתתר מעיני אנשי השלטון. היתה זאת דירה גדולה מרובת חדרים, ובעלת-הבית היתה משכירה את החדרים רק ליהודים אשר היתה נותנת בהם אימון. בעיקר היו באים לשם בחורים חסידיים אשר גמרו את לימודיהם בישיבות המחתרתיות, ושלטונות הק.ג.ב. חיפשו אחריהם על היותם "שניאורסאנים" ו"קונטר-רבולוציונרים", וכאן המשיכו לחיות במחתרת את חייהם הקשים.

כאן גם פגשתי כמה בחורים חסידיים ממשפחות מוכרות, כמו: ר' נחום גולדשמיד ואחיו ר' מיכאל, ר' אשר קרביצקי, ר' דוד ברוומן ועוד.

כך החילותי לעסוק במסחר. בכל יום ראשון בלילה הייתי

יוצא מהבית שבכותאיסי, ועולה על הרכבת הנוסעת לבאקו, נסיעה שארכה ארבעים ושלוש שעות, ומגיע לשם ביום רביעי. את עיקר הקניות ערכתי ביום רביעי, ובתום הקניות שכרתי עגלה שהעבירה אותי ואת כל הסחורה לתחנת הרכבת שאחרי התחנה הראשית בבאקו, בעיירה ששמה באלאג'ארה. עשיתי זאת לפי עצתו של סוחר יהודי, כדי להמנע מהיתקלות עם השוטרים הרבים ששוטטו בתחנה המרכזית, ואילו בתחנה שקטה וצדדית זו, כמעט שלא נראה שוטר לרפואה. בבוקר חזרתי עם הסחורה לכותאיסי, שם התקיים שוק רשמי בימי ששי וראשון, ומכרתי את כל הסחורה ביומיים אלה עם רווחים יפים.

העברה לתחנת המשטרה

קשה לתאר את המתח והקשיים שהיו כרוכים במסחר מסוג זה. את מרבית ימי השבוע, נאלצתי להעביר בטלטולי גברא קשים ברכבות, תוך פחד מתמיד מאימת אנשי הק.ג.ב. שהיו בודקים ובולשים אחר כל נוסע. הקניות נעשו תחת אימה מתמדת מעיניהם הבולשות של השוטרים אשר חיפשו בעקביות אחרי "סוחרים ספקולנטים"; שלמונים אין-סופיים היו נאלצים להעניק להם כדי לסנוור את עיניהם; גם הובלת הסחורה עד לאכסניה היתה קשורה בקשיים עצומים, ועוד פעולות מסוכנות ורצופות-פחדים.

באחד הימים עצרני שוטר בשוק ושאל אותי על תכולת החבילה שבידי. לאחר שפתחתי את החבילה ולנגד עיניו נגלו כמה זוגות נעלים חדשות, שמח בלבו שהנה העלה ברשתו לויתן רציני, ופקד

עלי להתלוות אליו למשטרה. פניתי לשוטר: ראה נא, אדוני, הנני בא לכאן ממרחקים, מהעיר טיבילסי, כדי לקנות כאן כמה בגדים. אינני עושה זאת לשם מסחר גרידא, אלא להקל מעל אבי את פרנסת משפחתנו הגדולה הרעבה ללחם. מה יתן ומה יוסיף לך אם תובילני למשטרה ויענישו אותי במאסר לחמש שנים? האין טוב וכדאי לך לקבל ממני תשלום הגון ולשחררני?!

שלא כבפעמים הקודמות, בהם הייתי משחד את השוטר והכל עבר בשלום - משום מה הפעם התעקש הלה, והעדיף להוביל אותי למשטרה. הוא מסר אותי לידי המפקד והלה החל בחקירה. החילותי להסביר לי, כי אינני סוחר ולא ספקולנט, אלא שמחוסר ברירה נאלץ הנני לעזור לפרנסת משפחתנו החיים במצוקה. המפקד הבהיר לי, שאני עושה דברים בלתי חוקיים, וכי עלול הנני להיענש לפחות לחמש שנות מאסר, בתור "ספקולנט"!

"ראה נא ראה - החילותי לשכנעו - הרי בודאי יש לך אשה וילדים שאתה צריך לפרנס ומשכורתך הזעומה אינה מאפשרת לך זאת. אתה כשלעצמך לא תרויח מאומה מכך שתושיבני בבית הכלא. הא לך סכום שיעזור לך בפרנסתך ושחרר אותי מכאן!"

- - -

המפקד נקלע למבוכה. ראיתי שהוא מתלבט, מהסס וקשה לו להחליט. לאחר דקות מספר, הנהן בראשו. כלומר, מסכים להצעה, ונקב בסכום של חמש מאות רובל. הסברתי לו שסכום כזה גדול מדי עבורי, וכי כל רווחיי בקניות ומכירות אלה אינם מגיעים גם למחצית סכום זה. אך הוא עמד על שלו, היות ובהסכמתו להצעתי הוא מסכן את מעמדו ועתידו, ולכן מגיע לו

לפחות 500 רובל! החילותי להתחנן על נפשי ולהתמקח אתו, עד שהגענו לעמק השווה של 200 רובל.

שלמתי לו בו במקום מאתיים רובל ובתמורה הוא מסר בידי אישור רשמי, שעברתי את כל הבדיקות הנחוצות, ואין אצלי שום דבר בלתי חוקי!...

עם צאתי, פגשתי ליד השער את אותו שוטר שהובילני לכאן. "הלא תראה - אמרתי לו - שאכן שוחררתי וזיכו אותי מכל אשמה. האם לא היה כדאי לך לקבל ממני את הסכום שהצעתי לך, והכל היה בא על מקומו בשלום?!" - - -

סיפורים כאלה ודומיהם היו מעשים שבכל יום. לאחר שסיימתי עם הקניות וארזתי את הסחורה, הייתי נעצר בידי אחד השוטרים אשר איים עלי במאסר. הייתי "מעביר" לידיו במקום סכום ניכר; פעמים זה הסתדר בחמישים רובל ופעמים במאה ואף יותר. זאת ועוד, מאחר שלא יכולתי לסחוב לבדי את כל משא הקניות, וגם חששתי לקחת את כל הסחורה בבת-אחת, נאלצתי לעשות זאת בחמש - שש פעמים ביום, כמידת כוחי לסחוב את המשא. בכל פעם שביקרתי בשוק חזר ונשנה המחזה: השוטר עוצר אותי; אני מעניק לו בצורה מוסווית כלשהי את השלמון, וממשיך בדרכי. צא וחשוב כמה עלו לי השלמונים במשך חודש אחד לבד! אולם, השבח והתודה לה', אשר בכל זאת השתלם הדבר, כי הרווחים היו פי כמה.

כך נמשכו הדברים שנה אחר שנה; ביום ראשון בערב הייתי נוסע עם הרכבת הקטנה מכותאיסי עד לתחנת הרכבת הגדולה

בעיירה ריאוני, מרחק של שעתיים נסיעה; עליתי על הרכבת המרכזית היוצאת לבאקו בשעה שתים-עשרה בלילה, ואחר נסיעה וטלטולים במשך שתי יממות, הגעתי לבאקו ביום רביעי. במשך הזמן הלכו והתחזקו קשריי המסחריים, עד שהיו לי קשרים עם כל הסוחרים היהודים. הייתי עוקב היטב אחר סוחרים אלה, אשר נהגו לסור לצד הדרך עם אחד הלקוחות כדי למכור לו בגדים חדשים, וכך ידעתי למי לגשת וממי לקנות סחורות ללא חשש.

מעצר ברכבת

ברית-המועצות, בתור מדינה ענקית ובעלת מרחבים אדירים, כאשר הנסיעות ממקום למקום וממדינה למדינה היו כרוכות לפעמים בימים רבים, שבועות ואף חדשים - היו רכבותיה ערוכות היטב לכך. בנוסף למצרכי המזון שניתן היה לרכוש ברכבת; קרונות מיוחדים לבילויים, משחקים, הרצאות וכו' - היו קרונותיה בנויים גם לשינה; בכל קרון היו מיטות תלת-קומתיים בכל צד, כאשר סולם מיוחד צמוד לכל שלשת הקומות, באמצעותו היו עולים למיטות העליונות.

באחת מנסיעותיי מבאקו חזרה לכותאיסי, ישנתי על המיטה האמצעית של הקרון, ולידי שלשת המזוודות עם הבגדים שקניתי. ויהי בחצי הלילה, ואני ישן על מיטתי שינת ישרים, הרגשתי לפתע ידים זרות נוגעות בגופי. כאשר התעוררתי בבהלה, גיליתי מולי שלשה שוטרים, אשר לא חדלו למשש בבגדיי. לפתע הרים

אחד מהם קול צווחה וצעק אלי בשפה הגרוזינית: עמוד!

נתקפתי צמרמורת ונבהלתי מאד. עשיתי עצמי כאיני מבין פשר צעקותיו, היות ואינני מכיר את השפה הגרוזינית, אך הלה החל שוב לצעוק, והפעם ברוסית:

- עמוד!

הוא הורה לי לרדת מהמיטה ולהוריד את שלשת המזוודות שלי. השנים נשארו צמודים אלי לבל אברח מתחת ידיהם, וכאשר הגיעה הרכבת לתחנתה בעיר גארי - עיר הולדתו של הרודן סטאלין ימ"ש - פקדו עלי לרדת עם החבילות והובילוני לתחנת המשטרה, כאן הפשיטו אותי מכל בגדיי. אותה שעה הייתי לבוש שלש-עשרה זוגות לבנים, אחד על השני, כאשר רק ידי השמאלית נשארה חפשית כדי להניח עליה תפילין, ומעל כל אלה לבשתי מעיל רחב אשר יסתיר במעט את גופי המנופח... לאחר שהפשיטוני מבגדיי, עמדו השוטרים נדהמים מול ה"ספקולנט הצעיר והשמן" אשר גופו הולך ורזה, לאחר שהוריד את הבגדים, בעוד הבגדים שהושלכו על הרצפה הולכים ונערמים - - -

בשלב זה עברו לטפל במזוודות. הם הוציאו משם זוגות נעלים חדשות, נעלים למבוגרים, נעלי ילדים וכן ערדלים. היו אלה 25 זוגות נעלי ילדים שהכנסתי לתוך 25 זוגות נעלים גדולות, ומעליהם 25 זוגות ערדלים. כן מצאו שם חמשים מטר בד, וזוגות גרבים.

מובן שהחרימו את כל הסחורה, עבורה שלמתי טבין ותקילין,

ולא הותירו בידי מאומה. רק לאחר תחנונים מרובים הואילו להשאיר בידי זוג נעלים אחת עבור אבי. לאחר מכן החלו להמטיר עלי אזהרות: "הפעם הננו מסתפקים בהחרמת הסחורה בלבד, אך בפעם הבאה, תשלם על כך ביוקר: גירוש למחנה-עבודה בסיביר לחמש עד עשר שנים! בחור צעיר כזה וספקולנט כבן שבעים!"

כך נשארתי בשתי ידים ריקות וכל ההשקעה ירדה לטמיון. בצער רב חזרתי הביתה וביום הששי הגעתי לכותאיסי. סיפרתי לאבי בכאב מכל מה שעבר עלי וכי הפעם נשארתי ללא פרוטה לפורטה - - -

מכיון שהפעם לא נותרה בידי סחורה למכרה, הקדמתי את נסיעתי לבאקו ויצאתי מיד עם צאת השבת. בדרך כלל לקחתי עמי לדרך 1,500 רובל, לצורך מסחר, ואת היתר הייתי מפקיד בידי אבי למקרה של גניבה או אבידה בדרך.

פגישה גורלית

במוצאי שבת, כאשר בקשתי מאבא את הסכום הנדרש לנסיעתי - לא רצה לתת לי, כי לא הסכים שאסע במוצאי שבת. כן גם עיכב בידי לצאת מהבית עד השעה עשר, מועד יציאת הרכבת האחרונה לבאקו. אולם, הפעם התעקשתי לצאת דוקא במוצאי שבת. מפאת העיכובים איחרתי את הרכבת, ויצאתי לדרכי ברגל, חציתי ברגל יער ארוך, מרחק של תשעה קילומטרים, עד לתחנה הבאה בריאוני, שם עליתי על רכבת אחרת היוצאת

לבאקו אחר חצות הלילה - - -

ברכבת זו היו גם ארבעה סוחרים יהודים. לאחר שהתיידדתי אתם, סיפרתי להם על מטרת נסיעתי לבאקו; על הקשיים המרובים בהעברת הסחורות לכותאיסי בנסיעותיי המרובות ועל כל הסכנות הכרוכות בזה. כן סיפרתי להם מכל אשר קרה לי בשבוע העבר, כאשר תפסו אותי עם הבגדים שעל גופי וכל הסחורה החרימו.

הללו נדו לי בצער על צורת עבודתי. הם סיפרו לי, כי גם הם סוחרים בכגון אלה, אך אינם לוקחים אתם מאומה, אלא שולחים הכל באמצעות הדאר! הם סיפרו לי בדיוק איך ובאיזה אופן הם עושים זאת, ויעצו גם לי לנהוג כך.

הודיתי להם מקרב לב על העצה ועל ההכוונה, ומיד למחרת כבר נקטתי במהלך החדש. לאחר שריכזתי באכסניה את כל הסחורה, ארזתי אותם בחמש-עשרה חבילות, ועל כל חבילה רשמתי שם הנמען ושם העיר. כאמור, לפני כן סיכמתי עם מנהל הדאר - לאחר תשלום הגון, כמובן - אודות המשלוח; נתתי לו רשימה מדויקת מכל השמות הרשומים על החבילות על מנת לשלחם לכותאיסי, למרכז הדאר. בו בזמן באתי בדברים עם מנהל הדאר בכותאיסי, מסרתי לו רשימה מדויקת של כל השמות, ואמרתי לו שכל החבילות הללו שייכות אלי, וכי אבוא בעצמי לבית הדאר לקחתם.

החל מאז, הודות לעצתם הנפלאה של ארבעת הסוחרים, הוקל עלי עול המסחר בהרבה. המשכתי לנסוע לבאקו אחת בשבוע

לקנות שם את הסחורות, ולסדר את החבילות במרכז הדאר.

במסחר זה עסקתי במשך שלש שנים, עד שנת תרצ"ג (1933) - אז הוצע לי ניהול בית חרושת גדול לתפירה.

- ועל כך בפרקים הבאים.

פרק ששי

שבת מגינא ומצלא

* כוחה של שבת קודש

* אורח רצוי לשבת

פרק ששי

שבת מגינא ומצלא

כוחה של שבת קודש

כבר סופר לעיל על נסיעתי השבועית ברכבת מכותאיסי לבאקו, וחזרה; נסיעה של 43 שעות כל כיוון.

הסיפור הבא אירע ברכבת בה נסעתי חזרה הביתה מבאקו לטיבילִיסי. בדרך, חנתה הרכבת בעיר חאשורי, ממנה היו ממשיכים בעגלה לעיר סוראמי, בה התגוררו יהודים רבים. רבה של העיר היה חכם גבריאל דבראשווילי - אחיהם של הרב יעקב דבראשווילי והרב "משה הקטן" עליהם השלום, שהתגוררו בירושלים ת"ו.

באחד מימי ששי, ערב שבת קודש, נסעתי ברכבת זו הביתה. הרכבות בגרוזיה היו מאחרים לעתים תכופות, ולא פעם היו יוצאות באיחור של שעות רבות. גם רכבת זו איחרה הפעם, ולפי החישוב אמורה היתה להגיע לכותאיסי באיחור של כמה שעות - בעיצומו של ליל שבת קודש.

בלית ברירה, החלטתי לרדת בתחנה שבחאשורי, שלא לבא ח"ו לידי חילול שבת, ולשהות בעיר זו בשבת קודש. כאן, בתחנה זו, התרוצצו שוטרים רבים בחפשם אחרי סוחרים "ספקולנטים", במסחר לא חוקי, והביקורת היתה קפדנית במיוחד. ברכבת זו נסעו גם סוחרים יהודים אחדים.

בטרם הגיעה הרכבת לתחנה, אמרתי לסוחרים היהודים, כי יורד הנני עם סחורתי כאן כדי להמנע מחילול שבת. הללו החלו להסביר לי על הסכנה החמורה שאני נכנס אליה ביודעין, והרי אמרו חז"ל שפקוח נפש דוחה שבת. אך אני עמדתי על שלי ואמרתי להם כי בוטח הנני בה' שלא יאונה לי כל רע בזכות שבת קודש. לקחתי את מזוודותי וירדתי מהרכבת - בעוד הללו מביטים עלי בעינים רחמניות על מה שעלול לקרות אתי בדרך.

אורח רצוי לשבת

מסרתי את המזוודות בחדר המיוחד לשמירת חפצים עד יום ראשון, ואילו אני המשכתי בעגלה לסוראמי. כעבור שעתיים הגעתי לעיר והחילותי להתעניין על מקום מגורו של חכם גבריאל. הוא מאד שמח לפגשני, ולעונג היתה לו הזכות לארחני בביתו בשבת קודש.

עם צאת השבת שבתי לתחנת הרכבת. שלמתי עבור אחסנת המזוודות ועליתי על הרכבת הנוסעת לכותאיסי. ביום ראשון בבוקר הגעתי, ת"ל, בשלום הביתה מבלי שאירע לי שום דבר רע. ראיתי במוחש, כי שבת קודש שמרה עלי, ומלאכי השטן לא הצליחו לפגוע בי לרעה.

יצויין, כי בימי ראשון אין הביקורת כה חזקה בתחנה זו, בידעם שהסוחרים היהודים, "הספקולנטים", אינם נוסעים בשבת קודש, ולכן אינם מגיעים לתחנה זו בימי ראשון בשבוע.

כעבור שבוע שוב נפגשתי עם אותם סוחרים יהודים. כאשר

שאלתי אותם לסיבת העצבות הנסוכה על פניהם, סיפרו לי בכאב, כי מצטערים הם במאד שלא שמעו בקולי ולא ירדו ביום ששי באותה תחנה יחד אתי, וכך היו חוסכים לעצמם בעיות רבות. "כאשר ירדנו בתחנת הרכבת בכוטאיסי - ספרו לי בכאב - מיד הגיחו אלינו שוטרים מכל עבר, והחלו בודקים את המזוודות שלנו. הם החרימו, כמובן, את כל הסחורות ואף איימו עלינו בעונשים כבדים באם הדבר יישנה!"

כך נצלתי, ת"ל, מסכנה בזכות שמירת שבת קודש!

פרק שביעי

ניהול בית חרושת לבגדים

* עסק משתלם
* שבע שנים הטובות
* פתרון הפתרונות...
* מכת מדינה
* שמירת שבת כהלכתה

פרק שביעי

ניהול בית חרושת לבגדים

בטרם נעבור לפרק ניהול בית החרושת לבגדים, כדאי לציין, כי לפני שקיבלתי את ניהול ביהח״ר, עסקתי גם באספקת חלקי חילוף לתעשיה המרכזית של ייצור טרקטורים בטיבילישי והברחת כל מיני סחורות ממוסקבה לטיבילישי.

מעסקי המסחר שעסקתי עד כה, תוך כדי סיכונים מרובים, כפי שתוארו עד כה, הרי באספקת חלקי החילוף והברחת הסחורות ממוסקבה - עיר הבירה של השלטון הקומוניסטי והמרכז הראשי של הק.ג.ב. בכל רחבי בריה״מ - דוקא כאן, במקום מסוכן זה, הברחתי סחורות בכמויות אדירות, ממש מתחת לאפם של שלטונות הק.ג.ב. אשר אילו היו עולים על עקבותיי, מי יודע מה היה עולה בגורלי. אך גם כאן זכותו של אבי הגדול, הגאון הצדיק רבי אברהם לויק הי״ד, עמדה לי לעבור הכל בשלום, ת״ל, ולא אונה לי כל רע.

ולא זו בלבד, למרות שעסקתי בזה כחמש שנים רצופות, ביצעתי הברחות אלו ללא פחד ומורה, מבלי להזדקק לאף אחד שיואיל להרשות לי לנצל את שמו בהעברת חבילות על שמו, או לפחד מצלם הגדול של השוטרים אשר שוטטו בכל השווקים ותחנות-הרכבת בכל עיר, כפי שקרה לי בנסיעותיי המרובות והמסוכנות מטיבילישי לבאקו שבאזרביזין, וכך היה המעשה:

עסק משתלם

בטיביליסי היתה תעשיה נרחבת לטרקטורים חדשים, וגם מחלקה מיוחדת לתיקונים. מאחר שהיה צורך תמידי בחלקי חילוף, אותם לא ניתן היה להשיג בגרוזיה, היו צריכים תמיד לייבא חלקים אלה מבית החרושת המרכזי במוסקבה. היה זה בית חרושת ענק, אשר סיפק חלקי-חילוף למאות בתי חרושת ותעשיות ברחבי ברית המועצות.

באחד הימים יעץ לי יהודי אחד להתעסק באספקת חלקי חילוף לטרקטורים. הוא הפגיש אותי עם מנהל ביהח״ר בטביליסי, והציג אותי בתור אדם מוכשר לשמש כסוכן שלהם לספק להם את חלקי החילוף, דרך מוסקבה.

באותו פגישה הצעתי למנהל, למנות אותי רשמית בתור אחראי על אספקת החלקים, וכן יתן לי על כך אישור בכתב.

סיכמנו על העיסקה ובו במקום נתן לי את האישור הרשמי בתור סוכן של בית החרושת, המורשה לספק להם חלקי-חילוף מבית החרושת הגדול במוסקבה.

שם, במוסקבה, היו כל מיני מתווכים יהודים, אתם היו לי קשרים טובים והדוקים. היו אלה אנשים בעלי קשרים מצוינים עם מנהלי בתי-חרושת ותעשיות, כמו: בתי חרושת לבגדים, חליפות, חולצות, נעלים וצרכי ביגוד אחרים. שלמתי להם דמי תיווך הגונים והם הפגישו אותי עם מנהלי בתי חרושת שונים. כך פיתחתי קשרים אישיים הדוקים עם הרבה מנהלים אשר

מכרו לי מהתוצרת שלהם, תמורת תשלום מלא, בתוספת סכומים הגונים לעצמם.

בבית החרושת הגדול במוסקבה, בשטח הענק, היו מותקנות מסילות ברזל, וקרונות-המשא שהיו מובילות כל מיני סחורות מערים שונות, הורידו את הסחורות בסמוך לפתחי המחסנים.

כאשר הגיע התור להעביר את חלקי החילוף שהזמנתי, הקדישו עבורי קרון מיוחד, מבין כל שאר הקרונות. בקרון זה היו מעמיסים את חלקי החילוף, ומוסרים בידי את המפתחות. את המנעולים הייתי חותם בשעוה, כך שאיש בלעדי לא היתה לו שום גישה לקרון זה.

הייתי דוחס בקרון כמות עצומה של סחורות שקניתי בכל מיני בתי חרושת במוסקבה: מוצרי ביגוד, נעלים, חליפות ועוד, וכך הבאתי לטיבילישי קרון מלא עם כל מיני סחורות, ומוכר אותם לסוחרים שהזמינו אצלי, ובע"ה הרווחתי עליהם יפה.

כבר תוארו לעיל הקשיים העצומים שהיו לי בתחילת עיסוקי במסחר, כאשר שרוי הייתי בפחד עשרים וארבע שעות ביממה בכל אשר פניתי: ברכבת בה נסעתי ארבעים ושלוש שעות בכל כיוון עד לבאקו שבאזרביזין וחזרה; בעת שערכתי קניות בשוק, כאשר כל שני וחמשי היו אורבים לי שוטרי הק.ג.ב. והייתי צריך לפזר להם שלמונים רבים למען יעלימו עין ממני ולא יגעו בי לרעה; הקשיים שהיו לי באריזת הסחורות שרכשתי בשוק והבאתם לתחנת הרכבת; השלמונים הרבים שהייתי צריך להעניק למנהל הדאר בטיבילישי, או למנהלי הדאר בערים משם

שלחתי את החבילות עם הסחורות; לאנשים שעל שמם שלחתי את החבילות כאילו החבילות שייכות להם, ועוד.

כל עסקי המסחר שעסקתי בהם היו, כאמור, מלווים במתח וחרדה על כל צעד ושעל, ונאלצתי לפזר סכומי כסף עצומים לשחד את אנשי השלטון למען יניחו אותי לדרכי ולא יגעו בי לרעה.

והנה, אחרי שנים של חיי פחד וחרדה - עזר לי הקב״ה בצורה שלא חלמתי עליה כלל: ההסכמים שחתמתי הן עם מנהל בית החרושת לטרקטורים בטיבי־ליסי, והן עם מנהל בית החרושת הגדול במוסקבה, אשר הקדיש לי קרון מיוחד ויכולתי להכניס בו כמויות אדירות של מוצרי ביגוד ואחרים לתוך הקרון, אותם הביאו מנהלי בתי החרושת במשאיות שלהם עד לרכבת זו של בית החרושת, וכך קיבלתי את הכל קרוב ישירות לעירי ולביתי. החל מאז החילותי, ת״ל, לחיות חיי שלוה, ללא דאגות, חרדות ופחדים שהיו לי עד כה עשרים וארבעה שעות ביממה.

כך יכולתי, בע״ה, לארגן פרנסה מכובדת לכל בני משפחתנו, לאבי הצדיק הי״ד, לאמי ע״ה, לאחיי ואחיותיי אשר איש מהם לא עסק בשום עבודה, ואילולא העסקים המסוכנים שעסקתי בהם - מי יודע מה היה עולה בגורלם ח״ו.

חשוב לציין, כי עסקיי באספקת חלקי החילוף לטרקטורים, ממוסקבה הרחוקה ועד טיבי־ליסי, לא היתה עבורי מטרה כשלעצמה, ומטרתי העיקרית היתה, כאמור, להשתמש באמצעות כלי-תחבורה זה להעברת סחורות שונות לעירי.

לאחר שהרכבת ממוסקבה הגיעה ליעדה, בטיביליסי, היו מודיעים לי על הגעתה. אנשי הרכבת היו מחברים קטר מיוחד לקרון שלי, והביאוהו ישירות לתוך ביהח״ר לאספקת טרקטורים ותיקונם. כאשר באתי לשם, פתחתי את המנעולים ואנשי בית החרושת היו מורידים את חלקי-החילוף השייך להם.

לאחר מכן העמסתי את שאר הסחורות שבקרון על משאיות שהזמנתי, והביאו אותם למחסנים שהיו לי בעיר, שם היו מגיעים הסוחרים היהודים לקבל הזמנותיהם ולשלם תמורתם.

התודה להי שהרווחתי טוב מעסקים אלה, וכאמור הייתי יכול לפרנס את כל בני המשפחה שלנו, שהיו מחכים לכך בקוצר רוח.

את דרכי למוסקבה הרחוקה הייתי עושה, בדרך כלל, במטוסים, פעמיים בשנה.

חשוב לציין, כי כרטיסי טיסה עד למוסקבה, עלו לי סכומים מרובים. אז, בתקופה ההיא, רק שרי ממשלה, גנרלים, קציני צבא גבוהים וכדומה, יכלו להרשות לעצמם לטוס במטוס. ולכן, כדי שלא לעורר חשדות נגדי בעת קניית הכרטיס, הייתי משלם מן הצד סכומים גבוהים לקופאים, שלא יעשו לי בעיות כלשהן. כך הייתי טס במטוס כאיש בעל תפקיד גבוה בממשלה; ופרט לארנק הקטן עם הטלית ותפילין, וארוחה קלה, לא הייתי לוקח אתי כלום.

שבע שנים הטובות

במשך שבע שנים ניהלתי בית חרושת לתפירת בגדים בטיבילִיסי, מתחת לאפם של אנשי הק.ג.ב., חייליו וקציניו.

איך הצלחתי לעשות זאת תקופה ארוכה כזו למרות הסכנה שבדבר?

ובכן:

אחד מראשי הצבא שהתגורר בעיר זו, טיבילִיסי, הופקד בידי השלטונות על שמונה עשר מפעלים גדולים בעיר. הוא היה אחראי ראשי על כולם, ובלעדיו לא ירים איש את ידו ורגלו.

עשיתי כל מיני מאמצים להפגש אתו, ובסופו של דבר הפגיש בינינו יהודי אחד מחשובי העיר. בפגישה אמרתי לו, כי אני מעונין לפתוח בית חרושת לחייטות, בו ייצרו מדי-צבא לקציניים וחיילים, בגדי עבודה לפועלים ועוד. הוא הסכים להצעתי, בתנאי שלא אבקש עזרתו כלל, ועלי להסתדר בכוחות עצמי: השגת מבנה מתאים, רכישת ציוד, מכונות, סחורות וכל הכרוך בזה, ורק אחרי שהכל יהיה מוכן בידי - יתן לי את האישורים המתאימים.

שכרתי מבנה ענק במרכז העיר, לא הרחק מבית הכנסת המרכזי, והשקעתי בו סכומים אדירים כדי להתאימו למטרתו. גם רכשתי עשרים וחמש מכונות-תפירה וכל הציוד הדרוש להפעלת בית החרושת.

לפי המוסכם, אמורים היו לעבוד בבית חרושת זה פועלים נכים. אולם, מכיון שלא הייתי מעונין בפועלים חולים כאלה, כדי שהיצור לא ייפגע, שילמתי היטב לרופאים המתאימים אשר נתנו לי אישור רשמי, כי מרבית עובדי בית החרושת נכים...

פתרון הפתרונות...

ברם, אישור זה לא הספיק, ודרשו אישור נוסף כי פועלים-נכים אלה אמנם ראויים לתפקידם, ונכותם אינה פוגעת בייצור התקין. מצאתי פתרון גם לזה - פתרון-הפתרונות שהיה פותח ברחבי רוסיה האדירה דלתות-ברזל ושערי-פלדה - ה כ ס ף. שלמתי היטב לרופא ידוע, ממנו קיבלתי אישור כזה, והכל על מקומו בא בשלום.

עם המסמכים והאישורים שבידי, ניגשתי לאותו אחראי וביקשתי את אישורו להפעלת בית החרושת. בראותו שהכל מסודר כיאות - נתן לי את כל האישורים הדרושים. כן גם העניק לי אישור פרטי, שאני האחראי והמנהל הבלעדי של בית חרושת זה.

לאחר שכל הענינים הרשמיים סודרו, נעמדתי פתאום בפני בעיה עיקרית: היכן משיגים הזמנות להפעלת כל המערכת?

פניתי שוב לאותו יהודי, והלה הפגישני עם מנהל מכרות-פחם גדולות, שם עבדו אלפי פועלים. הצעתי לו לתפור בבית החרושת שלי בגדי-עבודה מתאימים עבור עובדיו. הלה קיבל הצעתי, ובו במקום הזמין אצלי כמות גדולה של בגדי עבודה לאנשיו.

מאחר והייתי מעונין לעבוד עם בדים איכותיים, כדי שהמזמינים יהיו שבעי רצון, שלמתי לו מהצד סכומים נכבדים כדי שיספק לי סחורה מעולה.

חשוב לציין, כי במרבית המפעלים ובתי החרושת ברחבי רוסיה הענקית, היתה אוירה כללית של רווחים מהצד. ראשו ורובו של כל מנהל, או אחראי, היה, איך להרויח כספים בצורה בלתי רשמית, שיעזרו לו בפרנסת המשפחה, מאחר שהמשכורת הרשמית הזעומה, לא היה בה כדי לפרנסם.

מה עשו, למשל, מנהלי בתי החרושת לבגדים?

בדרך כלל, תמורת כל אלף מטר בד שקיבלו מהשלטונות, לדוגמא, היו צריכים לייצר מספר מוסכם מראש של חולצות, מכנסים ובגדים אחרים. אך בעלי המפעלים היו מתחכמים; מקצרים ומכווצים באורך וברוחב, וכך חסכו חתיכת בד מכל בגד. אם נקח בחשבון שבכל יום היו מייצרים כמות גדולה של בגדים, הרי הצליחו לחסוך כמות ניכרת של בד, אותם היו מוכרים בצורה בלתי ליגלית.

מכת מדינה

כך נהגו לא רק מנהלי מפעלים של ייצור בגדים, אלא בכל דבר - אם זה בגדים או כובעים; מוצרי חשמל או כלי בית; לא היה שום דבר כמעט שהתנהל בצורה חוקית טהורה, מבלי שהמנהל לא ירויח מהצד.

מכיון שהיתה זאת מעין מכת-מדינה, עשיתי גם אני בדיוק כמוהם. אחת לחודש היו באים אלי סוחרים יהודים, דרך שביל צדדי מאחורי החצר של בית החרושת; לבשו על גופם את הבד ויוצאים לדרכם, מבלי שאיש יבחין בבואם או בלכתם.

כך היה לי מספיק כסף להעניק שלמונים לכל מיני אנשים שהייתי זקוק להם: לאחדים שלמתי סכום קבוע מדי חדש בחדשו, ולאחרים סכומים חד-פעמיים, וכך היתה לי האפשרות לנהל את בית החרושת ללא בעיות מיוחדות. ואם הייתי מרגיש שעלו על עקבותיי, הייתי מעניק להם שלמון הגון, והכל על מקומו בא בשלום.

שמירת שבת כהלכתה

בדרך כלל היו באים לביקורת כל חודש, ואני מצדי הייתי מכניס במעטפות סגורות סכומים אדירים של עשרת אלפים רובל, חמש-עשרה אלף רובל וכדו'. את המעטפות הייתי מניח במקום מוסכם בחדר צדדי, כאשר אני לא ראיתי מיהו המקבל והם לא ראו מי הנותן; מעין "מתן בסתר" ...

ומה באשר לשבת קודש?

בבית החרושת שלי היו מייצרים כובעים (קאסקעטים), נעלי-בית, בגדי עבודה וגם תיקוני חייטות שונים. בימי ראשון, ימי החופש הרשמיים של הפועלים, היו מביאים כל מיני אנשים את בגדיהם לתקן, וביום ראשון הבא באו לקחתם כשהם מתוקנים.

באחד מביקוריו של הנצ'לניק (המנהל) הראשי, התלוננתי בפניו, כי היות שבימי ראשון פתוח בית החרושת כדי לקבל מאנשים בגדים לתיקון, כך שאין לי אף יום של חופש, ומדוע ייגרע חלקי לעומת כל אזרחי המדינה? הוא ענה לי, כי אני בהחלט צודק בתביעתי וביקש ממני להציע לו פתרון. הצעתי לו, לקבל את ימי החופשה בימים שלפני ימי ראשון, היינו, בימי שבת, וכך אוכל לבא לבית החרושת בימי ראשון.

הצעתי נתקבלה בעיניו ובו במקום נתן לי אישור בכתב, כי מהיום ואילך בית החרושת סגור בימי שבת, ואילו בימי ראשון פתוח לכל דורש.

כך עזר לי הקב"ה, ויכולתי לשמור שבת כהלכתה ללא שום פחד - - -

באחד מימי שבת-קודש הגיעה לפתע ביקורת ממשלתית ומצאו את דלתות בית החרושת נעולות על מסגר. הם נדהמו לגלות שבית חרושת בסדר גודל כזה יהיה סגור ביום שבת, וניגשו לברר בקיוסק הסמוך אולי הם יודעים על סיבת הסגירה. הללו הסבירו להם, כי בעל בית החרושת הוא יהודי דתי, וביום שבת הוא סוגר את בית החרושת והולך להתפלל בבית כנסת!

דמם עלה בראשם למשמע הדברים, והחליטו לחקור את בעל הבית על מה שקורה בימי שבת.

ביום שני חזרו אלי ושאלוני על סיבת סגירת בית החרושת ביום עבודה רגיל. "האם אתה חושב שהנך נמצא תחת שלטון

המלך? - אמרו לי בכעס עצור - עליך לדעת שאתה נמצא תחת חסות השלטון המהפכני-קומוניסטי, ואצלנו אינך יכול לחגוג לך ימי חופשה קלירִיקליים של שבתות וחגים יהודיים ועל-ידי-כך להפסיד את קופת המדינה!"

הראיתי להם את האישור של הנצילניק הראשי, בו נאמר כי עלי לסגור את בית החרושת בימי שבת, ובתור תחליף עלי לפתוח את בית החרושת בימי ראשון, וכך נצלתי, ת"ל, מהסכנה, ושוב לא הטרידוני בביקורות בימי שבת.

כך ניהלתי, ת"ל, את בית החרושת שבע שנים תמימות בצורה סדירה, ללא בעיות מיוחדות. ועל מה שקרה בהמשך - בפרק הבא.

- מן המעניין לספר כאן, בדרך אגב, כי לפני זמן לא-רב פגשתי את אחד מתלמידי אבי, המתגורר בבת-ים, בעת שבאתי להשתתף באזכרה לאביו עליו השלום. הכרתי אותו מיד, כי עבד בבית החרושת שלי, שם למד את מקצוע החייטות, וכיום הוא מתפרנס בכבוד בתור חייט מעולה, לאחר שלמד היטב את המקצוע בבית החרושת שלי -

גם סיפר לי בסיפוק רב, כי לפני עשרים שנה הקים בית כנסת מפואר בפרדס כץ, בני ברק, וכל ההוצאות המרובות שהיו כרוכות בהקמת בית הכנסת, מימן בכספו הפרטי!

טיבילִיסי - בית הכנסת הגדול

טיבילִיסי - מראה כללי

פרק שמיני

מאחורי סורג ובריח

* איך נעצרתי?
* אורח בלתי צפוי
* "עשר שנות-גלות לסיביר!"
* כיצד הועברו האסירים לסיביר?
* בדרך למחנה עבודה
* בדרך חזרה
* ספירת אסירים
* התאבדות המונית
* חללים
* הצלה ברגע האחרון

פרק שמיני

מאחורי סורג ובריח

איך נעצרתי?

בעיר הגדולה טיביליסי היה מחסן מרכזי ענק של כל מיני סחורות, ממנו סיפקו סחורות-גלם לכל בתי החרושת בעיר. הכל התנהל באמצעות אחראי ראשי, דרכו עברו כל הסחורות; הוא היה רושם בספרים את כמות הסחורות שכל אחד קיבל, סוג הסחורה, טיבה וכו', וכך ניתן היה לעקוב אחר היצור של בתי החרושת ומנהליהם.

כרגיל ברוסיה הסובייטית הרעבה, היו סחורות רבות נעלמות בדרכם מהמחסן אל בתי החרושת, וכל מי שעלה בידו היה "מעשר" מהסחורה בטרם הגיעה לתעודתה.

בכדי למנוע גניבות מהסחורה שיועדה עבורי, וכדי שלא יגרם לי הפסד מרובה, חיפשתי דרכים שונות לעקוף את המחסן הראשי ולקבל את הסחורה ישירות ממקור הראשון המספק את הסחורה למחסנים הראשיים. התידדתי עם האחראי הראשי של המחסן ושלמתי לו במיטב, על מנת שירשום בספריו שהוא המספק לי את הסחורה - אף שהסחורה לא עברה דרכו כלל, ולמעשה קבלתי את הסחורה ממקורות אחרים, לא רשמיים.

זמן רב נמשך הדבר, ופרט לאותו אחראי לא ידע איש מההסכם שבינינו. באחד הימים נקרא האחראי לשרות צבאי למשך כמה

שבועות. הלה התרשל בתפקידו ולא מצא לנכון להעביר לממונים עליו את ספרי החשבונות בצורה מסודרת, והשאיר את כל הניירת וגם הסחורות עצמן במצב מופקר ללא שום פקוח.

העובדים, בראותם כך, החליטו ליהנות מן ההפקר, והחלו גונבים סחורות מהמחסן ככל שלבם חפץ מבלי שאיש יפריע להם. הם מכרו בשוק השחור את כל הסחורה שעלה בידם "לסחוב", ותוך תקופה קצרה לא נשאר מאומה מכל המלאי הענק שהיה במחסנים.

האחראי על המחסנים, לאחר שחזר משרותו הצבאי, חשכו עיניו, וכדי למנוע מעצמו צרות, חקירות ומעצרים, הקדים וסיפר למשטרה על כל מה שקרה. לאחר ששאלוהו החוקרים פרטים שונים מסדרי העבודה במחסן: למי הוא מספק סחורות, שמותיהם, ולפי איזה קריטריונים - מסר להם את שמות בתי החרושת המקבלים ממנו סחורה.

הוא גם גילה להם את שמותיהם של אלה המקבלים סחורות בדרך לא חוקית, שלא באמצעות המחסן. כמובן שגם אני תפסתי "מקום של כבוד" ברשימה זו, וכך עלו על עקבותיי.

תוך כמה ימים הוזמנתי למשרדי הנ.ק.וו.ד. הם לקחו ממני את תעודותיי האישיות ושחררו אותי עד לקבלת הזמנה נוספת. הם גם הזהירו אותי, כי עלי להשאר בעיר וכי אסור לי לצאת ממנה עד שיתנו לי אישור על כך. היתה אז תקופת-חרום, עת מלחמה, וכרגיל במצבים מעין אלה, הבקורת היא כפולה ומכופלת, וללא תעודה אישית אי אפשר לנסוע ולהגיע לשום

מקום. גם נסיעה ברכבת היתה בלתי אפשרית מאחר שבעת קניית הכרטיס נדרש הנוסע להציג בפני הקופאי את התעודה.

לנוכח המצב שהתהווה והסכנה החמורה שריחפה עלי, החלטתי לברוח בשעה אחת קודם. עשיתי את דרכי לתחנת הרכת בעיר; ניגשתי לאחראי על הרכבת והענקתי לו "מתנה" בסך אלף רובל טבין ותקילין. בתמורה נתן לי את תאו הפרטי בקרון, וסגר עלי את הדלת מבחוץ למען לא תבחין בי עין זרה.

אורח בלתי-צפוי

כאשר הגיעה הרכבת לעיירה זוגדידי - שם כיהן כרב, החכם יצחק ז"ל, שהיה תלמידו של אבא - הוריד אותי בתחנה והמשכתי לבית הרב, אותו הכרתי היטב. בעיירה זו הסתתרו יהודים רבים. היה זה מעין הסכם חשאי, בלתי כתוב, בין המשטרה לבין הקהילה היהודית. הרב וראשי הקהילה היו משלמים משכורת חדשית הגונה למפקד המשטרה, וכל אימת שהיו בעיות עם יהודי כלשהו, העלים עין.

חכם יצחק בא אתי אל המשטרה, הציג אותי בפני המפקד, בתור יהודי שאין לו שום תעודות, כדי שידע להגן עלי. המפקד אמר לי, כי באם יעצרוני בדרך, או בכל מקום אחר, ללא תעודות, עלי לומר שתעודותי נמצאות בידי סגן המפקד.

באחד הימים הגיעה המשטרה לביקור פתע בביתו של חכם יצחק, שם התאכסנתי והסתתרתי למעלה מששה חדשים. מכיון

שלא היה ברשותי שום תעודה, עצרו אותי והובילוני אל מפקד המשטרה. לאחר שביקש ממני תעודותיי, אמרתי לו שכל התעודות שלי נמצאות אצל סגנו. הוא ביקש לקרוא את הסגן לחדרו, והלה אמנם אישר כי התעודות שלי נמצאות אצלו, וכך שוחררתי ללא פגע, ת"ל.

ברם, לאו כל יומא מתרחיש ניסא. יום אחד, ואני הולך לתומי ברחוב, ניגש אלי איש אחד במדים אזרחיים, הציג בפני תעודת קצין וביקש ממני תעודותיי. אמרתי לו, כי אין אצלי שום מסמך, וכי כל המסמכים שלי נמצאים אצל סגן המפקד.

בשמעו את דברי רתח מזעם ואמר לי בגערה: מה?! אצל סגן המפקד? הנה הסגן עומד לפניך, אני הוא סגן המפקד!

בשנים ההן נהגו השלטונות להחליף את קציני ובכירי המשטרה, וכל מי שמילא תפקיד בכיר כלשהו. הם ידעו היטב, עד כמה נאמנים קציניהם ושוטריהם לשלטון, וכי השוחד שולט בכיפה. כדי למנוע הנצחת המצב המושחת, היו מחליפים מפעם לפעם את הבכירים. כזאת קרה גם בעיירה זו, זוגדידי, שם הסתתרתי תקופה של ששה חדשים. אותו סגן מפקד, אשר לו הסכם עם הקהילה היהודית לבל יגעו לרעה באף יהודי - הוחלף, ובמקומו מינו סגן חדש. ואמנם, צדק אותו סגן שעצר אותי; אצלו זה היה מינוי חדש וטרם הספיק להתעדכן אודות ההסכמים הקיימים בין המשטרה לקהילה היהודית.

הובלתי אחר כבוד לבנין הנ.ק.וו.ד. שם הורידו אותי לאחד המרתפים החשוכים, בין שבעים אסירים פושעים ורוצחים,

גנבים ופורעי חוק, מסוכנים שבאדם. בתא, שהיה מיועד לעשרים אסירים, דחסו בו שבעים איש, ועל רצפתו היו שרועים כל האסירים. הדוחק היה כה רב, שכל אסיר נאלץ לשכב על צדו, בגלל חוסר מקום לשכב בצורה נורמלית. אחת ליום היו מוציאים אותנו ל"טיול" בחצר ולשאוף קצת אויר. בעת ה"טיול" היו הולכים במעגל, אחד אחרי השני, ואבוי היה לאסיר שהעיז להסתכל על האסיר שממול; לכל אחד הותר להסתכל רק על גבו של האסיר שלפניו. באם ניסה מי מהם להרים את עיניו ולהסתכל על מה שמתחרש סביבו - מיד הזכיר לו קת-הרובה שבידי החייל-המלווה היכן הוא נמצא.

שלא להתגעל במאכלי הטריפה שלהם, היתה אמי מביאה לי אוכל מהבית, מכותאיסי הרחוקה, אחת לשבוע או שבועיים. גם זוגתו של חכם יצחק היתה מביאה לי אוכל כשר כמעט כל יום-יומיים. אולם, לא יכולתי ליהנות מהם הרבה. נהוג היה בין האסירים, שכל אסיר שקיבל חבילה כלשהי, מצרכי מזון או כל דבר אחר, אסור היה לו לפתוח את החבילה בגפו; את החבילה הסגורה עליו לשים על השולחן בפני כולם, וכל האסירים היו מתחלקים ביניהם, שוה בשוה, מכל מה שהיה בתוכה. כך, שאני עצמי כמעט שלא יכולתי ליהנות ממה שנשלח אלי!

בתנאים איומים אלה נאלצתי לבלות תקופה של תשעה חדשים!

"עשר שנת גלות לסיביר!"

כעבור מחצית השנה, נקראו כל האסירים לעלות לאחד החדרים הגדולים בקומה הרביעית, שם נערך משפטם. בראש השלחן ישבה "טרויקה", שלשה מאנשי הנ.ק.וו.ד. המכונים "שופטים", והללו היו גוזרים את פסק דינו של כל אחד. לא ניתנה, כמובן, הזדמנות לאף אחד להתגונן או למנות לעצמו סניגור. ערימה של תיקים היו מונחים על שולחנם והבכיר שבין השלשה היה לוקח בידו תיק כלשהו, קורא את שם האסיר ומכריז:

- איוואן, הנך נאשם בהאשמות אלו ואלו וגזר דינך נגזר לעשר שנות גירוש ועבודות-פרך במחנה-עבודה!

כך הקריאו את שמותיהם של כל השבעים, לפי סדר הא"ב, ותוך שעה קצרה יצאו כולם שפוטים: מי לעשרים וחמש שנות מאסר, ומי "רק" לעשר שנים; לזה חמש, ולזה חמש-עשרה שנות עבודת פרך, וכן הלאה. תוך שעות אחדות נגזרו למעלה מאלף שנות גירוש במחנות-עבודה בסיביר, כאשר רק בודדים מהם זכו לחזור חיים לבתיהם, ומרביתם נפלו חלל בין ישימוני המחנות.

בהגיע תורי, הקריא בפני את האשמות: התחמקת מלשרת בצבא, ודינך כדינו של עריק. כן עסקת במסחר בלתי חוקי. על האשמות אלה הננו גוזרים לך עשרים שנות עבודת-פרך במחנה עבודה!

צמרמורת אחזתני בשמעי את דבריו, אך אזרתי אומץ ואמרתי לו: מדוע אני נשפט בתור עריק? הנני מוכן להתגייס לצבא מיד לאחר שישחררו אותי!

הבכיר מהשלשה התהרהר רגע, ואחר נענה:

- סלאווין, עשר שנות עבודת-פרך במחנה עבודה!

אבוי היה לו לאסיר שניסה להתווכח או להתחנן על נפשו. על פסק-דינם של ה"טרויקה" אין עוררין ואין ערעורים; יש לקבל זאת "באהבה", ולא להגיב כלל!

בין האסירים היה אחד שנגזר עליו גזר דין מוות. היה זה אחד שלא רצה להתגייס לצבא, פן ישלחו אותו לחזית. מה עשה? לקח אתו שנים מחבריו ויחד התנפלו על איכר אחד שהגיע עם סחורתו הדלה למכרה בשוק. השלשה נטפלו אליו והחלו להנחית עליו מכות. הלה, שהיה איש חסון ובריא, התגונן על עצמו והנחית עליהם מכות-נגד. אך השלשה גברו עליו, הכוהו מכות נמרצות עד שנפח את נשמתו. למזלם הרע, היה שם אחד שראה את הארוע המחריד והלשין עליהם למשטרה.

אותו רוצח היה בין השבעים שבאו לשמוע את פסק דינם. ה"השופטים" גזרו את פסק דינם מבלי להניף עפעף: לראש החבורה גזרו פסק דין מוות, ולשנים מעוזריו - עשר שנות עבודות-פרך. פסקי הדין, שלא ארכו אלא שעות מעטות בלבד, קבעו את חייהם של שבעים איש בשעה מועטה, משל היו מכריזים על היצע וביקוש בבורסה. - - -

אחרי הקראת גזר דיני, החזירוני לכלא, יחד עם כל האסירים שנשפטו. בדרך כלל, לא היו מגרשים את האסיר מיד עם מתן פסק הדין, אלא חיכו עד אשר נאספו לפחות חמש מאות אסירים, אז היו מזמינים רכבת מיוחדת להעברתם לסיביר. על פי רוב היתה זאת רכבת-משא, שהיתה מיועדת להובלת בהמות או סחורות, בתנאים איומים.

קשה לתאר את הקשיים הנוראים שהיו כרוכים במסע זה, שארך כמה וכמה שבועות בתנאים בלתי אנושיים כלל.

על ה"עשאלונים" והמשלוחים הללו כבר נכתב רבות, ומאות דפים לא יספיקו לתאר את כל הזוועות הללו. לכן נסתפק כאן בתיאור מקוצר, ומזה - ללמד על הכלל כולו יצא.

כיצד הועברו האסירים לסיביר?

בדרך כלל, היו האסירים מובלים למחנות בקרונות-רכבת מיוחדים אשר היו מכונים "סטוליפין".

בתקופת הצאר ניקולאי, היה ראש הממשלה ושר הפנים, צורר-ישראל ידוע בשם סטוליפין (בשנים 1906-1912) והוא אשר המציא קרונות מיוחדים להובלת אסירים, במקם קרונות-המשא.

קרונות אלה היו בנויים כך:

בקרון היו תשעה תאים לאסירים, חדר לאנשי המשמר וחדר-שרותים. בצידי הקרון היו קבועים ספסלים ועליהם הותקנו שתי קומות ממדפים, עליהם היו האסירים ישנים.

לאורך כל הקרון והתאים היה פרוזדור, בו התהלכו חיילי המשמר, והוא שימש גם מעבר לאסירים לחדר השרותים.

התאים עצמם היו מחולקים לשני סוגים: תאים המיועדים לשלשה אסירים, ותאים של שבעה אסירים.

הקרונות היו אטומים לגמרי, ורק בתקרת הקרון היה אשנב עם סורג ועליו זכוכית עבה, דרכו חדר מעט אור.

בדרך כלל, היו מחברים קרונות אלה לרכבות-נוסעים רגילות - במרכז הרכבת או בסופה - וכאשר הגיעה לתחנה כלשהי, היו מוכנסים לקרונות אלה אסירים נוספים על-ידי חיילים מזוינים, מלווים בכלבים. מאחר שהרכבת היתה עוצרת בתחנות רבות, הרי כל קרון, שהיה מיועד לחמשים איש -התמלא בחמש מאות אסירים; בפנים הקרון היה מחנק-אימים, באין צוהר או חלון דרכו תחדור טיפת אויר.

במהלך הנסיעה לא ניתן לאסירים מזון כלל, ועליהם היה להסתפק במזון שקיבלו לפני צאת הרכבת לדרכה. רק מים סופקו להם תוך כדי נסיעה. מאחר שהאסירים הרגישו מחנק נורא, היו דופקים על דפנות הקרונות האטומים כדי להזעיק עזרה. או-אז, כאשר עמדה הרכבת בתחנה כלשהי, היו החיילים מביאים צנורות מים ומתיזים מים על הקרונות למען יצטננו מעט מהחום.

עם הגיע האסיר, לאחר טלטולי-דרך רבי-תלאות, אל המחנה - העבירוהו שלטונות המחנה אל ה"בראק" (צריף), בו שוכנו עשרות אסירים.

בבוקר, בתום ספירת האסירים וארוחת-בוקר, הסתדרו האסירים בקבוצות, כל קבוצה בת חמישים אסירים, בשורות של חמשה אנשים בכל שורה, ועליהם "בריגדיר" - ראש קבוצה.

את הקבוצה היו מלווים אנשי המ.ו.ד. מזוינים בכלי נשק ומלווים בכלבים מאיימים.

בדרך למחנה

את הדרך לעבודה היינו עושים בתנאים מחרידים: על פנינו נחתו ללא הרף פתיתי-שלג כשמתחתינו שכבות-שלגים. הצועדים הראשונים היו מנמיכים ברגליהם את הררי-השלג שגובהם היה לפחות מטר, ואילו הבאים אחריהם היו דורסים את השלגים יותר ויותר. כך היה עליהם לצעוד ולפסוע עד למקום עבודתם כאשר, לא אחת, היו מועדים ונופלים בשוחות ובתעלות שהיו מכוסות בשלג, ולא היתה שום אפשרות להזהר מפניהן.

היו ימים בהם התחוללו סערות עזות, והיתה סכנה שהאסירים ייסחפו יחד עם הרוח המשתוללת. במקרים אלה ודומיהם, היו השומרים מותחים חבל ארוך לאורך כל השורה, וכל אחד נאלץ להחזיק את ידיו היטב בחבל, למען לא ישמט ארצה או יחרוג מהשורה. כל אסיר ידע היטב, כי חריגה כלשהי תגרור אחריה מטר כדורים מכלי הנשק שבידי השומרים. די היה לחרוג במקצת מן השורה כדי לקבל כדור בראש ולסיים את מסכת חייו.

ביער עצמו היו האסירים מתפצלים לחוליות-חוליות, שלושה או ארבעה אסירים בכל חוליה. ראש הקבוצה היה מחלק לכל

אחד משור-מנועי לשם ניסור העצים העבותים. לאחר שהצליחו לנסר את העץ, אשר קרס ונפל תחתיו, היו מקצצים את הענפים שעליו, ואילו את הגזע קשרו בחבלים עבים וגררוהו על גבי השלג עד למקום רכוז העצים, שם סדרו האסירים ערימות-ערימות, מוכנות לבואו של הטרקטור שהעבירם למקומות המתאימים.

בגלל הכפור העז, היו אנשי החוליות מבעירים להם מדורות, לחמם קצת את ידיהם ורגליהם הקפואות.

בשעה שתים עשרה - הפסקה. האסירים היו מתיישבים מסביב למדורה, לאכול את ארוחתם הדלה.

מאין קיבלו את מזונם? היכן בישלו את האוכל ומי הביאו לעומק היער?

כמה תשובות בדבר, ואין מחנה אחד דומה תמיד למשנהו. נציין רק דוגמא-אחת מני רבות.

במקומות מסויימים היה מחנה מרכזי ענק וסביבו מחנות קטנים יותר. במקרה זה היו מבשלים את האוכל במחנה המרכזי ומשם שולחים אותו למחנות הקטנים.

על עגלה רתומה לסוסה, ללא עגלון, היו מסודרים מיכלים גדולים ואל תוכם הכניסו את האוכל. כאשר כל המיכלים היו מלאים, "נתנו הוראה" לסוסה להתחיל בדרכה. ללא עגלון ובלי ליווי כלשהו, היתה הסוסה פוסעת עד לשער המחנה, שם היתה נעצרת. השומרים היו פותחים את המיכלים ובודקים פן התגנב

לשם אסיר כלשהו המתכונן לברוח. רק לאחר שלא מצאו כל דבר חשוד, היו פותחים לרווחה את שער המחנה, והסוסה החלה את דרכה למחנה הראשון.

איש לא נהג בה, כאמור, ואף אחד לא הראה לה את דרכה. מאחר שעשתה דרך זו כבר שנים - ידעה היטב את הנתיב המדויק לכל מחנה ומחנה.

בהגיעה לשער המחנה הראשון, הורידו שומרי אותו מחנה את המזון המיועד אליהם, ואילו הסוסה המשיכה בדרכה אל המחנה השני. מאחר שהיה זה בעל-חיים ההולך על ארבע, גדלה חשיבותו לאין ערוך לעומת האדם, ולכן שולם לה שכרה בו במקום: ליד כל שער היו מאכילים אותה כאוות-נפשה, ללא מידה וללא משורה, בניגוד לאסירים בני-אנוש.

לא אחת אירע שהסוסה איחרה להגיע. במקרה זה המתינו האסירים שעה אחת, ובאם טרם הגיעה - חזרו לעבודתם רעבים וצמאים; מהעבודה לא ניתן היה, כמובן, לגרוע, ואבוי היה למי שלא מילא את המכסה היומית עד השעה הקבועה!

בדרך חזרה

בשעה ארבע נסתיימה העבודה. שוב חזר ונשנה המחזה של הבוקר: מיפקד, הסתדרות האסירים בשורות וסביבם שומרים מזוינים העוקבים אחר כל תנועותיהם.

הדרך חזרה, היתה קשה פי כמה: כל אחד מהם נרטב עד

לשד-עצמותיו עקב העבודה המפרכת; ההליכה היתה קשה וכבדה, ועל כל אלה נוסף משא חדש: צרורות-ענפים שהביאו אתם אל הצריף, להבעיר בהם את תנורי-ההסקה או להרתיח מים חמים.

לא אחת נוסף גם על כתפיהם משא מסוג אחר - משא-אדם. היה זה אסיר חולה או פצוע אשר התמוטט תחת כובד העבודה ורגליו לא נשאוהו בכוחות עצמו. או גופות של אסירים אשר כוחם לא עמד להם בתנאים האיומים ביערות המושלגים ונפחו שם את נשמותיהם. במקרים מעין-אלה, הוטל על האסירים להחזיר את הגופות חזרה למחנה, אל מקום המיפקד. כי זאת יש לדעת: בעת ספירת האסירים, אסור שייפקד מקומו של אסיר, ועליו להיות נוכח בגופו, חי או מת! באם לא הצליח האומלל לעמוד על רגליו בכוחות עצמו - היה עליו להיות נוכח בגופתו המתה. סדר צריך להיות סדר במשטר הסובייטי!

ספירת האסירים

בשעה חמש הגיע מועד הספירה, מיפקד-האסירים. המיפקד התקיים על מגרש מיוחד, שם היה על כולם להתאסף יחד - ולהתפקד. ספירה זו היתה אחד העקרונות המקודשים במחנות ועל כך לא היו מוותרים לעולם; בקור ובכפור, בגשם ובשלג, בקור של 20 או של 30 מעלות מתחת לאפס. רק כאשר מידות הקור היו מעבר לזה - התירו להם להתפקד בתוך ה"באראק" עצמו.

בהגיעם ל"בארקאק", ולאחר שהתפנו ממשאם, היו ממהרים לבית המרחץ. זכות מיוחדת היתה להם, לעובדים בנסירת עצים, להתרחץ מדי יום - בניגוד לאסירים אחרים, להם התאפשר תענוג זה רק אחת לשבוע או לעשרה ימים. כן ניתן להם להחליף את בגדיהם ביצאם מבית המרחץ, ולייבש את בגדיהם הרטובים בחדר יבוש מיוחד.

התאבדות המונית

היו כאלה אשר העדיפו להיות בעלי-מום לנצח, כדי להקל מעליהם את סבלם. בתנאי העבודה במרחבי היערות האדירים, לא היו חסרים הזדמנויות מעין-אלו: אחדים היו נכנסים לאזורי החפירות, ובעת שהחדירו לעמקי הסלעים חומר נפץ, לצורך פיצוץ הסלעים - היו מתקרבים לאתר בתקוה להפצע. היו כאלה אשר ידעו כי בכך מסכנים הם את נפשם ועלולים להקרע לגזרים, אך כדאי היה להם להפצע - ולו כדי לזכות לאשפוז בבית החולים ולהפטר מהעבודה הקשה.

היו כאלה אשר קצצו את רגלם בגרזן במו ידם, או שהיו מבקשים מחבריהם לנסר להם יד או רגל במשור. זרם הדם שפרץ לאחר הניסור - לא עורר בעיה מיוחדת, כי הקור העז הקפיא את הדם מיד ולא היה כל צורך לחפש תרופה כלשהי לעצירת הדם.

ואמנם, הללו היו מאושפזים בבית החולים עד אשר הבריאו מעט, ולאחר מכן הועברו למחנות אחרים, שם העסיקום בעבודות קלות יותר.

מספר אחד האסירים מה שראו עיניו: עמיתו, שעבד בכריית זהב, רכש - תמורת מנת הלחם שלו - כמות של חומר נפץ וקשר את חומר הנפץ לגופו. הלה הזעיק את החיילים-השומרים, באמרו כי מצא גוש של זהב. מאחר שהיה זה מקרה נדיר למצוא גוש זהב בגודל כזה, מיהרו אליו השומרים לראות את הפלא הגדול. ויהי בהתקרבם אליו, הצית את חומר הנפץ שעל גופו והתרסק יחד אתם - - -

אותו יום הפך לחג בין האסירים והעבודה הופסקה. פשוט לא היה מי שיזרזם לעבוד... כל אסיר נאלץ לכסות את ה"נורמה" - מכסה יומית - שהטילו עליו. אך בגלל העבודה המפרכת, לא הצליחו רבים לעמוד במאמץ הגדול הזה.

לא אחת קרה שאסיר הטיל עצמו לתוך מכונה שעבד עליה - ונקרע לגזרים!

אסירים שעבדו במשרפות הלבנים נאלצו לעבוד עבודה מפרכת כדי למלא את המכסה היומית. אך הנואשים, אשר לא יכלו לעמוד במאמץ הנורא, קפצו לתוך הכבשן הלוהט והפכו תוך שניות לגל של אפר.

חללים

לחיי האסיר לא היה שום ערך. היו מחנות שהיו מפנים משם, מדי יום, עשרות גופות-אסירים שמתו מהכפור הנורא, או עקב התנאים הבלתי-אנושיים ששררו במקום. אך ברור, כי הדבר לא השפיע במאומה על פריון העבודה; במקומם הובאו מיד

אסירים חדשים. היה זה, למעשה, ה"פריט" היחיד בו לא היה שום מחסור ברחבי רוסיה הגדולה.

בבית החולים היה חדר מיוחד, שם היו מניחים את הגופות על רצפת הבטון הקרה, ובגלל הקור החזק נשמרו הגופות ב"טריותם".

אחת לחמשה ימים הגיעה קבוצה של רופאים-סטודנטים אשר היו מנתחים את הגוויות לצורך מחקר, או כדי לקבוע סיבת המוות, ולאחר מכן היו מעמיסים את "עודף" הגוויות על עגלה לשם קבורה. בדרך כלל היה הרופא מכריז את שמו של האסיר והשומר רשם את השם והמספר על פיסת-עץ, אותה קשרו בחוט על בוהן רגלו של המת.

כאמור, אחד מנוהלי-הברזל במחנה היה ספירת האסירים, כדי לוודא שאיש מהם לא ברח. לשם כך היו סופרים גם את המתים, למען יתאים המספר הכללי של האסירים.

פעם, כאשר נכנס השומר לחדר המתים כדי לספור את הגופות - קם לפתע "מת" אחד והתחיל לפסוע לעבר הדלת. השומר-הנפחד הרים קול-צווחה ומיהר החוצה - כאשר אותו "מת" פוסע אחריו...

התברר, כי בטעות העבירו חולה אחד, שחשבוהו למת, לחדר המתים, והשכיבוהו על הרצפה הקרה. הקור החזק של רצפת הבטון חדר לעצמותיו ועוררו מתרדמתו החזקה ומעלפונו הכבד. מהומה ובהלה קמה במחנה, ופחד אפף את האסירים למראה ה"מת" המתהלך ביניהם.

בדרך כלל, כדי למנוע מקרים כאלה, ולוודא אל נכון את מותו הבטוח, היו הולמים במהלומת-פטיש על ראש המת; אך בתקופה מאוחרת יותר, ויתרו על שיטה אכזרית זו ועברו לשיטת נתיחת הגופה.

כאשר היו מעבירים את הגופות לקבורה - הזמינו את העגלון אשר הביא את עגלתו הרתומה לסוס עד לשער המחנה. העגלון עצמו נשאר לעמוד בחוץ, על יד השער, ואילו הסוס כבר ידע את דרכו עד לחדר המתים. לאחר שהעמיסו עליו את הגוויות, חזר הסוס אל השער; העגלון עלה על מושבו והובילם אל מחוץ למחנה - שם זרק את הגופות אל הבור הגדול, וחזר על עקבותיו.

אסיר אחד שהוגלה לאזור מסוים על-יד הקוטב הצפוני מספר, כי במקום זה שרר בלילות קור של 55 מעלות מתחת לאפס, ואלפים רבים קפאו שם למוות. גופותיהם הובלו אל מגרש גדול, שם כרו בור ענק באמעות חומר נפץ והשליכו בו את הגוויות.

בהגיע חדשי הקיץ - הנמשך במקום זה רק חדשיים בשנה - כאשר הפשירו השלגים, חשפו זרמי המים את הקברים, והגופות נסחפו למרחקים יחד עם זרמי המים האדירים - - -

עמיתיו של אסיר אחד סיפרו לו, כי הם עצמם קברו אלפי אסירים שקפאו מכפור. מאחר שהאדמה היתה קפואה ולא היתה אפשרות לכרות עבורם קברים - זרקו את הגוויות בשדה. רק לאחר שהשלג החל להפשיר, אספו את הגוויות הקפואות, קיצצו אותם בגרזנים לחתיכות, וקברו אותן בבור ענק.

יצויין כי לעבודה זו של פינוי המתים מהמחנה היו מתנדבים אסירים רבים, מאחר שהללו היו זוכים למנת-לחם נוספת של 350 גרם.

כאן גם המקום לציין את מסירות נפשם של האסירים היהודים, שומרי תורה, אשר סיכנו את נפשם והתנדבו לעסוק בעבודה קשה ומפרכת זו, כדי להיטיב ולגמול חסד של אמת עם גופותיהם של אסירים יהודים אשר נפחו את נשמותיהם הטהורות במחנה. מתעסקים יקרים אלה היו משתדלים תמיד להפריד את גופות היהודים מכל השאר; הלבישום ועטפום בתכריך כלשהו, ועשו כל מיני השתדלויות לקברם בכבוד הראוי להם ובמקום נפרד - תוך כדי אמירת פרקי תפילה ומזמורי תהלים לעילוי נשמתם הטהורות.

ה' יקום דמם.

הצלה ברגע האחרון

נחזור לענייננו. שלשה חדשים חיכינו לבואה של הרכבת המיוחדת ומועד היציאה לסיביר. בחסד השם עלי, ובזכות אבותיי הקדושים, אירע דבר-מאסרי בשלהי המלחמה. היה זה בשנת תש"ה - 1945 למספרם - אז הוכרז רשמית על סיום המלחמה והעניקו חנינה כללית לכל האסירים (פרט לאסירים פוליטיים). זכיתי אז להיכלל בין אלה שקיבלו חנינה, וכך אחרי תשעה חדשים בלבד מיום מאסרי, שוחררתי.

עם שחרורי וחזרתי לטיבילִיסי, הלכתי לבקר בבית החרושת שלי, אותו ניהלתי שבע שנים, לראות את אשר ארע שם במרוצת תשעת חדשי העדרותי. כאשר הגעתי למקום חשכו עיני; הדלתות היו סגורות על מסגר, ועזובה נוראה שררה בחוץ. התברר לי, כי לאחר שנעצרתי, חיסלו העובדים את כל מה שהיה שם - בדים, סחורות מוגמרות, בגדים באמצע ייצורם, מכונות יקרות, ציוד יקר, ריהוט ועוד דברים יקרי-ערך. בראותי כך, החלטתי לחזור הביתה לכותאיסי. הלכתי למקום האכסניה שלי ורציתי לקחת משם את הבגדים והחפצים שלי, אותם השארתי לפני מעצרי. בזמנו, כדי שלא לעורר בעיני בעלת-הבית חשד כלשהו, אמרתי לה, כי בשל התגייסותי לצבא אני עוזב את האכסניה.

בתקופה ההיא, תקופה של מלחמה ושעת חרום, היו מגייסים אזרחים מכל הבא ליד, ושולחים אותם לחזית נגד הגרמנים. כל מי שגויס ונשלח לחזית ידע, כי זוהי תחנתו האחרונה ומשם אין לו כמעט שום סיכוי לחזור בחיים. מובן, אפוא, שהיו עריקים רבים שניסו בכל כוחם להתחמק ולא להתגייס לשרות צבאי.

יום אחד הגיעו חיילים לאכסניה שלי בטיבילִיסי לחפשני. מאחר שאמרתי לה בטרם עזיבתי את האכסניה שהנני מתגייס לצבא, אמרה גם היא להם שאני מגוייס ונמצא הנני בצבא. אך הללו טענו כי שקר היא דוברת, ומעולם לא התגייסתי לצבא. הם האשימו אותה שהיא מסתירה אותי, וכי מחביאה בביתה עריקים. הם עינו אותה קשות וגרמו לה חבלות ופצעים, כדי שתודה היכן אני נמצא. אך היא בשלה, שאמרתי לה שאני הולך להתגייס.

מן המענין לציין, כי אחרי שעברו חדשים רבים ביקרתי שוב באכסניה זו כדי לקחת את חפציי שהשארתי בטרם נעצרתי. היא החלה להמטיר עלי קללות וגידופים על אשר שיקרתי לה שהנני עומד להתגייס, ובגללי סבלה עינויים ויסורים קשים. "חכה, חכה שעה קלה! - צווחה עלי - תיכף יבוא בעלי וירצח אותך עקב כל הסבל שגרמת לנו בגלל השקרים שלך!"

לא התמהמתי אף רגע; וויתרתי על כל חפציי שהיו לי שם, וברחתי כל עוד נשמתי בי בחזרה לבית הוריי בכותאיסי - - -

פרק תשיעי

פגישה אחרונה עם אבא הי"ד

* הרשעים - השקט לא יוכלו
* אורחים בלתי קרואים
* מסירות נפש לרבי
* פגישה קורעת לב
* המסע האחרון
* תלמידי אבא מארי הי"ד
* בתור חזן-משנה בבית-הכנסת הגדול

פרק תשיעי

פגישה אחרונה עם אבא הי"ד

הרשעים - השקט לא יוכלו

כבר צוין לעיל, כי אבי מורי, הרב החסיד רבי אברהם לויק הי"ד, עסק במשך עשרים וחמש שנה בהרבצת תורה ויהדות בין יהודי גרוזיה, בהתאם לשליחות שהוטלה עליו מטעם מורו ורבו, כ"ק אדמו"ר רבי שלום דובער מוהרש"ב נ"ע מליובאוויטש. אאמו"ר עסק בלהט בעבודת הקודש, שלא על מנת לקבל פרס - מבלי הבט על הסכנה, כאשר אנשי הנ.ק.וו.ד. אורבים לו ללא הרף, ובולשים אחריו על כל צעד ושעל.

אולם, הס"מ לא אבה להסכים שיהודי יקר זה הולך ומרחיב את פעילותו; מקים מוסדות תורה וחינוך, מקואות, שחיטה ועוד. למרבה הכאב הצליח מעשה שטן - עד שבא מעשה והקיץ הקץ על הכל.

וכך היה מעשה:

בעירנו התגוררה יהודיה אחת, אשה נשואה, שהיו לה קשרים עם גבר זר. כאשר השמועה הלא-טובה הגיעה לאזניו של רבי אברהם לוי, החליט, כי בתור רב אסור לו להרשות מעשה כזה אשר לא ייעשה כן בישראל. הוא החליט, אפוא, לעשות כל אשר לאל ידו כדי שהאשה תקבל גט מבעלה, ולא להרבות ממזרים בישראל, ח"ו.

אאמו״ר הרב אברהם לויק סלאווין הי״ד

תחילה ניסה להשפיע עליה ברכות ולהסביר לה את חומרת מעשיה, תוך תקוה שתסכים להתגרש מבעלה. אך דבריו היו קול קורא במדבר ונפלו על אזנים ערלות. אשה זו, שהיתה חברה נאמנה במפלגה הקומוניסטית, לא אבתה שמוע מה ש"הרבנים הקלריקלים" רוצים לכפות עליה.

רק אחרי לחצים אדירים מגורמים שונים, הסכימה האשה לקבל גט מבעלה, בתנאי שישלם לה סכום אדיר של שלשים אלף רובל. בלית ברירה, הסכים הבעל לבקשתה, והתגרשו כדת וכדין. אולם, כאשר הגיע מועד התשלום, לא עמד הבעל-הגרוש בהבטחתו, ולא שילם לה פרוטה אחת.

משום מה, קצפה של האשה יצאה דוקא על אבא, כאילו הוא האשם בדבר, והחליטה להתנקם בו. היא הלכה והלשינה לשלטונות, כי הרב היהודי הפנאטי, אברהם סלאווין, הוא אשר הכריח אותה לקבל את הגט בעל-כרחה. כן העלילה עליו עלילות-דברים, כי הרב ועוזריו סגרו אותה בחדר, היכוה ופצעוה עד זוב דם, כדי שתסכים להתגרש, והיות שלא היתה מסוגלת לעמוד בפני הלחצים והעינויים הקשים, נאלצה לקבל את הגט בניגוד לרצונה!

יצויין, כי תחילה, לאחר שהאשה הלשינה עליו בפני השלטונות, התחמקו מלטפל בו.

וכל כך למה?

בכותאיסי התגורר "חכם" חשוב, בשם חכם מיכאל, ולו קשרים

מיוחדים עם השלטונות, וכאשר התעוררה בעיה כלשהי נגד יהודים, היה מפעיל מיד את קשריו ומבטל את רוע הגזירה. מסיבה זו, היה, בדרך כלל, מצב היהודים בגרוזיה בכלל ובעיר זו בפרט, טוב לאין ערוך לעומת המצב ברחבי בריה״מ, ולכן גם ברחו לגרוזיה יהודים רבים, חסידים ואנשי מעשה, שהתגוררו במדינות וערים שונות בבריה״מ, כאן יכלו ללמוד וללמד תורה עם בני הנעורים, ללא הפרעות מיוחדות.

כאשר הלשינה אותה אשה נגד אבא, לא נטפלו אליו השלטונות, כי חזקה עליהם ידו של אותו יהודי יקר, חכם מיכאל, אשר ידע להסתדר אתם ולבטל את הסכנה.

אולם, אשה אכזרית זו, בראותה כי גם לאחר הלשנותיה פעם פעמיים ויותר, ללא הועיל - לא נחה ולא שקטה. היא נסעה למרכז הק.ג.ב. בעיר הבירה, טיבילסי, שם סיפרה לראשי הק.ג.ב. כי זה מספר פעמים שסיפרה לראשי הק.ג.ב. בכותאיסי על מה שהרב היהודי עולל לה, אך עקב קשריהם הטובים של ראשי ורבני הקהילה היהודית בעיר עם ראשי הק.ג.ב., אין הם מטפלים בו כלל. היא הפצירה, בהם, אפוא, לקבל את הענין לידם ולטפל בו ביד קשה.

הפעם לא היתה בפניהם כל ברירה ונגשו לענין ברצינות. כך באו אתו חשבון לא רק על מעשה הגט, אלא על כל ״עונותיו ופשעיו״ במשך עשרים וחמש שנים האחרונות ברחבי גרוזיה הגדולה, בכל הקשור לטובת היהדות: הקמת מוסדות חינוך לילדים; ייסוד ישיבות לבחורים; בניית מקואות טהרה, ועוד -

בניגוד גמור לחוק הסובייטי האוסר פעולות "קונטר-רבולוציוניריות" כאלו.

אורחים בלתי קרואים

באחד מלילות השבוע, בשעה שתיים אחר חצות, נשמעו לפתע נקישות חזקות על דלת ביתו של רבי אברהם. לבות אנשי הבית החלו הולמים בחזקה; היה ברור לכולם מי הם "האורחים" המתדפקים בשעה כזו על דלת ביתם. כאשר נגשו לפתוח את הדלת, עמדו מולם ארבעה שוטרים מזוינים. הללו לא המתינו להזמנת-כניסה, אלא התפרצו לבית ברעש גדול. כדרכם, שוטר אחד נשאר לעמוד ליד פתח הדלת מבפנים, למען לא יוכל איש מאנשי הבית לברוח, ואילו המפקד שלף מכיסו צו-חיפוש, כתוב וחתום על ידי מפקד הנ.ק.וו.ד. העירוני, וניגשו לבצע חיפוש יסודי.

שלשה מאנשי הקבוצה התפרסו בכל חדרי הבית והחלו לחפש ולחטט בכל אשר ימצאו: בארון הספרים, במגירות, בארונות-המטבח ובכל אשר תשיג ידם; לא היתה פינה בבית אליה לא שלחו את ידם. תשומת לב מיוחדת העניקו למגירות השולחן וארון הספרים, בהם מצאו "שלל" רב: העתקי מכתביו של רבי אברהם אל רבו, הרבי מוהרש"ב, וכן מכתבים בכתב ידו הקדושה של רבו אליו. הנה כי כן מצאו "שניאורסונ'סקי" של ממש, חבר הארגון הקונטר-רבולוציונרי המסוכן ביותר ברוסיה, ומסמכים שחתום עליהם ראש הארגון בעצמו, הרבי שניאורסאהן!"

גם בכך לא הסתפקו, אלא הפכו ושברו את כלי הבית; ניערו ארצה את כלי המיטה ולא השאירו חלל פנוי, פינה בה לא חטטו ידיהם הטמאות. לאחר שהחרימו מה שנראה בעיניהם וארזו בחבילות - פקדו על רבי אברהם להתלבש ולהתלוות אליהם.

זוגתו הרבנית, והילדים, החלו לבקש על נפשם ועל נפש ראש משפחתם לבל יגרמו לו רעה ולא יפרידוהו מאתם. אך בכיותיהם ובקשותיהם נפלו על אזנים אטומות; לבם האכזר לא שעה כלל לתחנוניהם, ואף איימו עליהם, כי אם לא יפסיקו את יללותיהם, יקחו גם אותם.

יצויין, כי מספר ימים לפני חג הפורים, הגיע אלי איש אחד, ידיד המשפחה, באופן מיוחד, ממרחק של שמונה שעות נסיעה. הלה היה מקורב לשלטונות וגילה לי בסוד, כי שלטונות הנ.ק.ו.ד. הזמינו אמש את אבא להתייצב בפניהם; החרימו את התעודה שלו למען לא יוכל לברוח, ואמרו לו כי תוך כמה ימים יצטרך לחזור ולהתייצב כאן, אך בינתיים הוא משוחרר לביתו. איש זה גם אמר לי, כי בתור בן נאמן לאבא, מוטל עלי לעשות את כל המאמצים להצילו מידיהם הטורפות, כי הם מתכוננים לעצרו כבר בימים הקרובים, ומי יודע איזה גורל מצפה לו מהם.

מסירות נפש לרבי

נדהמתי לשמע הדברים ומיהרתי לאבא לספר לו על כל מה ששמעתי זה עתה. גם הצעתי לו לברוח מיד לעיר אחרת, כדי למלט את נפשו מידי מלאכי חבלה אלה, כי מי יודע מה מצפה

לו מידיהם הרצחניות. כן גם גיליתי לו, שכבר באתי במגע עם האחראי על הרכבת, ובקשתי ממנו להשגיח עליו בכל מהלך הנסיעה למען לא יאונה לו רע, וגם שלמתי לו עבור זה אלף רובל טבין ותקילין!

תשובתו של אבא, שנאמרה ברוגע ושלוה, ממש הדהימה אותי:

- "דע לך בני יקירי", אמר לי בקול שליו, "כי הרבי שלח אותי לפעול בעיר כוטאיסי ולא בטיבילישי, ולכן אינני מתכונן לברוח ולעזוב את העיר. אני מקוה, שהקב"ה יהא בעזרי ולא יאונה לי כל רע!"

נשארתי כמוכה-הלם; הרי עלול הוא כל רגע להעצר, תוך סכנה ממשית להשלח, חלילה, לנצח לארץ גזירה וישימונים מרוחקים, לבלי שוב - והנה אין הוא חושש לגורלו כלל; וכל זה - כדי שלא לשנות מדבריו הקדושים של רבו. "היש לך מסירות נפש גדולה מזו?", אמרתי לנפשי הסוערת.

ואמנם, את אשר יגורנו בא, ועוד הרבה לפני מה שתיארנו לעצמנו. כבר באותו ערב הגיעו האורחים-הבלתי-קרואים לביתנו, ולאחר חיפוש ארוך וממושך שערכו בבית, לקחוהו יחד אתם והעבירוהו למרכז הנ.ק.וו.ד.

לא ידענו כלל היכן אבא כלוא, והאם אפשר להפגש אתו בצורה כלשהי. כבר למחרת הגיעה לשם אמי ע"ה לשאוב מהם פרטים על מקום המצאו, אך מובן שכל תחנוניה היו לריק; המרצחים השפלים אטמו אזניהם משמוע. "אין לנו כל מושג היכן הוא נמצא", היתה תשובתם חוזרת ונשנית...

תקופה ארוכה של שמונה-עשר חדשים, העבירוהו מבית סוהר אחד למשנהו, תחת קורת-גג אחת עם רוצחים שפלים, גנבים ושודדים, ולאיש מאתנו לא היה מושג כלשהו על מקום המצאו.

פגישה קורעת-לב

התעלומה נתגלתה לנו רק כעבור זמן רב. אז גם נודע לנו אודות החקירות המתישות שהיו לו מדי לילה; על הלילות הארוכים שמנעו ממנו אף תנומה קלה, ועל החקירות הצולבות מלוות בעינויים נוראים, כאשר כל גופו חבול ופצוע מרוב מכות. התברר, כי שום צפונות לא היו בפניהם: הם סיפרו לו על הכיתות וחדרי תלמודי-התורה הרבים שיסד עבור ילדים קטנים; על הישיבות שהקים עבור נערים צעירים; על המקואות שבנה, בצירוף כתובותיהם המדויקות, ועל השפעתו המרובה על אזרחים תמימים ששטף את מוחם בקלירקליזם פאנאטי. הם גם הקריאו בפניו את שמות המורים והמלמדים, של ראשי הישיבה והמשגיחים, בצירוף כתובותיהם, וכן הכתובות המדויקות של המוסדות שהקים. כמעט שלא היה פרט מכל פעילותו המרובה שלא ידעו עליו!

בתום שמונה-עשר חדשי עינויים ותלאות, נקרא להתייצב בפני "בית משפט", שם הקריאו בפניו את פסק דינו הנורא:

- עשר שנות מאסר עם עבודות-פרך, והגליה למחנה עבודה בסיביר! - - -

בטרם נשלח למסע הנורא, שארך חדשים רבים, עד לסיביר הרחוקה, החילותי להפעיל מאמצים כדי שיאפשרו לנו להפגש אתו לפחות פעם אחת ויחידה. תחילה ניסו להניא אותי מצעד מסוכן כזה, להופיע בלוע הארי, אך לא הייתי מסוגל לוותר על הזדמנות בלתי חוזרת זו והפעלתי על כך מאמצים כבירים. ואמנם, בסוף קיבלתי את האישור המיוחל.

קשה לתאר את שעבר עלי בדקות המעטות בהן נפגשתי עם אבא הי"ד. היה זה סבל בלתי ניתן לתיאור, ולעולם לא אוכל לשכוח את המחזה המחריד שנגלה לפני: חיוורון כיסה את כל פניו הנפוחות, גופו צמוק וצנום, והיה במצב של אפיסת כוחות. חולצתו היתה מוכתמת מדם, ומרוב דם שניגר ממנו מחמת המכות והצליפות בעת החקירות, היתה החולצה דבוקה לבשרו מבלי יכולת להפרידה מעל בשרו. היה זה מחזה נורא ואיום שלא אשכחנו לעולם - - -

"מסופקני אם עוד אזכה לבא לקבר ישראל!" - היו דבריו האחרונים אלי בסוף הפגישה.

הוא לא אמר זאת בתור דמיון או השערה; הוא ידע היטב על מה מאשימים אותו ועל נקמתם הרצחנית על פעילותו למען היהדות. לבו אמר לו, כי זוהי פגישתו האחרונה עם אחד מיוצאי חלציו, ומי יודע אם אי פעם עוד יזכה לכך שנית - - -

היתה זאת פגישה של דקות אחדות בלבד; לבם האטום לא הרשה להם להאריך את ה"תענוג" הזה יותר ממספר דקות - אף כי ידעו לבטח, כי זוהי פרידה ללא שוב, פרידה אחרונה...

המסע האחרון

כעבור ימים אחדים, כבר היה אבא ברכבת הנוסעת לסיביר.

מתי עלה לרכבת? כמה זמן ארכה הנסיעה הנוראה? איך הצליח לשרוד במסע אימים זה? מתי הגיע שם? כמה זמן הצליח להחזיק שם מעמד עד ליום בו החזיר את נשמתו הטהורה ליוצרו? היכן נקבר גופתו המזוככת? באיזה יום עלתה נשמתו השמימה?

על כל אלה, ועוד, אין תשובות. נסתרים דרכי ה' ואין אתנו יודע עד מה. אבא הי"ד הוריד אלי-קבר את סודו ותשובותיו, מבלי שאיש ידע לאן נעלמו עקבותיו - - -

לנו נודע אל נכון על גויעתו לאחר שקבלנו חזרה את המכתב ששלחנו אליו, בצירוף פתק ממנהל המחנה, כי הוא מאושפז בבית החולים. ידענו היטב כי במחנה איום זה אין מושג כזה ששמו "בית חולים", ולכן היה זה אות וסימן עבורנו, כי אבא כבר גווע ונאסף אל עמיו - - -

יקום השם את דמו הטהור!

עם קבלת המכתב, ולאחר שהיה ידוע לנו בבירור כי נשמתו עלתה כבר לשמי מרום, שלחתי מכתב אל רבנו, כ"ק הרבי מוהריי"צ נ"ע, בו תיארתי בקצרה מכל הקורות עמו; על השליחות ששלחו אביו הק' כ"ק מוהרש"ב לגרוזיה, וכל מה שקרה עד הלום. כתבתי, שהיות ולא ידוע לנו תאריך פטירתו, לכן איננו יודעים כיצד לנהוג בכל הקשור לאבלות, אמירת קדיש ושמירת יום היארצייט (יום השנה).

תשובת הרבי היתה, כי היות ואביו, הרבי מוהרש"ב, הוא אשר שלחו בשליחותו לגרוזיה, והיות שיום הסתלקות אביו ביום ב' ניסן, לכן גם עלינו לשמור את יום היאר-צייט ביום ב' ניסן, כפי שהוא עצמו - הרבי - שומר את היאר-צייט של אביו נבג"מ.

ואמנם מאז, בקרב המשפחה נשמר יום היארצייט של אבא ביום ב' ניסן, יום הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

תלמידי אבא מארי הי"ד

כבר ציינתי לעיל את פעולותיו הברוכות של אבא הי"ד בכל הקשור ליהדות, ובפרט בהקמת מוסדות חינוך, תתי"ם וישיבות עבור הדור הצעיר.

ברצוני לציין כאן מספר שמות של רבנים וחכמים ידועים שלמדו בישיבות שבייסודו וראשותו של אבא, הרב אברהם לוי"ק הי"ד, ביניהם הרבנים והחכמים המפורסמים הגה"ח רבי יהודה בוטראשבילי, חכם משה דבראשבילי, חכם יעקב דבראשבילי, חכם גבריאל דבראשבילי, חכם אליהו חיים פניקשבילי, חכם שלמה בוטראשבילי, חכם שבתאי טטרואשבילי, חכם משה מאני, חכם שמעון מטיבליסי, חכם בצלאל בבאשבילי, חכם יצחק מיכלשבילי, חכם שבתאי מיכלשבילי, חכם מרדכי בוגאשבילי, חכם פנחס מכותאיסי, חכם יצחק אליגלשבילי, חכם שמשון מכותאיסי, חכם משה חיים מקולשי, חכם אליהו אלאשבילי, חכם סימון יעקבשבילי - זכר כולם לברכה, ועוד רבנים וחכמים ששמותיהם לא נרשמו כאן.

כפי שכבר נכתב לעיל, הגיעו לגרוזיה רבים מחסידי חב״ד, בעיקר צעירים ובחורים, מרחבי רוסיה הגדולה, שם נרדפו על-ידי שלטונות הק.ג.ב. ומצאו מקלט בערי גרוזיה, וכאן יכלו ללמוד יותר במנוחת-הדעת, ללא פחד מאנשי הק.ג.ב.

בין אלה שלמדו בישיבות ״תומכי תמימים״ בגרוזיה, בראשות אבא הי״ד, נמנים הרבנים החסידים: הרב אלימלך (מלך) קפלן ע״ה, הרב ישראל ליבוביצער ע״ה, הגה״ח הרב יוסף גולדבערג ע״ה, ויבלחט״א הרב משה בנימין קפלן שי׳, הרב מנדל רסקין שי׳, הרב שלום בער רסקין שי׳, הרב לייבל רסקין שי׳, הרב זאב זלמנוב שי׳, הרב שלום בער אודסר שי׳, הרב עזריאל אודסר שי׳, הרב זאב אוירבאך שי׳, הרב יחזקאל ברוד שי׳, ועוד.

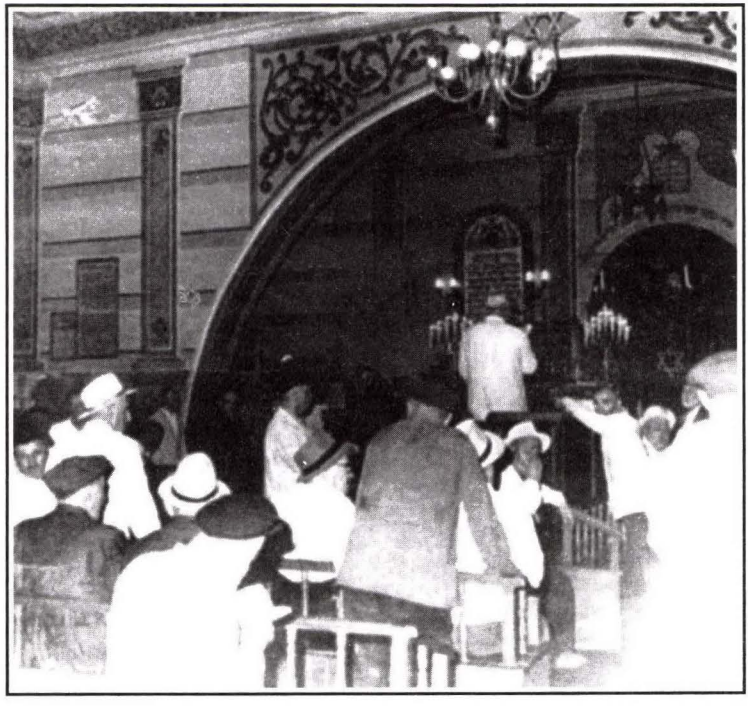
בתור חזן-משנה בבית-הכנסת הגדול

- אגב, אחד מתלמידיו של אאמו״ר הי״ד היה, חכם יצחק אלוגולשווילי. איש יקר זה היה גם מהתלמידים היחידים בגרוזיה שזכה לראות את כ״ק הרבי מוהרש״ב נ״ע, ברוסטוב, וגם חברו חכם אליהו חיים שאבאשווילי ז״ל.

לחכם יצחק ע״ה היה בית כנסת גדול, והוא היה רב ביהכ״נ. בבתי הכנסת הרבים בגרוזיה, היה חזן ראשי בכל בית כנסת, ולצדו סגן שהיה שליח צבור בימות החול ובזמנים אחרים שנשלח להתפלל לפני התיבה.

בבית-כנסת זה שימשתי כסגנו של החזן הראשי, ובתור שכזה

נשלחתי להתפלל במקהלות לפני התיבה, לפי הנוסח שלהם. כן הייתי בעל-קורא בבית כנסת זה בנוסח טעמי המקרא של הספרדים.

פרק עשירי

תחת הפצצות מטוסים גרמניים

* אשפוז בהול
* ביחידה לפיצוץ גשרים
* הצלה ברגע האחרון
* שלשה נסים
* הצלת חיים

פרק עשירי

תחת הפצצות מטוסים גרמניים

אשפוז בהול

זה היה בשנת תש"א (1941), לאחר שהגרמנים התקיפו בפתאומיות ובחמת-זעם את ברית-המועצות, תוך כדי הפרה ברוטאלית ומחפירה של הסכם אי-הלוחמה שבין שתי המדינות. הייתי אז בן עשרים ושש, וגרנו אז בכותאיסי שבגרוזיה. עקב מצב החרום והמלחמה הקשה נגד גייסותיו של היטלר, ומיליוני הקרבנות הרוסיים שנפלו בחזיתות השונות, נאלצו השלטונות הסובייטיים לגייס אנשים מכל הבא ליד על-מנת לשלחם לחזית. בגלל המחסור הכבד בחיילים, היו מגייסים גם נערים בגיל שש עשרה!

קבלתי הזמנה להתייצב מיד בלשכת הגיוס העירונית. בעתות-חרום אלה לא היה כמעט שום מוצא להתחמק מהשרות הצבאי, ונאלצתי להתייצב בלשכת הגיוס בכותאיסי, משם שלחו אותי לבסיס הצבאי. כאן, במקום רכוז החיילים, קבעו לכל אחד את תפקידו הצבאי, ולאחר שסיימו קורס צבאי מזורז נשלחו לחזית.

מבין כל אלפי המגויסים, הייתי היהודי היחיד.

לפי נוהלי הצבא, כאשר היו זקוקים למספר מסוים של חיילים, היו שולחים הזמנות למספר כפול מהנדרש, ולאחר שכולם או

רובם התייצבו, ולא היה צורך בכולם, היו משחררים את המיותרים לביתם.

ביום בו הייתי אמור להתייצב, ובהכירי את הנוהלים שלהם, עשיתי כל מה שבאפשרותי להימנות בין המוזמנים הכפולים, בתקוה שיתמזל מזלי וישלחו אותי חזרה הביתה.

מה עשיתי?

קניתי כמות מרובה של מלפפונים ועגבניות רקובים ואכלתי אותם עד אחד! נקל לשער - אכילת ירקות רקובים מהי; הריח היה קשה ומבהיל, וטעמם - נורא. עצמתי את עיני, אטמתי את נחירי אפי, ותחבתי אותם לפי אחד לאחד. תוך שעה קלה התנפחה בטני וקבלתי שלשול חזק. הובהלתי לבית החולים, שם אושפזתי במשך שבוע ימים. הרופאים הלעיטו אותי בתרופות חזקות וניקו את גופי. לאחר שכוחותי שבו אלי ומצב בריאותי השתפר, שחררו אותי מבית החולים. לאחר מכן התייצבתי בלשכת הגיוס, מצויד באישורים רפואיים מבית החולים על סיבת האיחור בהתייצבותי. פקידי הצבא אמרו לי, כי כרגע אין להם צורך בחיילים נוספים ושחררו אותי לביתי, עד לקבלת הזמנה נוספת.

היו שם כמה וכמה יהודים יקרים, חסידים ואנשי מעשה, שאף הם נאלצו להתייצב ונשלחו לחזית. למרבה הכאב, לא עברו אלא מספר ימים מהתייצבותם ושילוחם לחזית - נתקבלו ידיעות מבשרות רעות על נפילתם בקרב, בהשאירם אחריהם משפחות עם עוללים רכים. הי"ד.

ביחידה לפיצוץ גשרים

לאחר שזומנתי בשנית ונאלצתי שוב להתייצב, שבצו אותי באחת מן היחידות לפיצוץ גשרים. היו אלה יחידות של עשרים חיילים בכל יחידה, שלבשו מדים בצבע של עור צפרדע, כדי להטעות את מטוסי האויב. המדים היו בלתי חדירים למים; מגפיים גבוהות לרגליהם, וכך היו צועדים בתוך מי הנהר, במקומות רדודים, עד שהגיעו לעמודי הגשר ששימש כמעבר לרכבות גדושות של חילות האויב.

בהגיע החיילים לעמודי הגשר, היו חופרים בתחתית העמודים, ובחפירות אלו הכניסו כמות עצומה של פצצות מחוברות למנגנון הפעלה, וכיוונו את השעון לשעה בה אמורים לעבור רכבות האויב מעל הגשר.

לפעולה מעין זו, לא היו זקוקים, למעשה, ליותר משלשה - ארבעה חיילים, אך כדי להיות בטוח שלפחות שלשה מהם יגיעו חיים ליעודם, פן יזהו אותם מטוסי האויב ויפציצו אותם באמצע הדרך, או מכל סיבה אחרת - היו שולחים בדרך-כלל עשרים חיילים, מצוידים בפצצות של חמשים קילוגרם כל פצצה, אך החפירות והטמנת הפצצות נעשו על ידי חיילים בודדים בלבד.

החיילים היו מסיימים את עבודתם מבעוד מועד, למען ישובו בשלום לבסיסם בטרם יפעילו השעונים את הפצצות.

אני כשלעצמי השתתפתי פעמים רבות במבצעים מעין אלה. כאמור, היינו לבושים במדים בגוון עור הצפרדע; לרגלינו מגפיים

של גומי ועל פנינו מסכות מיוחדות נגד מים. לא אחת צעדנו לפחות 12 קילומטר ברגל בתוך מי הנהר, מהבסיס עד לעמודי הגשר, ולאחר שחפרנו במקום המתאים והנחנו שם את הפצצות, מיהרנו לחזור לבסיס בטרם יתפוצצו.

כך היינו צועדים בכל מבצע כעשרים וחמש קילומטר, הלוך ושוב, וכאשר חזרנו לבסיס, הגיעו לאזנינו הידיעות, כי הרכבות שנסעו בדהירה מטורפת, התהפכו לתוך מי הנהר, ומאות ואלפי החיילים שעליהן טבעו כתוצאה מהריסת הגשר.

הצלה ברגע האחרון

זכורני, כי פעם הבחינו מטוסים גרמניים בחיילי היחידה שלנו בעת שצעדנו בתוך הנהר. המפציצים המטירו על החיילים אש וגופרית, וממרביתם נשארו חלקי גופות מרוסקים. למזלי, אני ועוד שני חיילים, היינו כבר במקום ייעודנו מתחת לגשר, די רחוקים משאר החיילים שעשו את דרכם לעברנו. בחסד השם עלי, לא זוהינו על ידי המטוסים הגרמניים, בהיותנו חבויים תחת הגשר, וכך נשארה נפשנו לתחיה. בדרכנו חזרה לבסיס, בתום הטמנת הפצצות, ראיתי את גופות חיילי היחידה, שסועים ומרוסקים, במי הנהר.

שלש שנים תמימות שירתתי ביחידה זו, יחידת "שאפיארני טשאסט" (הפצצת גשרים), וכמעט בכל יום ארעו לי נסים ונפלאות בחזיתות השונות, ברחבי רוסיה ואוקראינה. בחסד השם עלי, זכיתי לחזור בחיים משרות מסוכן וממושך זה, ולאחר

חצי שנה נוספת שוחררתי, ת״ל, לביתי.

שלשה נסים

בשלש וחצי שנות שרותי בצבא, עמדתי שלש פעמים בפני מוות בטוח ר״ל:

פעם נפצעתי ברגלי, לאחר שאחת הפצצות שהמטירו המטוסים הגרמנים נפלה לידי, ורסיס גדול חדר לרגלי. הובהלתי לבית החולים, שם נותחתי והוציאו את הרסיס, אך ספיחים ממנו נותרו בי עד עצם היום הזה, אותם אני חש בעיקר בימות החורף. היה זה נס גלוי שנשארתי, ת״ל, בחיים.

פעם אחרת, בעת הפצצת הגרמנים על הבסיס הצבאי שלנו, חדר רסיס ישירות לתוך הפה, ורוב שיניי נשרו כתוצאה מהפציעה. גם הפעם זכיתי, בחסד השם, להישאר בחיים.

בפעם השלישית נפגעתי מרסיס שנפל על ראשי. כל העור נחרך ושערות הראש נשרפו כליל. לאחר טיפול יסודי בבית החולים הוטב, ת״ל, מצבי - אם כי שערות הראש שוב לא צמחו יותר עד היום. היה זה נס גלוי, שהרסיס לא חדר לתוך המוח, וגם הפעם חיי ניתנו לי במתנה, ת״ל.

לאחר שנפצעתי בפעם השלישית, שחררו אותי סוף סוף מהצבא. בין כה, המלחמה עמדה אז לפני סיומה, בשנת תש״ה (1945), וכך קבלתי את השחרור לאחר שלש וחצי שנות שרות במצב של סכנות חמורות בכל שעה.

הצלת חיים

מעשה בבחור חסידי, יתום מאב, תושב קייב, אשר לאחר שהנאצים השתלטו על קייב, בתקופת המלחמה, ברח משם והגיע לגרוזיה. הוא הגיע לטיביליסי, בודד וגלמוד, ולא היה לו לאן ללכת והיכן להתאכסן. יצויין, כי באותם הימים, איש מאנשי העיר לא העז להכניס אל ביתו צעיר בן שמונה עשרה, חייב גיוס. גם בבתי המלון לא אבו להשכיר חדר לבחור צעיר ללא הצגת תעודת-אישור על שרותו הצבאי.

כך התגלגל הצעיר ממקום למקום, משך תקופה ארוכה, במקומות-סתר, מחשש שיעלו על עקבותיו משמרות הצבא, אשר חיפשו בנרות אחר צעירים שלא התייצבו לצבא.

יום אחד הגיע אלי אחד מאנ"ש וגילה לי בסוד את סיפורו של אותו צעיר, שאין לו אף קרוב-משפחה או ידיד שיכניסו אל ביתו, וכי הוא חי במתח ובסכנה עשרים וארבע שעות ביממה.

רחמתי על מסכן זה והכנסתי אותו אל ביתי, למרות הסכנה הגדולה פן יוודע הדבר לשלטונות, העלולים להענישני קשות על המעשה. וכי מילתא זוטרתא היא - להסתיר עריק בבית ולא לגלות על כך לשלטונות?!

חשוב לציין, כי ההתגייסות לצבא בתקופת המלחמה, פירושה - משלוח מיידי לחזית אשר הבאים בשעריה לא ישובון; ובמקרה הטוב, שב אדם נטול צלם-אנוש, חבול, פצוע ואין בו מתום.

העמדתי לרשותו של צעיר זה חדר מיוחד בביתי והזהרתיו

היטב חזור והזהר, לבל יעז להתסתכן לצאת החוצה פן ייתקלו בו משמרות הצבא, המסתובבים כסהרורים ברחובות-קריה, ומחפשים אחר כל צעיר שאינו נמצא בחזיתות המלחמה.

סיפקתי לו את כל צרכיו ולא חסר לו בבית הזה מאומה - כי אם היציאה מן הבית החוצה, לנשום את אוירת החופש בחוץ.

כך שהה בחור זה בביתי כשנתיים ימים.

כבר סיפרתי לעיל, כי ניהלתי בית-חרושת גדול לייצור בגדים משך שבע שנים. בבית-חרושת זה עבד רואה-חשבון אחד, אשר אביו עבד גם בתעשייה ענקית של ייצור אוירונים, שם עבדו עשרים וארבע שעות ביממה, בשלוש משמרות. ביקשתי ממנו להפעיל את קשריו עם מנהלי התעשיה, שיאתו להכניס לרשימת העובדים את שמו של בחור זה בתור טכנאי.

רק אז, לאחר שקיבל תעודה רשמית בתור טכנאי מטוסים, בתעשית הצבאית, יכול היה לצאת מהבית ולהתהלך ברחובות קריה ללא פחד.

כך זכיתי ת״ל, להציל נפש יקרה מסכנת-חיים חמורה.

בתום המלחמה היגר לארה״ב, שם זכה להקים בית ומשפחה, וכיום הוא בעל משפחה גדולה כ״י.

פרק אחד-עשר

יציאת-מצרים דרוסיה

* הסכם בין רוסיה לפולין
* רכישת לבם של קצינים
* 24,000 רובל עבור שמונה טפסים ריקים!
* "מצלצלים" בקופסאות שימורים
* ויזות עבור כל המשפחה
* כיבוש העיר רוסטוב

פרק אחד-עשר

יציאת-מצרים דרוסיה

הסכם בין רוסיה לפולין

בתקופת מלחמת העולם השניה, ברחו, כידוע, מאות אלפי פליטים יהודים מאירופה, בעיקר מפולין, לעבר מדינות ברית המועצות, לאחר שגייסות היטלר ימ"ש כבשו את מרבית אירופה, והשמידו באכזריות נוראה את מרבית תושביה. יהודים רבים הצליחו אז לחמוק מצפרני הנאצים לעמקי ברית המועצות, שם לא הגיעו קלגסי המרצחים.

קשה היה סבלם של פליטים אלה, שארית הפליטה, במדינות אלו, כאשר בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר שולט הרעב שלטון בלי מצרים; אלפים ורבבות מישראל נפחו את נשמתם נפוחי כפן ברחובות קריה, באין להם במה להחיות את נפשם הרעבה. רבים היו האומללים שזכו להנצל מחרב הצורר הנאצי - ונפלו טרף לרעב הנורא אשר עשה בהם שמות, ואף לא זכו לבא לקבר ישראל. רבות מאד כבר נכתב אודות השואה ופליטיה, ולכן אין כאן המקום להרחיב את הדיבור על כך.

אולם, כדי להבין את אשר עבר על משפחתנו בתקופה זו, ובעיקר על יציאתנו מברית המועצות - מן הראוי להתעכב קצת ולתאר באופן כללי אודות הצוהר הקטן שנפתח בפני אלפי יהודי רוסיה, לאחר שלשים שנות דיכוי סובייטי.

*

בסיום המלחמה הנוראה, הגיעו הרודן הרוסי סטאלין וראש ממשלת פולין דאז, סיקורסקי, להסכם הדדי, שכל אזרחי פולין החרבה אשר נאלצו לברוח מאימת המלחמה מפולין לעומק ברית המועצות, רשאים לחזור לארץ מולדתם ולמקומות מגוריהם. ואכן, עם חתימת ההסכם החלו המוני פליטי פולין, בתוכם רבבות יהודים, לצאת מברית המועצות לפולין, דרך העיר לבוב (למברג) - עיר-הגבול שבין רוסיה לפולין.

יהודי רוסיה האומללים, אשר נולדו וחיו עשרות שנים תחת המשטר הקומוניסטי המדכא, הבחינו בסדק הצר והצוהר החדש

למברג - מבט כללי

שנפתח לפתע לפניהם, והחליטו לנצל הזדמנות בלתי חוזרת זו לנסות את מזלם ביציאה מעמק הבכא. הקושי העיקרי היה: השגת פספורט פולני. כדי לקבל אישור יציאה מברית המועצות, ואישור כניסה - ויזה - לפולין, דרוש היה ראשית כל פספורט פולני, כדי להציג בפני השגריר הפולני כי הוא אזרח פולין. בפני אזרחי פולין שברחו לבריה"מ לא היתה, כמובן, בעיה כלל, מאחר שהיו ברשותם פספורטים כאלה. הבעיה העיקרית היתה בפני יהודי רוסיה, אשר להם פספורט רוסי, ומהיכן ישיגו פספורט פולני?

המוח היהודי המציא, במקרה זה, כל מיני פתרונות, כגון: שימוש בפספורטים של פליטים יהודים שנפטרו ברוסיה; חללים יהודים שנפלו חלל ברעבון ובכל מיני מחלות, ועוד. כך התפתחה בעיר תעשיה שלמה של זיופי פספורטים, ועוד פרצות שונות שרק מוחו של יהודי היה מסוגל להמציא.

רכישת לבם של קצינים

עוד בהיותי בכותאיסי שבגרוזיה, החילותי לטפל בהשגת פספורטים פולניים עבור בני משפחתנו, ועבור משפחת חמי - בסך הכל שמונה פספורטים.

איך עשיתי זאת?

כבר סופר לעיל, כי היה לי בית חרושת גדול לחייטות בטיביליסי, ובמסגרת עבודתי זו במשך שבע שנים היו לי קשרים הדוקים עם קציני המשטרה, שקבלו ממני שלמונים בסכומים

נכבדים: אחדים בסכומים חדשיים; אחדים על ידי סכומים חד-פעמיים ואחרים בצורות אחרות. הצד השווה שביניהם, שכל אלה שקיבלו ממני סכומי-כסף, היו אתי בידידות ובקשרים טובים. במסגרת היכרותי עם הקצינים, הזמנתי פעם קצין משטרה, האחראי על הפספורטים, לארוחה דשנה במסעדה יוקרתית.

ברוסיה בכלל, ובגרוזיה בפרט, היה ידוע, כי בכל הכרוך ל"רכישת" לבם של הקצינים, יש להזמינם לארוחה בשרית טעימה במסעדה. ארוחה זו היתה מורכבת לא פחות מארבע - חמש מנות דשנות, בתוספת שתיה מתאימה; ולקינוח סעודה - יין משובח או וודקה. רק לאחר שמילא את כרסו ובטן רשעים לא תחסר - ניתן היה לדבר אתו על עסקים.

מאחר שלא יכולתי לשתות אתו יין בצוותא, מחמת איסור יין נסך; ומאידך, הרי אי אפשר לסרב לו להצטרף לסעודתו - הייתי מזמין בקבוק וודקה מיוחד. כידוע, בוודקה עצמה ישנם כמה סוגים: משקה הנעשית מחרצני ענבים וקליפתם, לאחר דריכת וסחיטת הענבים להוצאת היין. וודקה מסוג זה לא יכולתי, כמובן, לשתות מאחר שגם זה כרוך היה באיסור יין נסך. סוג אחר - משקה שנעשה מחיטה, אשר בזה לא היתה שום בעיה הלכתית. הזמנתי, אפוא, בקבוק וודקה מחיטה ושתיתי יחד אתו. בדרך כלל הייתי מחזיק בכיסי כמה צנוניות ובצלים, וכן סכין מיוחד. הקצינים, אותם הייתי מזמין לארוחה דשנה, ידעו כבר כי לא אוכל יחד אתם מפת-בגם ומאכלם, וכי מסתפק הנני בארוחה דלה של צנון ובצל, וכן בוודקה המיוחדת מחיטה.

עם גמר הארוחה הדשנה הבעתי בפניו את משאלתי, כי דרושים לי שמונה פספורטים עבור בני משפחתי. אמרתי לו, כמובן, כי בתמורה מוכן הנני לשלם לו במיטב. הוא לא הרהר רבות, ובו במקום נקב סכום של עשרת אלפים רובל עבור כל פספורט, דהיינו, שמונים אלף רובל עבור כל השמונה - סכום השווה לארבעים אלף דולר!

נבהלתי בשמעי את הסכום שנקב, אך מאחר שידעתי שלא אוכל להשיגם בדרכים אחרות בפחות מזה - הסכמתי. נתתי לו את הפרטים המדויקים של כל שמונת בני המשפחה וביקשתיו לזרז את כל הנושא.

לו עצמו היה הדבר די מסובך, מכיון שנאלץ לעשות זאת בדרכים מחוכמות, כדי שאיש במשרדו לא ירגיש בכך ושלא יפול עליו חשד כלשהו. מסיבה זו ארך סידור הפספורטים זמן ניכר, ורק כעבור מספר חודשים הודיע לי שכל הפספורטים מוכנים, ושאבוא אליו לביתו בשעה אחת אחר חצות הלילה, כאשר כל בני הבית כבר שקועים בשינתם.

עשיתי כדבריו, ואחרי חצות הלילה הגעתי אליו הביתה. עם היכנסי, סגר אחריו את כל דלתות וחדרי דירתו; החלונות היו מוגפים, וגם ניתק את מכשיר הטלפון. הוא הכניס אותי בלאט לחדרו הפרטי, הזמינני לשבת, ובלי אומר ודברים הושיט לי את שמונת הפספורטים, כתובים וחתומים כחוק. בראותי שכל הפספורטים בסדר ללא כל רבב, הושטתי לו הסך שמונים אלף רובל טבין ותקילין - והתחמקתי בהחבא מהבית, פן תבחין בי

עין זרה. בטרם יצאתי גם כיבד אותי בבקבוק וודקה של חיטה, צנון ובצל.

ובכן, הבעיה העיקרית, הקשה מכולן, נפתרה, אך נשארו עדיין בעיות קשות אחרות שדרשו את פתרונן.

24,000 רובל עבור שמונה טפסים ריקים!

הבעיות מסביב ליציאה מרוסיה לפולין, דרך למברג, היו רבות ומורכבות מאד, והקשה מכולן - הצורך בסכומי כסף עצומים. כדי להגיע ללמברג, מכל מיני ערים קרובות או רחוקות ברחבי ברית המועצות, דרוש היו קודם כל אישור-נסיעה ברכבת עד למברג. על כל נסיעה מעיר אחת לחברתה, נדרש אישור מיוחד מהמשטרה, ובלי אישור כזה לא ניתן היה לנוע כלל ממקום אחד למשנהו. מאחר שבדרך רגילה אי אפשר להשיג כרטיסי נסיעה, היו צריכים "למרוח" פה ושם במקומות המתאימים.

נפגשתי עם קצין המשטרה הממונה על אישורי הנסיעות בכותאיסי, ושלמתי לו סכום של שלשת אלפים רובל עבור כל אישור. בס"ה קיבל 24,000 רובל עבור שמונה אישורים. למעשה, לא קיבלתי ממנו אישורים מלאים בכתב ידו וחתימתו, מאחר שחשש למלא בכתב ידו את הפרטים הדרושים, שלא להשאיר שום עקבות על האישורים, ורק מזכירתו היא שנתנה לי 8 טפסים ריקים, ואנו היינו צריכים למלא את כל הפרטים.

מסרתי את כל שמונת הטפסים לאחי, ר' זלמן שי' (המתגורר כיום בפאריז), שהיה אומן בכתב-יד, והוא מילא את כל הפרטים

הדרושים - כולל חתימתו של הקצין האחראי...

"מצלצלים" בקופסאות שימורים

בלמברג (לבוב), התנהל מסחר ער בדולרים ומטבעות זהב רוסיים (מטבעות אלו היו מכונים "זאלאטוכא"). המטרה היתה, להבריח כספים אלה עם צאת היהודים לחו"ל, היות שלא היה שום ערך לרובלים בחו"ל; מה-שאין-כן מטבעות הזהב והדולרים.

בתקופת שהותי בלמברג, הייתי נוסע כמעט כל שבוע לערים שונות ברחבי רוסיה, וקניתי דולרים או מטבעות זהב אצל סוחרים שונים שהיו בעיקר יהודי פולין (הסוחרים היו מכנים את מטבעות הזהב הרוסיים המכונים "חזיר'לך", כי המסחר בהם כמוהו כאכילת חזיר...). את הכספים הייתי ממיר בלמברג אצל הסוחרים לרובלים שהייתי זקוק להם עבור יציאת בני משפחתנו.

בעקבות מסחרי זה, טסתי לא אחת - בנוסף לרכבות ומכוניות - במטוסים בערים שונות ברחבי רוסיה. במטוסים אלה טסו בדרך כלל רק שרים, סגני שרים, אלופי צבא, מנהלים בכירים וכדו', כי עלות הנסיעה בהם היתה יקרה מאד, אך ההוצאה היתה כדאית.

תמורת תשלום הגון קיבלתי אישורים מאוניברסיטאות שונות, בהם נכתב שהנהלת האוניברסיטה שולחת אותי - בתור סטודנט שלהם - להמשיך ולהשתלם בעיר פלונית.

עם אישורים אלה הייתי ניגש לקופאיות בתחנות הרכבת, שם רכשתי - ושוב תמורת תשלום הגון - כרטיסי נסיעה ברכבות, או כרטיסי טיסה.

במטוסים אלה הייתי טס לחרקוב, קייב, רוסטוב, באקו ולערים מרוחקות אחרות, שם קניתי את המטבע-זר אצל סוחרים אודותם נודע לי בסוד, ומכרתי אותם בלמברג. את השטרות הייתי עוטה על גופי, וכך הברחתי אותם ללמברג.

כל זה באשר לשטרות; אך מה לגבי מטבעות-מצלצלים המשמיעים קול ועלולים להסגירני?

לאחר שרכשתי את המטבעות, הייתי עוטף אותם אחת-אחת בצמר גפן. קניתי קופסאות שימורים, אותן הבאתי לפחח שפתח את הקופסאות, ולאחר שהכניס בהן כשלשים - ארבעים מטבעות ארוזות, סגר שוב את הקופסא מבלי להשאיר שום סימן היכר. את הקופסאות הנחתי במזוודות, ועם המזוודות הכבדות שבידי, הייתי עושה את כל הנסיעות הארוכות, מבלי לעורר עלי שום חשד. כך הגעתי ללמברג, שם פתחתי את הקופסאות ומכרתי את המצלצלים לסוחרים.

פעם הבאתי לאחד הסוחרים כמה קופסאות ובהן מטבעות זהב. כאשר פתח את הקופסאות, אמר לי ברוגזה: ראה מה שהבאת לי - מטבעות לבנות במקום מטבעות זהב צהובות! "מטבעות אלו מזויפות - אמר בכעס - ולא אקנה אותם ממך!"

נסיתי להתמקח אותו, והתעקשתי שאני ארזתי במו ידי את

המטבעות, ואין לי כל מושג מדוע נשתנה צבען ללבן. "יכול הנך להיות סמוך ובטוח שאלו הן מטבעות זהב, כפי שהבאתי לך תמיד, ואל לך לחשוש מאומה", אמרתי לו.

הרי ניכרים דברי אמת, ובראותו כי הנני מדבר אמת, ובהכירו אותי בתור אדם מהימן שלא רמיתי מעולם איש - החילונו לחשוב אודות פתרון לתעלומה המוזרה. לבסוף יעץ לי לגשת עם המטבעות לצורף, שהוא היחיד היכול למצוא פתרון לתעלומה. עשיתי כעצתו וניגשתי אתם לצורף מומחה. הוא הכניס את המטבעות למים; שם בתוך המים חומר מסוים, ותוך דקות אחדות קיבלו המטבעות את צבען האמיתי, צבע צהוב!

מה באמת היתה סיבת שינוי הצבע? בדרך כלל הייתי קונה קופסאות שימורים של ריבה ופירות, אך משום מה קניתי הפעם קופסאות עם תפוחי זהב משומרים. מאחר שלתפוחי הזהב ישנם חמיצות מסוימת, שינו פירורי תפוזי הזהב שנשארו בקופסה את הצבע הזהב ונהפכו ללבן...

פעם הלשינו עלי ועל אחי ע"ה, שאנו סוחרים במטבע זר. מסחר מעין זה ברחבי רוסיה היה אסור בתכלית האיסור, והיו תקופות שעל עבירות אלו היו גוזרים גזר-דין מוות! יחד אתנו הלשינו גם על סוחר מסוים שנתפס כשברשותו שטרי דולר רבים ומטבעות זהב. היינו כולנו בסכנה גדולה, בגלל החומרה לה התייחסו השלטונות לעבירות מעין אלו, ובראש וראשונה אותו סוחר שנתפסו ברשותו כמויות אדירות של דולרים ו"חזיר'לך".

הסוחר, בראותו את המצב כי ברע הוא, ובידעו שעלול הוא

לשלם על כך בחייו, או בעשרות שנות גירוש לסיביר ומחנות רכוז, שלשל לכיסם של גורמים מתאימים במשטרה סכומים אדירים, וכך עלה בידו להשתחרר ממלתעותיהם של אנשי הק.ג.ב. מאחר שהשלטונות ראו בנו חברים של אותה כנופיה, בראשותו של אותו סוחר, שחררו גם אותנו הודות לשלמונים ששילם סוחר זה - - -

שנה שלמה שהינו בלמברג, וכך ניהלתי מסחר מסועף של מטבע זר, מתחת לאפם של השלטונות שלא הצליחו לעלות על עקבותיי, בחסדי ה' - - -

ויזות עבור כל המשפחה

עדיין נותרה בפנינו הבעיה הגדולה - השגת ויזות לפולין מהשגריר הפולני. אני כשלעצמי, הייתי צריך לדאוג עבור שתי משפחות: ארבעת נפשות בני המשפחה שלנו - אמי ע"ה ושלשת אחי ואחותי; וכן משפחת חמי: כלתי (הייתי אז חתן), אביה, אמה ובנם, שהם ארבע נפשות, ובס"ה שמונה נפשות. המשא הכבד הזה הוטל על שכמי, ועלי הוטלה האחריות לסדר כל מה שצריך.

בהגיענו ללמברג היינו צריכים, לפני הכל, לדאוג להשגת מקום-מגורים עבור בני משפחתנו. הדירה היתה צריכה להיות ממוקמת במרכז העיר, במקום סמוי מן העין, כדי שעין השלטונות לא תבחין ב"אורחים הזרים".

את הפספורטים הרוסיים שברשותנו נאלצנו לשרוף, היות שאנו

כיום "אזרחים פולניים". החל מעתה היינו צריכים לנהוג במשנה זהירות: הננו אזרחים פולניים - אך את השפה הפולנית אין איש מאתנו יודע... על פספורט רוסי - מאן דכר שמיה. מבחינות מסויימות היה מצבנו כעת קשה פי כמה, לאחר שהשפה הרוסית והגרוזינית שידענו, עלולים היו להיות לנו רק לרועץ.

איך הצלחתי להשיג שמונה ויזות עבור בני משפחתנו?

בעיר עצמה התגוררו סוחרים יהודים שהגיעו ללמברג מפולין בתקופת המלחמה, ונשארו שם. הללו היו סוחרים מפולפלים, ותמורת תשלום הגון היו מסוגלים לסדר ענינים קשים ומסובכים. יצרתי קשר עם אחד מהם, אשר התייצב בשגרירות הפולנית, בתור בן למשפחת סלאווין, וביקש מהשגריר ארבע ויזות.

כן התקשרתי עם סוחר אחר וביקשתי ממנו לסדר ארבע ויזות עבור משפחת חמי - משפחת איידלקופ. אף הוא התייצב בפני השגריר הפולני, בתור אבי משפחת איידלקופ, וקיבל ארבע ויזות על שם משפחה זו. עבור כל ויזה שלמתי לשני הסוחרים האלה סכום של שמונים אלף רובל!

כך עברנו, ת"ל, את כל המכשולים העיקריים. הדבר היחיד שנשאר לי - להביא ללמברג את בני משפחת כלתי שהתגוררו ברוסטוב.

בעת שביקרתי לראשונה ברוסטוב אצל משפחת חמי, סוכם בינינו, כי לאחר שהכל יסתדר בלמברג, בהשגת הפספורטים

והויזות, אשלח לו מברק בו ייאמר בקצרה: "כל צרכי החתונה כבר מוכנים, ואפשר לבא לחתונה". כך יידעו, כי יכולים לעזוב את מקום מגורם בדרכם ללמברג והכל מוכן לבואם.

לאחר שכל המסמכים הדרושים היו כבר בידי, שלחתי להם מברק עם הנוסח האמור. ואכן, כל בני המשפחה הגיעו בשלום ללמברג תוך תקופה קצרה. אם כן, כל מה שהיה דרוש עבור היציאה מלמברג לפולין היה כבר בידינו: פספורטים, ויזות, כרטיסים לרכבת וכו'.

כיבוש העיר רוסטוב

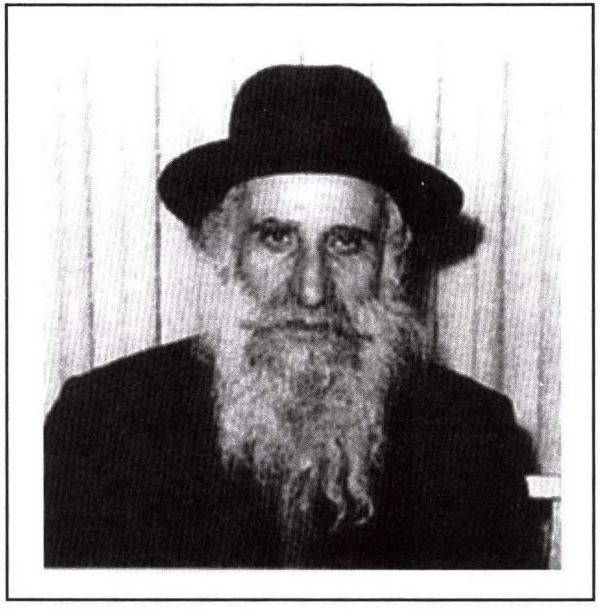
מכיון שברוסטוב עסקינן, מן המעניין לציין כאן כמה ארועים שארעו בעיר זו עם כיבושה על-ידי הנאצים ימ"ש.

הגייסות הגרמנים כבשו את העיר רוסטוב שברוסיה בשנת תש"ג (1943). בטרם כבשו את העיר ערכו מצור (בלוקאדע) סביב העיר והמחוז, ואחר מכן כבשוה בסערה.

לאחר הכיבוש, העמידו ראשי העיר הקומוניסטים רכבות מיוחדות עבור תושבי העיר, שיוכלו לברוח למקומות מרוחקים ביותר, ולהנצל מגייסות הכובשים.

ברוסטוב התגוררה משפחה בת שמונה נפשות, ויחד אתם הסבתא שלהם, הזקנה והחולה.

בין בני המשפחה היה נער כבן שתים עשרה, ויחזקאל שמו.

הרה"ח ר' יונה איידלקופ ז"ל

מביתם עד לתחנת הרכבת היתה כברת-דרך ארוכה. מאחר שלא ניתן היה להשיג שום כלי-תחבורה מהבית עד תחנת הרכבת, ומכיון שהסבתא החולה לא היתה מסוגלת ללכת דרך ארוכה כזו, החליטו כולם לוותר על מנוסתם ולהשאר בבית, שלא להשאירה לבד.

חמי, הרב יונה איידלקופ ע"ה, כאשר הלך עם בני משפחתו לתחנת הרכבת, ביקש מאביו של הנער יחזקאל, שהיה אז כבן שתים עשרה, למסרו לידיו, והוא יקח אותו יחד אתו עד לתחנת הרכבת. האבא הסכים ברצון לתת את הנער ברשות חמי, אשר לקחו בכל אשר ילך.

*

כעבור מספר שנים, לאחר שחמי חזר לביתו ברוסטוב, בתום המלחמה, סיפרו לו שכניו הגויים, כי המרצחים הנאצים ימ״ש הוציאו את כל בני המשפחה מהבית, יחד עם הסבתא הזקנה; העמידו את כולם בשורה בתוך החצר, וחיסלו את כולם ביריה!

- - -

השם יקום את דמם הטהור.

כך נשאר, הנער יחזקאל, נצר יחיד מכל המשפחה, הודות לחמי ע״ה אשר הצילו ברגע האחרון מאש התופת. יחזקאל זכה להקים לו בית ומשפחה, בתום המלחמה, ומתגורר כיום בברוקלין, נ.י.

*

לאחר שהנאצים נכנסו לעיר, והיו זקוקים לבתי-מגורים רבים עבור מגורי הקצינים והחיילים שלהם, היו מחרימים דירות רבות של תושבי העיר. בין השאר, החרימו גם את בית חמי, דירה של שלשה חדרים.

את חמי וחמותי, ר׳ יונה וזוגתו ע״ה, ואת בתו בת ה-20, הכניסו לחדר קטן, ובשני החדרים האחרים הכניסו שמונה קצינים שהתמקמו שם. כך שהו בבית זה תקופה ניכרת.

החיילים הגרמנים שהיו בביתם, אילצו את ר׳ יונה וזוג׳, ללכת לשוק, לקנות עבורם: בשר, פירות, ירקות ומוצרי מזון אחרים שחשקה נפשם, בהאיצם בהם תוך כדי איומים עם האקדחים

השלופים שבידיהם: שנעלל, שמוציגע יודעע! שנעלל פרישטאג, מיטאג אונד נאכט-מאהל (מהר, יהודים מלוכלכים! מהר להכין ולבשל עבורנו את ארוחת הבוקר, ארוחת צהרים והערב)!

מובן שהכל היה צריך להיות בשעה המדויקת, ללא התחכמויות.

מדי יום היו פורצים עשרות חיילים וקצינים לבתים יהודיים - לפי הרשימות והכתובות המדויקות שעובדי העיריה האנטישמיים נתנו להם - מוציאים מהבתים צעירים וצעירות; העבירום מחוץ לעיר, לשדות ויערות, והעבידו אותם בעבודות פרך שונים, ואחר מכן ירו בהם ורצחום.

בדרך כלל היו מחסלים את מחציתם, והנשארים הוחזרו הביתה, כדי להראות לכולם שאינם נוגעים בהם לרעה. למחרת שוב באו המרצחים, הוציאום ליערות וחיסלו את מחציתם, ואת הנשארו בחיים החזירום לבתיהם. כך נמשכו פני הדברים תקופה ארוכה.

יום אחד הוציאו ארבעים נערות מבתיהם. בין אלו היתה גם אשתי תחי', שהיתה אז בת עשרים, לפני נשואיה.

בהגיעם ליערות, הצליחה יחד עם עוד שתיים מחברותיה לברוח מידי המרצחים; חזרו הביתה, והסתתרו.

מרוב פחד, פחד-המוות, שהיתה שרויה בו משך כמה שעות, השפיעה עליה הדבר לרעה וערערה את בריאותה.

בתום המלחמה, כאשר התגוררנו כבר במחנות-הפליטים בפאקינג שבגרמניה, באזור החופש, באנו בברית הנשואין, ואף נולדו לנו במחנה זה שתי תינוקות.

פרק שנים-עשר

ברגע האחרון

* עיכוב ברגע האחרון
* טעות גורלית

פרק שנים-עשר

ברגע האחרון

עיכוב ברגע האחרון

ויהי כאשר התכוננו לעלות על הרכבת הנוסעת לגבול הפולני - חשכו עינינו. התברר לנו, כי תוקפו של הסכם המעבר מלמברג לפולין כבר פג, ואין שום אפשרות לעבור את הגבול לאחר תאריך זה! - - -

היה זה עבורנו כרעם ביום בהיר. אחרי כל התלאות והטלטולים, הטרחות והיגיעות; סכומי הכסף האדירים ששלמתי עבור אישורי-הנסיעות ברכבות, הפספורטים הפולניים והשגת הויזות - הכל עלול לרדת לטמיון בבת-אחת; להבל ולריק היה כל עמלי! רק אתמול הרגשנו כבר ברקיע השביעי; משוחררים מבית הכלא הגדול ששמו ברית המועצות, ובדמיוננו כבר התהלכנו במדינות החופש - והנה שבר כזה!

השבח לה' שלא איבדתי עשתונותי ויצאתי לברר מה ניתן לעשות. פגשתי ביהודי אחד שהתמצא בנעשה, והלה יעץ לי לנסוע לעיר אחרת בשם ראווא-רוסקא. גם עיר זו היתה עיר-גבול ומעבר בין רוסיה ופולין, ומשם גם ניתן היה לנסוע ב"עשאלונים" אל פולין. הוא גילה לי, שלפי ההסכם שבין שתי המדינות, התאריך הסופי של היציאה מעיר זו מאוחר יותר בחדשיים ימים, כך שתוקף ההסכם במקום זה טרם פג, ושם עדיין ניתן להשיג את

האישור המתאים. מעיר רחוקה ומבודדת זו אין גם נוסעים מרובים כמו בלמברג, ולכן לא מקפידים שם על התאריך.

ליהודי זה היו קשרים טובים עם אחד מקציני המשטרה בראווא-רוסקא, אשר היה אחראי על המעבר בגבול. הוא נתן בידי פתק קטן, בו היה רשום כמה מלים בודדות ובלתי מובנות. היתה זאת מעין סיסמה בין השנים, כי האיש המציג פתק זה צריך לטפל בו כיאות.

מיהרתי עם המכתב לראווא-רוסקא והתכוננתי לבקר אצל אותו קצין. ויהי, כאשר ירדתי מהרכבת, מיהרו אלי אנשי הנ.ק.וד. ושאלוני על מטרת נסיעתי. לדבריהם, היות וראווא-רוסקא היא עיר-גבול, דרוש אישור מיוחד מהנ.ק.וו.ד. להיכנס אליה ולהתהלך ברחובותיה. הוצאתי מהכיס מכתב-אישור, אותו החזקתי בכיסי על כל צרה שלא תבוא, והראיתיו למפקד.

מה היה תוכן מכתב זה?

כבר הודגש, כי על כל נסיעה ברכבת מעיר לעיר וממקום למקום נדרש אישור מהנ.ק.וו.ד. כדי להסדיר את הדבר אחת ולתמיד, ביקרתי באחד הימים אצל מנהל בית חרושת גדול לטרקטורים בטיבילִיסי. ביקשתי ממנו אישור מטעם בית החרושת בו נאמר, כי אני משמש כסגן מנהל מחלקת האספקה של בית החרושת, ועלי לבקר במוסקבה ובערים סמוכות, כדי לרכוש חלקי חילוף לטרקטורים. שלמתי לו במיטב ונתן לי את האישור המבוקש. ואמנם, אישור זה חסך ממני טרחה רבה בכל הכרוך לנסיעות בינעירוניות ברכבות.

את המכתב הזה הראיתי לשוטרים שעיכבו אותי. לאחר שעיינו היטב במה שנאמר בו, שאלו אותי על מעשיי כאן, מרחק של אלפי קילומטרים ממוסקבה?! עניתי להם, כי מטרת בואי לכאן - לחפש את אחי שנפצע במלחמה, ואשר לפי השמועה נמצא בעיר זו. בסופו של דבר, לא הרשו לי לרדת לעיר, והביאוני לרכבת העושה את דרכה חזרה ללמברג. כך הגעתי חזרה ללמברג מבלי שאפיק מהנסיעה תועלת כלשהי.

סיפרתי לאותו יהודי מכל הקורות עמי בראווא-רוסקא, והוא יעץ לי שלא להתייאש ולנסוע לשם פעם שניה באוטובוס העירוני, בו אין שום ביקורת - שלא כבתחנת הרכבת בה מתרוצצים יחידות-ביקורת של הנ.ק.וו.ד.

קיבלתי את עצתו ונסעתי באוטובוס לראווא-רוסקא, מבלי שנתקלתי בבקורת כלשהי. הגעתי למשרדו של אותו קצין, ובקשתי ממנו שמונה אישורים על חוקיות היציאה שלנו מרוסיה עד לתאריך פלוני. שלמתי לו 500 רובל לכל אישור, ובסך הכל עוד 24,000 רובל!

הרימותי ידי להי על כל אשר עשה אתנו עד כה, ועם האישורים שבידינו יצאנו סוף סוף לרכבת המובילה לגבול פולין. בהיותנו ברכבת זו הרגשנו כבר משוחררים מבית הסוהר הגדול ששמו ברית-המועצות, כאשר בעוד שעות ספורות תדרכנה כבר רגלינו על אדמת פולין המשוחררת - אמנם חלקית - מצפרני המדכאים.

טעות גורלית

לפי הנוהלים, עם הגיע הרכבת לגבול פולין, על כל הנוסעים לרדת, ובמקום נערכה להם בקורת גבולות, כנהוג בגבולות בינלאומיים. השוטרים לקחו את הפספורטים של הנוסעים, ולפיהם ערכו רשימה כוללת של האנשים הזכאים לנסוע. בתום הבקורת, על הנוסעים לעלות על הרכבת השניה, השייכת כבר לרשות-הרכבות של פולין, שהסיעה את האנשים למרכז פולין. לפני העליה לרכבת השניה היו מכריזים את שמות הנוסעים, לפי הרשימה, והנוסע עלה לרכבת עם הכרזת שמו.

עודנו מתכוננים לעליית כל בני המשפחה לרכבת, אירעה לפתע תקלה בלתי צפויה: בעת שהכריזו, בין שמות בני משפחתנו, את שם גיסי (אח כלתי) ר׳ זאנוויל איידלקופ ז״ל, התברר שטעו טעות חמורה. הוא היה אז בן שמונה עשרה, ובטעות כתבו ברשימה שהוא בן שמונה. כאשר הכריזו את שמו וראו שמדובר בבחור בן שמונה עשרה, ולא בילד בן שמונה, החלו חושדים שנעשה כאן זיוף חמור. הם החליטו להוריד את זאנוויל מהרכבת ולהעבירו לחקירות. הסברנו שוב ושוב כי אין זה אלא טעות גרידא של הפקיד שכתב את הרשימה, ושיבדקו בפספורט בו רשום גילו האמיתי, בן שמונה עשרה. אך כל ההסברים היו לשוא; הם החליטו שרצינו להערים עליהם, ועליו לתת את הדין על כך!

לרוע המזל, הוא היה היחיד בינינו שעדיין שירת בצבא הרוסי, ואם כך, הרי דינו כחייל שערק מהצבא, דבר שכרוך בגזר דין מוות!

יצויין, כי בזמנו, בעת שדיברתי עם משפחת חמי אודות יציאתו של הצעיר יחד אתנו, הוא עצמו לא רצה לשמוע על כך בגלל הסכנה הכרוכה בצעד כזה, כי אם היה נודע לשלטונות הצבא, כי החייל עומד לערוק מהצבא ולהבריח את הגבול למדינה אחרת תוך מעשה זיוף - אחת דינו היה מוות! בעיני השלטונות, היה זה מעשה חמור מאין כמוהו.

טעות פשוטה ובלתי-צפויה זו, שנעשתה על ידי פקיד זוטר, הביאה לתסבוכת בלתי רגילה ולסכנת נפשות ממש. כל תחנונינו והבהרותינו שהם-הם האשמים בטעות, נפלו על אזנים ערלות; דיבורינו ובקשותינו היו כקול קורא במדבר.

לחשתי בסוד לגיסי זאנוויל שישתדל בכל כוחו לברוח מידי המשטרה ולבקר באופן דחוף אצל ר' משה למברגר - או כפי שהיו קוראים לו ר' משה זעלנער - ויספר לו מכל אשר קרה, כי הוא היחיד שיכול לעזור לו בצרתו זו.

הייתי ביחסים קרובים מאד עם ר' משה זה, וכן עמדתי אתו בקשרי מסחר הדוקים. מסרתי לגיסי את כתובתו המדויקת והכפלתי בקשתי שישתדל בכל מחיר להפגש אתו.

לגיסי התלווה שוטר חמוש עד הטראמוויי - "חשמלית" - ומשם עד למטה הראשי של הנ.ק.וו.ד. בלמברג. למזלו, הטראמוויי היה מלא ודחוס בנוסעים, ותוך כדי נסיעה הצליח גיסי לקפוץ ממנו ולברוח היישר אל ביתו של ר' משה למברגר...

הוא סיפר לו מכל אשר קרהו, ועל מצבו המסוכן באם חלילה יפול בזרועות הנ.ק.וו.ד., שם עלול לשלם על כך בחייו.

בני משפחתי, לאחר שראו כל מה שקרה עם זאנוויל, החלו להתקיפני בטענות קשות, כאילו אני אשם בכל אלה, מאחר שהוא עצמו לא רצה לעשות מעשה מסוכן כזה, ואני הוא שלחצתי עליו להצטרף אלינו. והנה עומדים, חלילה, לאבד נפש יקרה עקב המעשה הבלתי אחראי שעשיתי! - - -

סופו של סיפור הוא, כי ר' משה הסתירו בביתו עד לסידור ענינו. כן גם הצליח לסדרו בתור בן למשפחה פולנית, ושילם להם עבור זה טבין ותקילין. השבח והתודה לה', כי לא עברו אלא שבועיים ימים - התייצב זאנוויל בביתנו בקראקא בריא ושלם - - -

בקראקא שהינו שבועיים ימים. בעיר זו היה בית גדול של הועד היהודי המיוחד, אשר הוקם כדי לקלוט את הפליטים

השוק היהודי בלמברג

היהודים שהגיעו מרוסיה. במקום זה הוכן עבורם מכל טוב, ולא היה חסר להם בבית הזה מאומה. אולם, הפליטים לא יכלו להתעכב שם זמן רב, כי גם פולין היתה אז גרורה סובייטית, ואם השלטונות הסובייטיים היו עולים עליהם, ועל עקבות מעשיהם המזויפים, עלולים היו להחזירם לרוסיה, ולהיפרע מהם על מעשיהם על ידי גירושם לסיביר ולעשרות שנות עבדות וסכנת חיים! המשכנו, אפוא, לגרמניה למחנות הפליטים בפאקינג, אזור השייך לשלטונות הכיבוש האמריקאיים.

בתום המלחמה היתה גרמניה מחולקת, כידוע, תחת שלטונם של ארבעת מדינות בנות הברית שנלחמו בה: ארצות הברית, ברית המועצות, אנגליה וצרפת. בכל אזור שהיה שייך לאחת מארבעת המדינות, היו מחנות פליטים יהודים משארית הפליטה שנשארו מאירופה החרבה. את הוצאת החזקתם מימן הארגון העולמי "אייר"ו" שדאג לכל מחסורם, החל ממקום מגורים ומצרכי מזון - ועד לבתי כנסת, מקואות-טהרה ומוסדות חינוך.

לפי הנוהלים, כל פליט היה זכאי להשאר במחנות אלו תקופה של ארבע שנים, וכעבור תקופה זו על כל אחד להסתדר היכן שלבו חפץ. מרביתם עלו לארץ ישראל, חלקם נסעו לארצות הברית ואחרים לאירופה, אוסטרליה וכו'. למעשה, בתום תקופת ארבעת השנים היו כבר כל מחנות הפליטים מחוסלים לגמרי.

לפי הוראות כ"ק הרבי מוהריי"צ נ"ע, נצטוו רוב אנ"ש לעלות לארץ הקודש ולהשתקע בה. ואכן, עם קבלת ההוראה מהרבי, עלתה כל משפחתנו לארץ הקודש יחד עם שאר החסידים, והשתקענו בכפר חב"ד.

פרק שלשה-עשר

במחנה פאקינג

* העברה לפאקינג
* חינוך תורני לילדי ישראל
* הכנות-עליה לארץ הקודש

פרק שלשה-עשר

במחנה פאקינג

העברה לפאקינג

מלבוב (למברג) הגענו לפולין, שם היינו שבועיים ימים.

בין הבאים עם הרכבת לפולין היו: אני, זוגתי תחי' (שהיתה אז כלה), חמי הרה"ח ר' יונה איידלקופ ע"ה, זוגתו - חמותי - מרת ויטה איידלקופ ע"ה, אח-אשתי הרה"ח ר' זאנוויל איידלקופ ז"ל, אחי הרה"ח ר' שניאור זלמן שי', אמי מרת רחל מלכה ע"ה ואחותי מרת גיטל.

מוהרש"ג ע"ה, חתנא דבי נשיאה של כ"ק הרבי מוהריי"צ נ"ע, בביקורו בפאקינג

בעת שהותנו בפולין אמרו לנו, כי הננו מסתכנים בזה שאנו שוהים כאן, כי אנשי הק.ג.ב. עלולים לעקוב אחרינו ולהחזירנו לבריה"מ - אם יעלו על כל הזיופים שנעשו על ידינו.

בפולין פעלו ארגונים יהודים שונים, שעזרו ליוצאי ברית המועצות לעזוב את פולין ולהגיע למקומות מבטחים. ארגונים אלה שכרו משאיות עבורנו, שהסיעו אותנו עד לגבול הגרמני, שם היו מחנות גדולים בערים שונות שהקימו השלטונות האמריקאיים והאחרים, לאחר תום המלחמה ושחרור גרמניה ושאר המדינות ממלתעות הגייסות הנאצים.

אותנו העבירו למחנה גדול בעיר פאקינג, הידוע בתור "מחנה פאקינג", שהיה מחנה הפליטים הכי גדול מבין המחנות הרבים שהיו פרושים בערי גרמניה השונים, בתום המלחמה הקשה. מחנה זה היה תחת חסותם של האמריקאים.

בתום המלחמה היו כל מיני ארגונים שעזרו לניצולי השואה, אך הארגון העיקרי היה בשם "אייר"א". ארגון זה, יחד עם הג'וינט, דאג לכל צרכי הפליטים, ולא חסר להם מאומה, החל מאוכל וביגוד, דרך מקומות מגורים - וכלה במוסדות חינוך שונים ובתי כנסת, ודאגה לעתידם של הפליטים.

כן מימנו צוותות מיוחדים של שוחטים, משגיחים, בתי-מטבחיים לשחיטת בקר ועופות מהודרים - והבאת מוצרי הבשר ומוצריו למחנות.

במחנות אלה התגוררו, בדרך כלל, תקופה של ארבע שנים, ובתום ארבעת השנים הודיעו לכל הפליטים, כי היות ועומדים

לחסל את כל המחנות, לכן עליהם להחליט לאן פניהם מועדות. הפליטים יכלו להחליט לעבור לכל מקום בעולם, והם מימנו את כרטיסי הנסיעה למדינה שבחרו להם.

אלה שפניהם היו מיועדות לארצות הברית, התרכזו בעיר פונקאסערנע שליד פאקינג, שם חיכו לתשובת שלטונות ההגירה האמריקאיים לקבלת אישורי כניסה לאמריקה.

חינוך תורני לילדי ישראל

לפני כן, עוד בזמן שאנ"ש - חסידי חב"ד - שהו בפאקינג, הגיעה הוראה מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, שיתחילו לעסוק בחינוך הילדים הרבים הנמצאים במחנות, ולסדר עבורם תלמודי-תורה ומוסדות חינוך.

בהתאם להוראה זו, הייתי נוסע מדי יום לפונקאסערנע, שם העמיד לרשותנו הג'וינט אולם גדול כדי ללמד תורה ויהדות לילדים. הייתי לומד אתם כל יום א"ב, עברי וחומש. בשעות שלפני הצהרים למדתי עם ילדים, ואחר הצהרים עם ילדות.

בדרך כלל הייתי נוסע כל יום שלוש/ארבע שעות ברכבת כל כיוון.

כאן, בפאקינג, באתי בברית הנשואין עם זוגתי מרת רבקה תחי'.

במחנה לא היו, כמובן, אולמות, ובדרך-כלל החתונות התקיימו בבתי-הכנסת השונים. נשים צדקניות היו מכינות כל מיני

מאכלים חגיגיים, כיד ה' הטובה עליהם, וכך התקיימו החתונות בצנעה וללא מוזמנים רבים, אלא בני משפחה קרובים וידידים. בדרך כלל, מספר המוזמנים לא עלה על חמשים איש ואשה, וכמספר הזה השתתפו גם בחתונה שלנו שהתקיימה בבית הכנסת.

כאן, בפאקינג, גם נולדו לנו שני ילדים: הבן יוסף יצחק והבת שטערנא רייצא שיחיו.

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ"ו מ"ח חש"י
ברוקלין.

ידידי ו"ח אי"א טוה"ר
ישראל שי' סלאמין

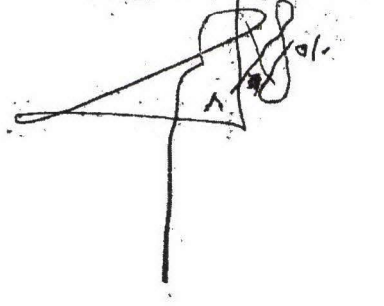
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מם"ו לחדש זה טובה היא הבשורה אשר בשרני כי יסד תלמוד תורה במחנה, ונחוץ שישתדל אשר מרם עזבו את המקום הזה יסוד את הת"ת לאנשים אשר אפשר לסמוך עליהם שיתעסקו בקיומה עד אשר כל הנערים והנערות יהיו יעזבו בעזרתו ית' את המחנה ויסעו למחוז חפצם, וצריכים לסדר אשר גם בנסעם צלחה יעמדו בקשרות מכתבים עמם להודיעם מחיתם מסתדרותם ומעבודתם עם מכיריהם והשי"ת יצליחם.

השי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויתן להם נסיעה טובה כשורה והסתדרות טובה.

הדו"ש ומברכם בכל הלב

בצפיה לבשורות טובות

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע אלי, בקשר לת"ת שיסדתי בפאקינג

הכנות-עליה לאה"ק

כאשר התכוננתי לעזוב את פאקינג ולנסוע לארץ הקודש, שאלתי את הרבי מה לעשות, והוא אמר לי להעביר באופן מסודר את הילדים לעסקנים אחרים שימשיכו להתעסק בחינוכם. אך לצערי הרב לא מצאתי מי שיתעסק בזה.

בפאקינג היו רבים משליחי הסוכנות היהודית שעזרו לפליטים לעלות לארץ ישראל. הם ארגנו את האניות לנסיעה, וכל הדרוש להם, ואילו כרטיסי הנסיעה עצמם מימן ארגון "איירא" הנ"ל.

בשלהי שנת תש"י עזבנו, אני וכל בני המשפחה, את מחנה פאקינג בדרכנו לארץ הקודש, בהתאם להוראת כ"ק הרבי מוהריי"צ נ"ע.

תמונה נדירה מהרבנית חנה שניאורסאהן ע"ה, אמו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע,
בסעודת שבע-ברכות במחנה פאקינג

פרק ארבעה-עשר

בואי לארץ הקודש

* לציון ברינה
* רכישת דירה בלוד
* שלש יממות במעצר

פרק ארבעה-עשר

בואי לארץ הקודש

לציון ברינה

בשנת תש״י (1950) זכיתי, ת״ל, לעלות לציון ברינה, לארץ הקודש ת״ו, יחד עם זוגתי מרת רבקה תחי׳, ילדתנו בת השנתיים ובננו שהיה אז בן חדשיים.

כן הגיעו יחד אתנו: אמי ע״ה, חמי, הרב החסיד רבי יונה איידלקופ ע״ה, וזוגתו - חמותי - מרת ויטיא ע״ה; אחותי גיטל ע״ה.

מיד עם בואנו לארץ, הפנתה אותנו הסוכנות למחנה העולים הגדול ״שער העליה״, בחיפה.

היה זה מחנה-מעבר, בו שוכנו רוב העולים שהגיעו אז ארצה, מעין קיבוץ גלויות שלם; פליטים, עולים ומשפחות ממדינות שונות; פולין, רוסיה, הונגריה, רומניה, אוסטריה ועוד, שזכו להנצל מצפרני הנאצים ימ״ש ולהגיע לחוף מבטחים - ארץ הקודש.

באותם הימים, לא היה לממשלה ולסוכנות היהודית מה להציע לנו בכל הכרוך למציאת מקום עבודה, והיינו כולנו סמוכים על שולחנה של הסוכנות אשר סיפקה לנו מזון על חשבונה, במטבח מרכזי, וכפי שהיו מכנים זאת ״לחם חסד״.

כששה חדשים היינו במקום זה, בתנאים תת-אנושיים כמעט, כאשר כל "הבית" שלנו - כמו בתיהם של כל הפליטים והעולים - היה אוהל מבד; ללא קירות וללא תקרה; ללא חדר מטבח וללא שרותים נורמליים; ריהוט שבור ופשוט.

בתום מחצית השנה העבירו אותנו למקום אחר - בית עולים ברנדיס בחדרה.

התנאים שם לא היו משופרים בהרבה מהמעברה הקודמת בחיפה; גם כאן סיפקו לנו אוהל ובו כמה מיטות מתקפלות, לפי מספר הנפשות שלנו, שלחן וכמה כסאות מתקפלים. המקום היה קטן וצר ביותר, ואילולא "הריהוט" שברובו ניתן היה לקפל, לא היינו מסוגלים לשהות שם אפילו שעה אחת.

במקום היה מטבח מרכזי, בו הכינו ארוחות שלש פעמים ביום עבור כל העולים, ובחדרי האוכל הענקיים היו מתאספים כל העולים, בוקר צהרים וערב, לסעוד את לבם.

באופן כללי, התנאים היו גרועים ביותר, ללא עבודה וללא שום עיסוק, וכמובן שהמצב הכלכלי היה דחוק ביותר. אולם, בחסד השם עלינו, שלחה לנו ההשגחה ידיד יקר ונאמן, החסיד המפורסם השו"ב רבי יצחק ליפשיץ ע"ה, שהתגורר בחדרה, והוא סייע לנו בכל כוחו ונפשו. זכרה לו אלקי לטובה על כל הטוב והחסד שגמל אתנו.

הרב ליפשיץ ע"ה דאג לי לעבודה במכבסה גדולה בפתח תקוה, בה היה המנהל הראשי אחד מחסידי חב"ד שי'. עבדתי שם

באיסוף כבסים מבתי הלקוחות שהיו פזורים ברחבי העיר, ומחזירם אחרי כביסתם. מובן שעבור עבודה מעין זו לא קיבלתי משכורת גדולה, אך בכל זאת סייעה בידי במקצת לפרנסת המשפחה.

המחבר בתקופת בואו לארץ-הקודש

רכישת דירה בלוד

בכל עת שהותי שם ביקשתי מהסוכנות לספק לנו דירה ראויה לגור בה. תשובתם הקבועה היתה שהתחילו לבנות דירות במקומות שונים ברחבי הארץ, ובעוד כמה שנים יעניקו לנו דירה בשיכונים הללו - אך הבטחות לחוד ודירה לחוד.

בעת שהיינו במחנה פאקינג שבגרמניה, רכשתי אופנוע במטרה למכרו לאחר שנגיע לארץ. ואמנם, כשהגענו לארץ מכרתיו (בסך 450 לירות), וזה סייע בידי לרכוש דירה בדמי מפתח בשכונת הרכבת בלוד, בה התגוררו רבים מחסידי חב״ד שזכו לעלות ארצה, מאחורי מסך הברזל, והשתכנו בשכונה זו.

הדירה שרכשתי היתה קטנה יחסית, דירה של שני חדרים, מטבח, שרותים וחצר מחוצה לה.

בחצר הגדולה העמדתי לול של תרנגולים. הייתי קונה בכפר חב״ד אפרוחים בני-יומם ומגדל אותם בלול וכשגדלו והיו לתרנגולים מכרתים. ספגתי הפסדים גדולים כי לא ידעתי איך לטפל בהם, להזריק להם זריקות מתאימות וכדומה, ותוך תקופה קצרה מתו רובם. הפסקתי, אפוא, בגידול האפרוחים, ובמקומם קניתי תרנגולות ומכרתי אותם בשוק המרכזי בלוד.

חלפה תקופה ועברתי לשיטת-עבודה אחרת: קניתי במושבים וקיבוצים הסמוכים תרנגולים חיים, אותם הבאתי לביתי בלוד. הזמנתי שוחט ירא-שמים, שהיו סומכים בעינים עצומות על שחיטתו. מרטתי במו ידיי הנוצות לאחר השחיטה, הכשרתי אותם כדת וכדין ומכרתי אותם לקונים קבועים שלי בתל אביב, אשר שמחו מאד לקבל עופות מוכשרים, מוכנים לבישול ואכילה.

היתה זאת עבודה קשה למדי, כי היתה כרוכה בסחיבת משאות כבדים על כתפיי, לנדוד מאוטובוס לאוטובוס ולנסוע מרחקים שונים בתוככי העיר הגדולה תל-אביב. אך הייתי שמח בחלקי, ומאושר שהקב״ה זימן לידי במה להתפרנס.

זה היה בתקופת הצנע, תקופה הידועה בשם "תקופת דוב יוסף", שהיה אז שר המסחר, ובתקופתו הונהגה משטר של צנע. בימים ההם, נאסר המסחר בעופות ובשר, כמו בשאר עסקי מסחר בכל ענפי החיים, והכל ניתן במידה ובמשורה, באמצעות תלושים.

בפאתי העיר רמלה הסמוכה ללוד, היתה רפת גדולה ובה עגלים ופרות. בהסוואה, היו שוחטים במקום בהמות כשרות, על ידי שוחטים יראי שמים - אף שהמסחר בבשר היה אסור בהחלט.

הייתי קונה שם בשר שחוט ומביאו אל ביתי, שם הייתי מולחו ומכשירו כדת וכדין. לאחר מכן שקלתי אותו בהתאם להזמנות שהיו לי, וארזתיו בחבילות.

בתל אביב היו לי קונים קבועים שהזמינו אצלי כמויות בשר נרחבות, ומכרתי אותם לפי הזמנה.

שלש יממות במעצר

מדי עמדי בתקופה זו, תקופת הצנע, עולה בזכרוני אפיזודה מעניינת שארעה במסגרת עבודתי במקום זה, בשנת תשי"ד (1954):

באחד הימים נתקבלה הלשנה במשטרה העירונית, כי ברפת פלוני ברמלה מתבצעת שחיטה בלתי חוקית ומתנהל שם סחר בלתי חוקי. המשטרה הגיעה למקום, סגרו את כל מובאותיו והציבו סביבו שוטרים. הם ערכו חיפוש יסודי בסביבת הרפת

ובקרבתו. לאחר חיפוש קל מצאו שם כמויות גדולות של בשר שחוט. למקום היו מגיעים סוחרים רבים ממקומות שונים ברחבי הארץ, שעסקו ב"שוק שחור". הסוחרים, בראותם את המתרחש, ברחו מהמקום כל עוד נפשם בם, ונעלמו ברכבם, כך שתוך דקות ספורות לא היה אף אחד מהם במקום. היחיד שנשאר במקום - היה אני, מאחר שלא היה לי רכב לברוח, וכך הייתי הקרבן היחיד שנעצרתי.

לאחר שסגרו כליל את המשחטה - העבירו אותי השוטרים למשטרת רמלה, יחד עם שקי הבשר והעצמות. כאן, בתחנת המשטרה, ערכו לי חקירה מקיפה והאשימו אותי בסחר בלתי חוקי; בשוק שחור.

שלש יממות רצופות הייתי עצור, במהלכן הביאו לי אוכל מיוחד מהבית, ובתום שלשת הימים שחררו אותי עד למשפט.

עם קבלת כתב-האשמה, בו הנני נאשם בהאשמות כבדות, שכרתי עורך-דין מפורסם, מבלי להתחשב בגובה התשלום שדרש ממני, כדי שייצג אותי במשפט.

הוא הצליח לסחוב את ניהול המשפט משך שנה שלמה, כאשר אחת לכמה חדשים התקיים דיון בבית המשפט.

כאשר ביקר פעם בביתי, נדהם לראות את התנאים הירודים בהם חיים כל בני המשפחה: דירה קטנה וישנה, "חורבה" של חדר וחצי, בה מתגוררת משפחה בת שבעה נפשות - הורים וחמשת עולליהם הרכים.

לאחר מכן ערך סיור מקיף ברפת ובמקום שהיה בית השחיטה, וכן סייר בשכונה להתענין על השכנים המתגוררים בסביבה. תוך כדי חקירה נודע לו, כי בסמוך למקום הרפת התגוררה משפחה אחת שהיגרה לארצות הברית.

מכיון שכך, עלה במוחו טיעון מבריק: הוא יעץ לי לטעון בבית המשפט, שנודע לי על משפחה שמהגרת לארצות הברית ומוכרת את כל ריהוט וחפצי הבית, לכן באתי לשם לקנות ריהוט וחפצים שונים במחירי מציאה - מבלי לדעת כלל כי במקום קיים בית שחיטה.

כן אמר לי שבאם ישאל אותי השופט מדוע התחלתי לברוח בעת שהשוטרים הגיעו - עלי לטעון, שראיתי את כולם בורחים, ולכן החילותי לברוח - - -

ואמנם, בדיון הקרוב טענתי, לשאלת השופט, כי לא היה לי שום קשר עם הרפת ועם המשחטה, וכי שהותי במקום היתה אך ורק לקנות חפצים שונים אצל המשפחה העומדת להגר משם.

גם העו"ד העיר מצדו, כי לכל אלה הסוחרים שהיו במקום, סוחרים הגורפים מיליונים בעסקיהם השחורים, להם אינם עושים מאומה ולא מחפשים אחריהם; ואת מי מצאו לנכון לתפוס בתור קרבן יחיד - את המסכן והאומלל, המתגורר בדירה קטנה של חדר וחצי, ללא ריהוט וללא תנאים מינימליים, שבא לקנות למשפחתו בת שבעת הנפשות קצת ריהוט. על אומלל זה העלילו עלילה כה קשה, כאילו שקי הבשר והעצמות שייכים לו, וזאת - כאשר אינו יודע כלל מה רוצים ממנו; ואילו "הדגים

השמנים" ממשיכים לנהל עסקים שחורים מבלי להיתפס!

תוך כדי מהלך הדיונים המשפטיים, תפס העו"ד את העד כשהוא משקר בעדותו. העו"ד מיהר להעמיד את השופט על השקר, כאשר בדיון הקודם טען הקצין את ההיפך, כך שקצין זה אינו אמין כלל בעדותו, ויש לפסול לא רק את עדותו - אלא גם לפטרו משרותו במשטרה!

סופו של סיפור, השופט קיבל את גירסת העו"ד שלי, ולא את האשמת המשטרה, והעניש אותי בקנס של לירה אחת - - -

* * *

כאמור, עסקתי באספקת בשר בקר שחוט ומוכשר לאנשים שונים, קונים קבועים בתל אביב, ומזה התפרנסתי.

בעבודה זו עסקתי תקופה של ארבע שנים, בתקופת הצנע, עם כל הקשיים שהיו כרוכים בכך עקב מדיניות הצנע הממשלתית.

בתום תקופת הצנע, ולאחר שהמסחר במדינה התנהל כבר בצורה חופשית יותר, סידרתי לעצמי שוב לול גדול ומרווח בחצר ביתי, הצעתי אותם למכירה בשוק העירוני בלוד. על האופניים המיוחדות שהיו לי למטרה זו, העמסתי כמאה וחמשים עופות חיים, בתוך כלובי-עופות, ומזה התפרנסתי בכבוד.

* * *

בתום שלש-עשרה שנה עברתי לגור בתל-אביב. רכשתי דירה פשוטה בדמי מפתח, בה גרתי במשך שלש-עשרה שנים.

ברצוני לציין, כי דירה זו שכנה בסביבה מאד לא נוחה לאדם שומר תומ״צ; מרבית הדיירים לא היו שומרי תומ״צ, ומול הדירה שלי היה בית-ספר ממלכתי, בנין של שש קומות ובו למדו שש מאות תלמידים ותלמידות.

פרק חמשה-עשר

בתעשיה הצבאית

* הצעת עבודה מסובכת
* מסעדת טריפה לאלף עובדים
* נקמה אישית בגלל הכשרות

פרק חמשה עשר

בתעשיה הצבאית

הצעת עבודה מסובכת

לשכת העבודה העירונית בלוד נוהלה על ידי יהודי חרדי, איש אגודת ישראל.

יום אחד ניגשתי אליו וביקשתיו שימצא עבורי עבודה קלה יחסית, שלא אצטרך לעבוד כה קשה בגידול עופות, נשיאתם ומכירתם, וכל שאר הקשיים הכרוכים בכך.

הלה השיב לי, כי יש לו עבורי הצעה טובה: עבודה בתעשיה הצבאית - בדק מטוסים, עם משכורת טובה יחסית.

לפי התיאור שקבלתי, היו שם כל מיני מחלקות, וכן מחסן ראשי ובו כל הציוד וחלקי-החילוף הדרושים לשיפוץ ותיקון המטוסים. לאחר שהמהנדסים והטייסים הגישו את רשימת החלקים הדרושים, היו הממונים על המחלקות מעבירים אלי את הרשימות המתאימות ועלי היה לספק להם מהמחסן את כל הדרוש.

לאחר שארזתי את כל החלקים, בהתאם לרשימות, הייתי מעמיס את החלקים לתוך עגלה מיוחדת ומעביר כל דבר למחלקה המתאימה.

הסכמתי לקבל את ההצעה, למרות שהיתה זאת עבודה די קשה.

מסעדת טריפה לאלף עובדים

בתעשיה ענקית זו, היה מטבח ענק שסיפק ארוחות חמות עבור אלף עובדים בקירוב, וכאשר הגיעה משאית עם המוצרי מזון, היו קוראים לי לפרקם מהמשאית ולהעבירם למסעדה.

המטבח והמסעדה לא היו כשרים כלל ולא היה עליהם שום פיקוח כשרותי. לא הייתי מסוגל להבליג ואמרתי למנהל הראשי, כי לפי החוק, כל מטבח צבורי צריך להיות כשר, כדי שגם העובדים הדתיים יוכלו לאכול כשר, ואין להפלות בין עובדים חילוניים לדתיים.

אנשי ההנהלה העירו לי, שאין זה מעניני מה קורה במטבח ואל לי להתערב בענינים לא לי. "עליך לעשות את העבודה המוטלת עליך, ואל לך להתערב במה שקורה במטבח!", אמרו לי ברוגז.

צמרמורת חלפה בגופי לשמע הדברים, ואמרתי לעצמי: עד כאן! יותר לא אוכל להבליג!

פתחתי בהחתמת עובדים רבים על פניה להנהלת המטבח והמסעדה, בה דרשנו להכשיר את המטבח כדת ודין, לבל ניכשל במאכלי טריפה. רבים היו העובדים שחתמו על העצומה, דבר שעורר רוגז וסערה בתוך ההנהלה.

חתימת העובדים על בקשה לאוכל כשר

ב"ה, י"ח שבט תש"ך.

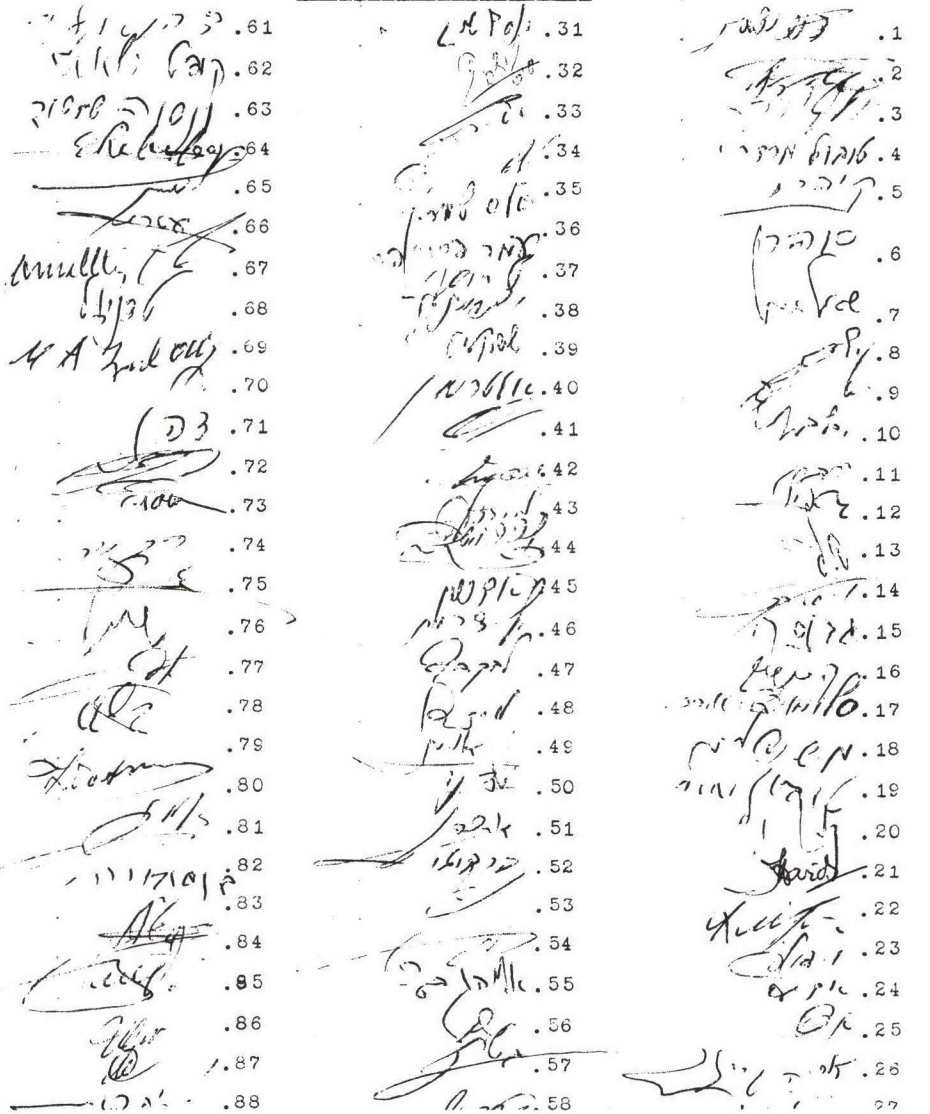
לכבוד
מנהל מחלקת הכשרות הארצית,
הרב ש. אפרתי.

העתק: לועד המסעדה בשדה התעופה
לסגן מנהל אל-על,
מר סנדרסון.

ר.נ.מ.

אני המגיש על הכשרות במסעדת עובדי "אל-על" בשדה התעופה לוד,
מגיש לכם רשימת העובדים והפקידים המעוניינים לאכול כשר:

רשימת העובדים והפקידים בחברת אל-על
המעוניינים לאכול כשר

בד בבד מיהרתי למלחקת הכשרות של הרבנות הראשית בתל אביב, בניהולו של הרב שצדרובִיצקי ז״ל, וסיפרתי לו מה שקורה במסעדת התעופה, כאשר קרוב לאלף עובדים יהודים נכשלים מדי יום ביומו בנבילה וטריפה ר״ל!

נקמה אישית בגלל הכשרות

הרב שצדרובִיצקי, ועמו עוד מספר רבנים, הגיעו לשדה התעופה ובאו לבדוק מקרוב את המתרחש. גם הם נבהלו, כמובן, למראה פני הדברים, ואחרי דין ודברים עם המנהלים סוכם, להחיל את כל נוהלי הכשרות במטבח ובמסעדה, שיהיו כשרים לחלוטין.

הרבנים הגיעו למקום פעם אחר פעם, עד שבסופו של דבר הכשירו את המטבח, המסעדה וחדרי האוכל כדת וכדין; השמידו את כל הציוד וכלי הטריפה וקנו הכל מחדש. ואמנם, החל מאותו יום ואילך בשלו במטבח זה רק אוכל כשר, בפקוח הרבנות שהעמידה שם משגיחים מיוחדים.

כעסם וקצפם של אנשי ההנהלה נגדי, הלך וגדל מיום ליום, ביחוד עקב הנזק הכספי שנגרם כתוצאה מהכשרת המטבח והחלפת כל הציוד. הם ראו בי אחראי ישיר ובלעדי בכל הסיפור הזה, והאיש שגרם להם את כל הצרה הזאת.

תגובתם לא אחרה לבוא: ״חייבים לפטר את האדם הזה מכל וכל, מוקדם ככל האפשר, למען לא תדרוך כף רגלו במקום זה ויווצרו בעיות חדשות!״

כך נותרתי ביום בהיר אחד ללא עבודה ובלי אמצעי קיום לפרנס את משפחתי עם חמשת עוללי הרכים - - -

מאידך, היה לי מלוא הסיפוק שזכיתי לזכות קרוב לאלף יהודים שלא יתגעלו יותר במאכלי טריפה ר"ל, וקיום מטבח כשר במקום זה עד עצם היום הזה! - - -

פרק ששה-עשר

ריכוזי העולים ומסלולי האניות

* תכנית נסיעה לסין
* מקומות ריכוז העולים
* מסלולי האניות

פרק ששה עשר

ריכוזי העולים ומסלולי האניות

תכנית נסיעה לסין

לאחר שפוטרתי מעבודתי בתעשיה הצבאית בלוד, עקב פעילותי בהכשרת המטבח והמסעדה, שוב נותרתי מובטל; העוללים צעקו ללחם - ואין. נסיתי כל מיני מקומות עבודה, אך לצערי לא השגתי עבודה ממשית שאוכל לפרנס באמצעותה את שבעת נפשות בני ביתי.

כך עברו עלי כמה שנים ללא עבודה וללא אמצעי קיום.

באחד הימים הציע לי הרה״ח ר׳ מענדל רסקין שי׳, מכפר חב״ד, להשתלב בתור משגיח בקבוצת השוחטים, המנקרים והמשגיחים, שהיו נוסעים מטעם הרבנות הראשית לאחת הערים בסין, שם שחטו כמויות רציניות של בשר עבור האוכלוסיה בארץ הקודש. כללית, היו התנאים די טובים; כל אנשי הצוות שוכנו במלון גדול ומפואר, המשכורת היתה הגונה, ופרט לתנאי מזג האויר הקשים זכו אנשי הצוות לתנאים משובחים.

הוא הפגיש אותי עם הרב שמעון אפרתי ז״ל, מי שהיה אז מנהל מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית בארץ ישראל, והלה הבטיח לשלוח אותי לשם בתור משגיח, לתקופה של שנה - שנה וחצי.

כאמור, תנאי מזג האויר במדינה ההיא היו קשים מאד; החום היה כבד ומחניק ולא היתה שום אפשרות לעבוד אלא בשעות הלילה. הסכמתי להצעה זו, שם אוכל, בע"ה, להתפרנס מיגיע כפיי ולא אצטרך לבריות.

באותם הימים (זה היה בשנת תשי"ד - 1954), כל עולה שהתכונן לצאת לחו"ל, לתקופה קצרה או ארוכה, היה עליו לסלק את כל ההוצאה שהיתה לסוכנות היהודית בגינו מיום כניסתו לארץ, כגון: מקום מגורים, ריהוט, חשמל, מים, הלבשה, מזון ושאר הוצאות. במידה ולא שילם עבור כל אלה, לא היה לו שום סיכוי לקבל היתר-יציאה וגם לא היתר-כניסה לארץ היעד.

היות והתכוננתי לנסוע עם אותה קבוצה - צוות השוחטים והמשגיחים - נאלצתי להשיג כספים מכל מיני מקורות ולשלם את כל מה שדרשו ממני, וכך קבלתי היתר יציאה מהארץ.

לרוע מזלי, יצאתי קרח מכאן ומכאן. משום מה, שלחו במקומי איש אחר בתור משגיח, ואני נותרתי שוב ללא עבודה. (אגב, המשגיח שנשלח במקומי היה כבר אדם מבוגר, ובגלל תנאי מזג האויר הקשים ששררו באותה מדינה, והחום הכבד מנשוא, חלה ושב לארץ, וכעבור תקופה קצרה נפטר לבית עולמו. יהא זכרו ברוך!).

מכיון שלא הצלחתי לקבל משרה זו, הבטיח לי הרב אפרתי ז"ל הצעת-עבודה אחרת - משגיח כשרות על האניות הזרות

המביאות עולים לארץ.

מקומות ריכוזי העולים

בתקופה ההיא החלו, כידוע, גלי עליה גדולים מכל מיני מדינות. זה היה מספר שנים לאחר ההכרזה על הקמת המדינה, ומאות אלפי יהודים פליטי השואה, ותושבי מדינות מצוקה, מזרח אירופה, רוסיה, מדינות ערב והדומה, החליטו לעלות ארצה ולהתיישב בה.

מקומות ריכוזי העולים העיקריים היו כדלהלן:

איטליה - בערים: טרייאסט, ג'נואה, נאפולי, בארי. כאן התרכזו העולים בעיקר מאירופה, כמו: פולין, הונגריה, צ'כיה, בולגריה, רוסיה, לטביה וכו'.

יון - בעיר פיראוס. גם כאן רוכזו בעיקר עולים מאירופה.

ספרד, ברצלונה - עולים ממדינות ערב, כמו: תוניסיה, מרוקו, אלג'יר.

תורכיה - איסטמבול ואיזמיר. כאן הגיעו עולים מתורכיה עצמה, ברית המועצות ואירופה.

מסלולי האניות

המסלולים מערי המוצא לנמל חיפה היו, פחות או יותר, קבועים:

איסטמבול, איזמיר - חיפה. מסלול זה ארך ארבעה ימי הפלגה.

איטליה - חיפה: ארבעה ימי הפלגה.

חיפה - קפריסין. בקפריסין לא היה נמל מסודר, אלא שטו בסירות מחוף הים עד לעיר עצמה.

פיראוס (יון) - איטליה. היו שם ארבעה נמלים והיו משתמשים בארבעת הנמלים לסירוגין.

בערי-ריכוז אלה שוכנו הפליטים והעולים בבתי-מלון מיוחדים, שנשכרו על ידי הסוכנות, ומכאן היו עולים על האניות המיוחדות שהוכנו עבורם. בדרך כלל, היו אלה אניות של חברות זרות, כי בעלי החברות הללו היו משכירות את אניותיהן תמורת סכומים פעוטים יחסית לכל הפלגה, ובכל מקום-רכוז היו שוכרים את חברת האניות של אותה מדינה.

תחילת עבודתי היתה על אניה תורכית, שהיתה מפליגה מנמל חיפה, כמעט ריקה מנוסעים, לאנקרה, שם עלו עליה מאות עולים, וחזרה והפליגה עם העולים המאושרים לארץ הקודש.

תנאי ההפלגה באניות אלו היו קשים למדי מחמת יושנם ומדותיהם הקטנות. כאשר הגיעה האניה ללב ים היתה הנסיעה מפחידה ומאיימת; רוחות-סערה עזות נשבו ויללו; הגלים התרוממו לגבהים בלתי נודעים וטלטלו את הספינה אל על. היינו בבחינת "יחוגו וינועו כשיכור וכל חכמתם תתבלע"; האניה השליכה את הנוסעים מצד אל צד ומפינה לפינה; רבים מהעולים

היו מקיאים את האוכל שאכלו שעות אחדות לפני כן. לא אחת הרגשנו כאילו האניה עומדת להישבר ולטבוע, חלילה, בים. אמנם סערות כאלו לא התחוללו במשך כל ימי ההפלגה, אך זה קרה לעתים די קרובות.

פרק שבעה-עשר

הכשרות באניות

* "ואני אנה אני בא?"
* מבנה האניות
* סדר יומי באניות
* התנהגות נלוזה של פקידי הסוכנות
* חילופי מכתבים אודות הכשרות באניות
* השגחה במלון באיטליה

פרק שבעה-עשר

הכשרות באניות

"ואני אנה אני בא"?

בהפלגה הראשונה הייתי שבור מאד ממצב הכשרות באניה: במטבח בשלו מאכלי כשר לצד מאכלי טריפה; בשר החזיר והשפן התבשל לצד סיר הבשר הכשר, וכאשר רתחו המים בסיר הטריפה, גלשו מי המרק הטרף לתוך הסיר הכשר וטרף את כל תכולתו. זאת ועוד, בחדר-אוכל אחד סעדו יהודים ולא-יהודים יחד; על שלחן אחד אכל היהודי את מאכלו הכשר - לצד האינו-יהודי שישב ולעס בתיאבון רב את בשר החזיר והארנבת. הכלים הכשרים נרחצו באותו מקום בו רחצו את כלי הטריפה; מאכלי החלב והבשר הוכנו על אותם שלחנות במטבח, וכמעט לא היתה שום הפרדה ביניהם.

בראותי כל אלה אחזתני צמרמורת: רבונו של עולם - אמרתי לעצמי - כיצד אפשרי הדבר לשמור על כשרות, בתנאים מחרידים כאלה?! אם אני האחראי על הכשרות באניה, פירושו של דבר - שאני אחראי גם על היהודים היקרים הללו לבל יתגעלו במאכלי טריפה, ואני אנה אני בא?!

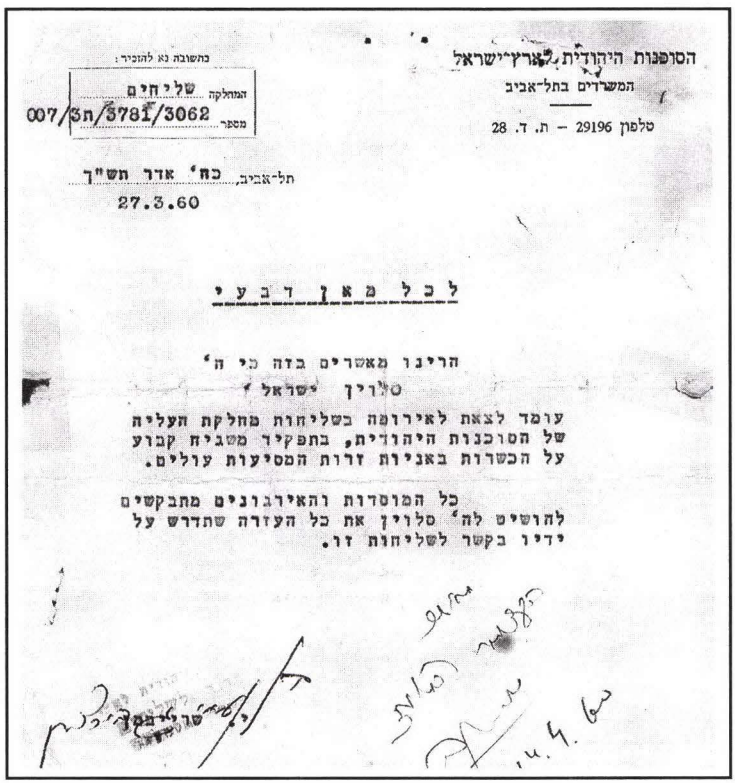
ציפיתי בקוצר רוח ליום ולשעה שהאניה תטיל עוגן בנמל חיפה, וחיש נסעתי למנהל מחלקת הכשרות, אשר בודאי לא ידע על המתרחש באניות, וסיפרתי לו מה קורה במטבח וחדרי

האוכל באניה. הבהרתי לו, כי לא רק שאינני מוכן להמשיך ולהשגיח בתנאים כאלה, אלא שאסור בכלל להסיע עולים יהודיים באניות אלו כל עוד לא יסודרו שם תנאי כשרות מינימליים - ואני את נפשי הצלתי.

הבאתי בפניו את רשימת השינויים הדרושים לביצוע מיידי באניה: מטבח נפרד לאחסנת ובישול מאכלים כשרים; חדר אוכל נפרד, לבל יסעדו העולים יחד עם אנשי הצוות הנוכריים, או נוסעים אחרים לא יהודיים; חדר מיוחד לבית כנסת - כולל ספר תורה, סידורי תפילה וספרי קודש, ושאר הדברים ההכרחיים לשמור על כשרות ושמירת היהדות באניה. חשוב לציין, כי באניות אלו לא נסעו עולים חדשים בלבד, אלא גם יהודים אחרים, ביניהם אדמו״רים וחסידים, יהודים שומרי תורה ומצוות ועוד, וכל אלה לא יכלו לטעום מאומה באניה.

הרב אפרתי ז״ל האזין בקשב רב לדבריי, ואמר שאכן חייבים לבצע מיד את כל מה שהצעתי. הוא הריץ מיד מכתבים דחופים לבעלי האניות הזרות המסיעים עולים יהודים, בו כתב שעליהם לסדר באופן דחוף את כל מה שנחוץ עבור הנוסעים היהודיים; כולל מטבח נפרד, כלים חדשים, חדר אוכל נפרד, כלי בישול חדשים, וכל מה שדרוש למען הכשרות; אחרת, יתן הוראה לסוכנות היהודית שיפסיקו להסיע עולים יהודים באוניותיהם.

ואמנם, בעלי האניות הזרות נרתעו מהדברים, והסדירו בכל אניה שהסיעה עולים יהודיים את כל הדרוש, על הצד הטוב ביותר. החל מאז השתפרו משמעותית תנאי הכשרות באניות, ולנוסעים היהודים היתה הרווחה.

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל
המשרדים בתל־אביב
טלפון 29196 – ת. ד. 28

בתשובה נא להזכיר:
המחלקה שליחים
מספר 007/3ת/3781/3062

תל־אביב, כח' אדר תש"ך
27.3.60

לכל מאן דבעי

הרינו מאשרים בזה כי ה'
סלוין ישראל
עומד לצאת לאירופה בשליחות מחלקת העליה
של הסוכנות היהודית, בתפקיד משגיח קבוע
על הכשרות באניות זרות המסיעות עולים.

כל המוסדות והארגונים מתבקשים
להושיט לה' סלוין את כל העזרה שתדרש על
ידיו בקשר לשליחות זו.

מבנה האניות

כדי להבין את כל מה שהתרחש באניות, מן הראוי לתת לקורא מושג-מה על מבנה האניות - על קומותיהם, חדריהם וצרכי הדת עבור העולים.

בכל אניה היו שלש קומות:

הקומה העליונה - מחלקה ראשונה, חדר אוכל (לא כשר),

תיאטרון וחדרי תרבות ובידור.

הקומה האמצעית - היתה מיועדת כולה עבור העולים: בית כנסת, מטבח כשר, מקררים מיוחדים לבשר כשר, חדר קירור, חדר אוכל וחדרי שינה.

- אגב, לי היתה באניה דירה בת שלשה חדרים ותא שירותים. (לא אחת הייתי אומר בבדיחה, כי באניה יש לי דירה עם תנאים יותר משובחים - מאשר הדירה הקטנה שלנו בלוד, בת שני חדרים קטנים עבור שבעת הנפשות שלנו...) -

בקומה התחתונה היו: חדרי מכונות, מחסנים, חדרי שינה, חדרים לאנשי הצוות, וכל מה שדרוש לצרכי הפעלת האניה.

הקומה הכי לא סימפטית היתה הקומה התחתונה, שם היה רעש מחריש-אזנים מהמכונות, וכל תנועה קלה של גלי הים היתה מורגשת שם באופן מבהיל.

לא אחת, כאשר האניה נקלעה לסערה, או שנשבו רוחות סוערות, היו הנוסעים צועקים אלי: רבי, התפלל בעדנו, הושיעה נא! - - -

*

באניות התורכיות היו שמונה מלצרים, ביניהם מלצר ראשי.

לא פעם רצו המלצרים הגוים לאכול ארוחותיהם הטריפות דוקא בחדר האוכל שלנו. אמרתי להם: רצונכם במאכלי כשר שלנו - בבקשה; אבל מאכלי טריפה שלכם - לא כאן המקום!

הסברתי להם, כי בקומה זו, במטבח וחדרי האוכל, אני בעל הבית וכל אחד צריך לציית להוראות שלי, הן הנוסעים והן אנשי הצוות; ולמי שלא נראה יכול לחפש לעצמו מקום עבודה אחר!

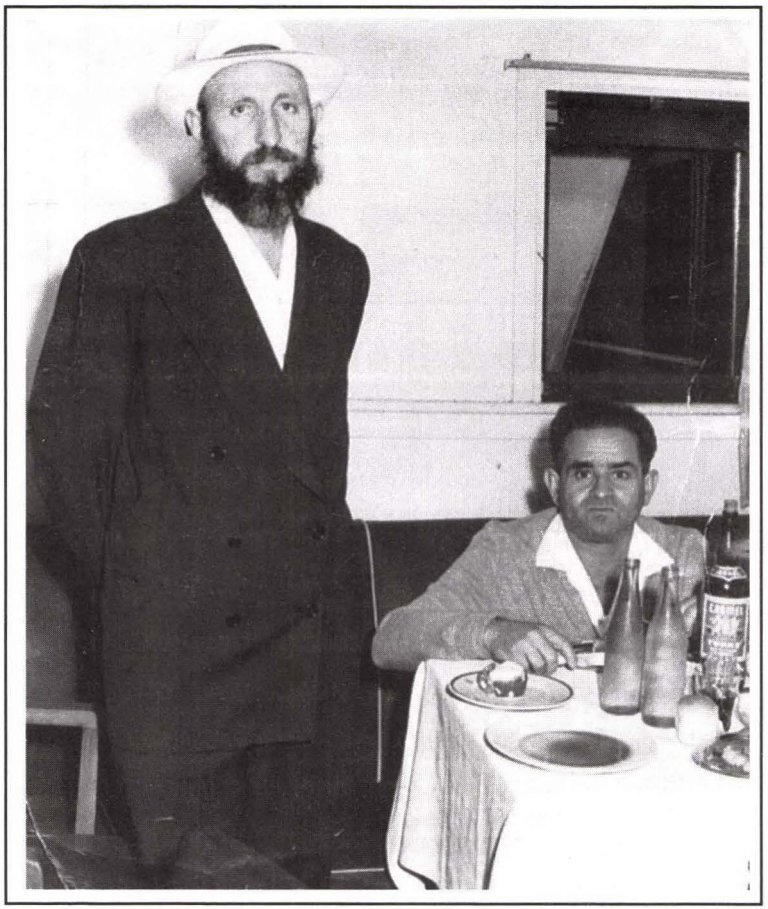
הללו רתחו מזעם: היתכן? אנו עובדים כאן על האניות למעלה מעשרים שנה, ובא היהודי הזה ואומר לנו דיעות, נותן לנו פקודות? בשום אופן לא! "אנו נעשה כאן מה שאנו רוצים ואיננו מחוייבים לציית לפקודותיך!" אמרו ברתחה.

אחד מהם גם לא הסתפק בדברים אלו, נטל סכין חדה בידו ואיים עלי כי ירצחני נפש אם לא ארשה לו לאכול בחדר-אוכל הכשר. האמת היא, שנתקפתי חרדה והתחלתי לרוץ לכיוון היציאה מהחדר, אך רוצח זה רדף אחרי לבצע את זממו. בסופו של דבר, בחסד השם עלי, שכך כעסו ולא הצליח להפיק את זממו הנפשע ח"ו.

כאשר האניה הגיעה לתורכיה, נסעתי למשרדי החברה ואמרתי למנהלים דברים ברורים:

- "אני מוניתי בידי הרבנות הראשית בישראל לשמש כמשגיח כשרות באניות שלכם, בהן נוסעים יהודים העולים לארץ הקדש, והם זקוקים למאכלים כשרים. לשם מטרה זו סודרו באניה מטבח מיוחד, כשר, עבור הנוסעים היהודיים; חדרי אוכל מיוחדים, כדי שלא יתערבבו מאכלי טריפה ומאכלים כשרים. אך העובדים שלכם מתעקשים, משום מה, לאכול את מאכלי הטריפה שלהם דוקא במטבח ובחדרי האוכל שלנו. עלי להבהיר

לכם, כי התנהגות כזאת מצד העובדים שלכם בלתי נסבלת, ולו ליום אחד. הברירה היא בידכם: על העובדים לציית להוראות שלי - או שתחליפו את כל אנשי הצוות שלכם! אחרת, תפסיק הסוכנות היהודית להשתמש באניות שלכם באופן מוחלט!"

עם פקיד הסוכנות היהודית בחדר האוכל באניה

המנהלים נבהלו לשמע הדברים, ותוך ימים אחדים הוחלפו כל אנשי צוות האניה; שוב לא היתה להם דריסת רגל על האניות שהסיעו עולים לארץ!

חשוב לציין, כי לאחר שהעובדים הוחלפו ולא יכלו כבר לעבור על סף האניה - הגיעו פעם לאניה ואיימו עלי לרצחני נפש. אך הרי כבר אמרו חז"ל: שלוחי מצוה אינם ניזוקין, ואכן מאותו יום שוב לא ראיתי אותם ולא גרמו לי רעה, ת"ל.

סדר יומי באניות

סדר היום שלי החל בשעה שש בבוקר, אז הייתי מגיע לחיפה, ובשעה שבע הייתי כבר באניה. כך היה יום יום, בימות החול, בשבתות ובחגים; בחגי החודש השביעי: ראש השנה, יום כפור, סוכות, שמחת תורה; חנוכה, פורים פסח ושאר מועדי השנה. כן הייתי שליח ציבור בשבתות ומועדים, וגם הבעל-קורא. בראש השנה הייתי גם הבעל-תוקע ומוציא את המתפללים בתקיעת שופר.

אני ובני משפחתי לא זכינו, למרבה הצער, להפגש לעתים תכופות בכל שבע שנות עבודתי באניות. ברוב מועדי השנה, היה החג עובר עלי באניה בלב ים, ואילו זוגתי וילדיי שיחיו נאלצו לחוג את החגים לבדם, בודדים וגלמודים. לבי היה עלי דוי על המצב הזה, אך מה יכולתי לעשות כאשר שום עבודה אחרת לא הזדמנה לפני באותם הימים, ונאלצנו כולנו להשלים עם מצב קשה זה.

בדרך כלל, כאשר הגיעה האניה עם העולים לחיפה, הייתי שוהה בחיפה כמה ימים, ואחרי נסיעה ממושכת מחיפה ללוד, ולהיפך, יכולנו להיות בצוותא רק ימים בודדים ולפעמים רק שעות בודדות, כי לקראת ערב הייתי חייב להיות נוכח באניה. כך רצתה ההשגחה, והצדקנו עלינו את דינו של הקב"ה.

התנהגות נלוזה של פקידי הסוכנות

לכל אניה שהביאה את העולים, נלוו פקידים מטעם הסוכנות. תפקידם היה - להסדיר את צרכי העולים בארץ עוד בעת שהותם על האניה. כגון: הכוונת העולים לדירות מגורים בערים השונות בארץ, הענקת סל קליטה לכל עולה ובני משפחתו, ושאר צרכיהם; כך, שבעת הגיעם ארצה, כבר ידעו פחות או יותר היכן יתגוררו, ומהי העזרה המצפה להם במולדתם החדשה.

למרבה הצער יש לציין, כי רבים מפקידי הסוכנות הללו, אשר ראו בשליחותם כעין תענוג אישי, היו מרבים לשהות בקומה העליונה דוקא, שם היו מפטמים את עצמם במאכלים לא כשרים ר"ל, ריקודים בלתי-ראויים בחדרי התרבות והקולנוע, ועוד תענוגות שלא היו להם במקומות מגוריהם. מסיבה זו היו פקידים אלה מעונינים מאד "לזכות" בשליחות הסוכנות באניות הנוסעים, בהן לא היה להם כל מחסור.

הסדר באניה היה כך: העולים - גם אלו שלא ידעו יהדות מהי, מאכל כשר, הפרדה בין ארוחה בשרית לחלבית וכו' - היו אוכלים אך ורק בחדרי האוכל הכשרים בקומה האמצעית,

וכאשר רצו לעלות לקומה העליונה לאכול בחדרי האוכל והטריפה - לא הורשו להיכנס, בטענה, כי ליהודים-העולים יש חדר אוכל מיוחד ומטבח מיוחד, ואסור להם לאכול בחדרי האוכל הלא-כשרים.

לא אחת היו העולים באים אלי בטענות: מדוע לפקידי הסוכנות, שאנו יהודים לא פחות טובים מהם, מותר לאכול בקומה העליונה מכל אשר תאבה נפשם - ולנו אסור?!

בראותי את הבעיות שהללו גורמים - סיפרתי על כך למנהל מחלקת הכשרות, הרב אפרתי ז״ל, ועל ההשלכות הקשות שיש לכך על כל העולים החדשים.

או אז הוציא הרב אפרתי הוראה כללית לכל פקידי הסוכנות, כי אסור להם לאכול בחדרי האוכל הכללי שבקומה העליונה, ועליהם לאכול אך ורק בקומה האמצעית, בחדר-האוכל הכשר המיועד ליהודים. אני נצטויתי על ידו להכין עבורו, ועבור מר שרגאי, ראש מחלקת העליה בסוכנות, דו״ח מפורט מכל נסיעה; מי מפקידי הסוכנות אכלו בחדר האוכל הכשר, ומי לא.

זכורני, כי פעם אחת נכנס אלי לשיחה פקיד גבוה של הסוכנות, אשר אכל בחדרי-האוכל הטריפה ולא אכל אצלנו שלשה ימים רצופים. בידעו כי הדבר יכול להזיק לו, ושוב לא יתנו לו להפליג באניות העולים, התחנן בפניי שלא אציין בדו״ח שלי את העובדה שלא אכל במטבח הכשר. אמרתי לו, שאסור לי לעשות דבר כזה, ועלי לדווח נכונה מה שקורה בכל נסיעה, ועל התנהגות פקידי הסוכנות בהפלגה זו. כמובן שלא יכולתי למלא אחר

בקשתו אלא בזאת, כי פקיד פלוני לא בא לאכול בחדר האוכל הכשר משך שלשה ימים (לא ציינתי שאכל במטבח הטריפה, אלא שלא אכל אצלנו, והמבין יבין...).

* * *

להלן חילופי-מכתבים ביני לבין המפקח הכללי על הכשרות באניות, שע"י הסוכנות היהודית לא"י, הרב שמאי גינזבורג; דוח"ת שלי אודות הכשרות באניות, ורשימת הכלים הדרושים לכשרות המטבח. כמו-כן מכתבי תודה מאדמור"ים, רבנים ואישי צבור על עזרתי להם באספקת אוכל כשר למהדרין בנסעם באניות תחת השגחתי:

נסיעתי הראשונה באניה והגדרת תפקידי בהשגחה

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת. ד. 92 — טל. 4671

חשבון בנק הדואר מס׳ 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עלייה

המספר 0097

ירושלים כ״ב בכסלו תשי״ט
2.12.58

לכבוד
סר ישראל סלווין
רח׳ ה׳ מס׳ 1
שכ׳ הרכבת
לוד

ד ח ו ף

א.נ.

שמחים אנו להודיעך שעליך להפליג מנמל חיפה ביום כ״ז בכסלו תשי״ט (9.12.58) ב־א/ס ״אנטריה״, שתתחיל להסיע עולים מנאפולי החל מיום 18.12.58.

עבודתך כמשגיח על הכשרות והדת באניות היא זמנית, עד להודעה חדשה.

נבקשך לבא לחיפה יום אחד לפני ההפלגה ולפנות לסר גרוסבן לשם סדור העניינים הכרוכים בנסיעתך, בהתאם לסכמנו אליו ביום י״ט בכסלו תשי״ט.

לא ידוע לנו עדין אם יש לך צורך בויזה איטלקית, או יונית. אנו מבררים כעת את הדבר ונודיעך.

נסיעתך הראשונה היא בקו החברה ״אדריאטיקה״. החברה הזאת הפסיקה לפני שנה את שרותה בהסעת עולים. כעת חודש אתם החוזה. בהפלגתך הראשונה עליך לעמוד על הצרכים הדתיים. מה שתוכל להשיג בעצמך הרי טוב. מה שיהיה צורך לתקן ולשפר באמצעות הנהלת החברה עליך להודיע לנו ונעשה כמיטב יכלתנו לתקן את הסעון תקון.

אנו מספקים בדבר הכנסת ספר תורה לאניה וגם ספרי קודש.

בעלותך על האניה יש להכשיר את אחד המטבח כשר בעד העולים. בחיפה יש לרכוש באמצעות נציגי החברה בשר קדמי בעד העולים שיביעו ארצה באניה זו, בן נא לדאוג לנרות חנוכה. אם יהיה סרוב תואיל לקנות בעצמך כמה חבילות נרות ולהמציא לנו את הקבלה. הכסף יוחזר לך.

אנו מאחלים לך הצלחה בעבודתך.

חג אורים שמח!

דרך צלחה!

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

טופס 01699/48 — 10.000 — 9.57

דוחו"ת אודות הכשרות באניות, ע"י הרב שמאי גינזבורג ע"ה,
מנהל מחלקת הכשרות מטעם הסוכנות היהודית

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים
ת. ד. 92 — טל. 4671
חשבון בנק הראר מס' 1870

בתשובה נא להזכיר:
המחלקה עליה
המספר 98205/ק

ירושלים י"ב בשבט תשי"ט
21.1.59

לכבוד
מר ישראל סלורין
ל ו ד

א.נ.,

הנדון: דו"ח על הכשרות ב־א/ק "מספיה"

אנו מביעים רק היום לתכן מכתבך מיום י"ז בטבת תשי"ט על הפלגתך הראשונה ב־א/ק "מספיה".

1 א. נא לפנות, בהגיעך לחיפה, למר א. גוגיג (שהם, טלפון מס' 3519) ולקבל טפסים לעריכת הדו"ח על כל הפלגה והפלגה. אם מתקשה אתה בהדפסת המכתב במכונת כתיבה, אפשר להסתפק בכתב יד.

2 ב. רב תודות לך על עזרתך ליהודים הספליגים מחיפה לחו"ל לקבל אוכל כשר, למרות שהסוכנות דואגת לשמירת הכשרות בדרך לחיפה.

3 ג. הסדרנו שאתה מקבל העתקים מההוראות על החזרת הרצאות הדרך. הודיענו נא איזה סכומים אתה מקבל בחזרה.

4 ד. לפני נסיעתך האחרונה דאגנו שתקבל רשיון היתר יציאה לכמה נסיעות למשך 6 חדשים.

5 ה. נא להודיענו אם הכל בוצע ע"י הנהלת האניה, בהתאם להסדר עם חברת "אדריאטיקה" מיום י"ח בטבת תשי"ט (29.12.58).

6 ו. האם הספרים ותשמישי הקדושה שנמסרו לידך ב־א/ק "אנטריה" נשמרים על ידך? מה מצבם?

7 ז. נבקשך להודיענו בכתב פרטים מדויקים על כל מה שמתרחש באניה בשטח הכשרות והדת, כן נא להמציא לנציג הספלגה הדתית באניה רשימת הנוסעים הדתיים וההרכב המשפחתי.

8 ח. אם ברצונך להתנדב להרצות בפני העולים בעניני דת וחיבת הארץ – עשה את זה ואל תתחשב עם מישהו, שירצה להשיא לך "עצה טובה". אם מישהו יפריע לך בדבר – דע שאין אתה כפוף למרותו של אחר. אתה הנך עצמאי בכל עניני כשרות ודת באניה. אם המלוה הנוסע אתך הוא דתי ואתה יכל להעזר על ידו בסלוי תפקידך הדי טוב. אכל זה תלוי בשיקול דעתך, אבל לא בשיקול דעתו.

דרך צלחה!

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: מר א. סטיינמץ, באפולי

יס/אח

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת. ד. 92 — טל. 4671

חשבון בנק הראשי מס' 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עליה

המספר 28203/א

ירושלים י' באדר א' תשי"ט
18.2.59

לכבוד
סר י. סלוין
ל ו נ ד

א.נ.

הנדון: דו"ח על הכשרות ב-א/ק "אנוסריה"

אנו מאשרים את קבלת מכתבך מיום י"ח טבת תשי"ט על ההפלגה השניה באניה זו (י"ח טבת - ד' שבט תשי"ט, 29.12.58 - 13.1.59).

אני חוזר ומדגיש שטוב עשית בהכשרת האניה "מספיה", בהפלגתך הראשונה. אם האניה נשארה בנמל בלי פיקוח היה צורך להכשיר אותה.

אשר לסענתה של הנהלת א/ק "אנוסריה" שטר חיים שסיינסץ התיר ואתה אומר - תדע שלא מפיו אנו חיים. דרוש נא בבקשה כל מה שתראה לנכון והודיע להנהלת האניה נסוף אחד: כך נדרשתי מהרבנות הראשית ותו לא. אם הם יסרבו למלא אחרי הוראותיך - נא להודיענו על כך מיד.

לידיעתך - אם באניות לא ייצייתו להוראות בעניני הכשרות יש לנו אפשרות להפסיק את הסעת העולים בהן. בטוחני שאינך דורש דרישות סופרזות אלא לפי ההלכה.

נא להודיענו בהקדם איזה סדורי כשרות נעשו באניה ואיזו לא, בין אם אלה נכללו בהסכם סיום י"ח טבת תשי"ט או לא ולפי דעתך יש צורך בתקונים נוספים.

אין הם עושים לנו טובה בסלאם אחרי הדרישות בעניני כשרות ודת. עליך על כן לדרוש בניסוס אבל גם בריש גלי ובתוקף, ללא ניסה של בקשת חסד.

דרך צלחה.

בכבוד רב,

שמאי יבמוס

הרב ש. גינזבורג

העתק: סר א. שסיינסץ, באפולי
יש/אח

טופס 11.58—5000—01699/49
2

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת.ד. 92 — טל. 3671

חשבון בנק הראשי מס' 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עליה

המספר 8838/א

ירושלים כ"ו אדר ב' תשי"ט
5.4.59

לכבוד
מר ישראל סלוזין
רח' ה' מס' 1
שכ' הרכבת
תל אביב

א.נ.

הננו לאשר בתודה את קבלת הדו"ח ס-א/ק "מספיה" מהפלגתה ביום כ"ג אדר א' וכן העתק מכתבך להרב אפרתי בו בקשתך להמשיך להעסיק אותך כמשגיח.

ידוע לנו מסמירותך בסלוי תפקידך, ואנו מקוים שתשוב למלא את התפקיד ביתר שאת וביתר עוז.

רב תודות לך על הספק תורה שהבאת ס-א/ק פצ"ה וכן על התוספת לתפקידך שערכת מסיבה לעולים והשתדלת להחדיר בהם חיבת הארץ ויראת שמים. כה לחי.

בדבר הסכסוך על המלצר הראשי, רצ"ב העתק הוראתינו להמשגיחים בנדון זה. ברור, שהוראות הללו נובעות מנסיונך אתה ומזה שהודעת לנו על כן.

בנוגע ל-10 כיפות שרכשת בעד העולים נא להמציא לנו קבלה ונשתדל שתקבל את הכסף בחזרה.

בקשר להמשכת עבודתך, נבוא בדברים עם הרב אפרתי. רצוי שתדבר גם עם מר גוטליב מאגוד המקצועי של הפועה"ז.(בנין קסטל אבן גבירול תל-אביב).כנראה שתפליג באחת האניות להפלגת פסח. לכן הננו להזכירך שעליך לפנות למשטרה בהקדם בבקשה לתעודת יושר. הפרוצדורה היא: עליך למלא טפסים לצרף תמונות. בטפסים ישנה שאלה לפי למסור את התעודה. עליך לכתוב את התשובה: למשטרת נמל חיפה.

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: הרב ש. אפרתי ירושלים
מר א. שטינמץ נאפולי
מר א. גוגיג, "שהם" חיפה

מדפס 11.58—5000—01699/49

ג ש/זח

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת. ד. 92 — טל. 8671

חשבון בנק הדסר מס׳ 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עליה

המספר 88[illegible]

ירושלים, י׳ בסיון תש״ך
5.6.60

לכבוד
מר ישראל סלוין
רח׳ ה׳ כס׳ 1
שכ׳ הרכבת
ל ו ד

א.נ.

הנני לאשר בזה את קבלת הדו״ח ס״אנוסריה״ מיום 31.5.60, בצרוף העתק לרב אפרתי.

רב תודות על עסידתך האיתנה לסנוע בעם מלהאכיל לעולים מאכלים כלתי־כשרים. אבל אין צורך בשתדליות. חתמים להגיד להם דברים ברורים, אם לא ימלאו את דרישות הכשרות, לא נסיע עולים באניותיהם.

בדבר טפולך בעולים כגון הסדרת בדיקות רפואיות וכו׳, טוב שעלה בדעתך למלא גם תפקיד זה, אעפ״י שלא נאמר לך מספר העולים המוסעים בקו זה אינו גדול לעת עתה, לכן אין אפשרות להסיע גם מלוה. אם יוחלט על הסעת עולים באניות אלו ממקום מושבו של מר איילון, ישתנו התנאים גם בשטח זה. כמובן שכל זה מותנה באם הנך בטוח שהתפקיד הנוסף שהטלת על עצמך אינו פוגע בשמירת הכשרות.

בנוגע לכשרותו של בשר "נגב" מאוסטרליה, שהנך בטוח בכשרותו למהדרין, ידוע לי שבזמנו עמדה השחיטה תחת פקוח רב חכד״י. אבל לא ידוע לי מהו המצב כיום. נא להודיענו אם ידיעותיך הן מזמן האחרון.

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: לרב ש. אפרתי, בצרוף דו״ח של מר סלוין.

מדפס 59—6000—01699/59

דוגמא של אחד ממאות הדוחו"ת שהייתי שולח להרב גינזבורג אחרי כל הפלגה

ב"ה , י"א לחודש תשרי תשכ"א

לכבוד המפקח הכללי על הכשרות באגודת הרה"ג הרה"ח ש" ג י נ ז ב ו ר ג
דו"ח מההפלגה כ"ם אלול שנה תפ"ך

הכלגתי בתאריך הנ"ל באניה " א נ ק ר ה " והיו על האניה כששים נוסעים אוכלי כשר וסדרתי עבורם יום-יום תפרים כשר לשביעת רצונם של הנוסעים. ואני הייתי גם בעל-תפילה והתפללתי כל התפילות של ראש השנה ושל יום כפור שחרית, מוסף, כל צדדי וגם נעילה, וגם הייתי בעל תוקע ובעל קריאה, כי לא היה על האניה אף אדם יהודי לטלא את התפקיד הזה ואני בעצם גם בעל - תפילה.

אני הייתי מוכרח גם לעזור במטבח לטבחים, כי המטבח ההודי כך נשאר בנסיעה זו בארץ, מאיזו סיבה לא ידוע לי, והטבחים לא רצו לעבוד בלי שאני אעזור להם. הדבר היה לי קשה מאוד ונשארתי בלי כוח.

הגענו לטרסיליה ביום ד' ,ז' תשרי תשכ"א בבוקר, ובלילה הפלגנו בחזרה והגענו ביום ששי ט' תשרי, ערב יום כפור נגאפולי וקבלנו 57 עולים, והיו על האניה כשלשים נוסעים אוכלי כשר, בסך הכל 87 אוכלי כשר. והכנתי אוכל בשביל ערב כפור , וגם בשביל מוצאי כפור, וגם בשביל 18 ילדים לאכול ביום כפור. עבדתי ערב כפור קשה מאוד, וכמעט שלא הספקתי לאכול סעודת השפסקה, וכבר עמדתי כל היום ביום כפור להתפלל. הגענו לחיפה ביום ב' ,י"ב תשרי תשכ"א בערב, הייתי עייף ויגע. בזה אני גומר את הדו"ח של הפלגה כ"ם אלול תש"ך ערב ראש השנה.

העתק: למנהל מחלקת הכשרות הארצית הרה'ג הרה"ח ש" אפרתי,
המשגיח על הכשרות באניות זרות אנקרה,

ישראל גלוין.

רשימת כלים חדשים הנחוצים להכשרת המטבח לפסח

העתק

בה' כ"ד לחודש אדר שנת תשכ"א
לכבוד
המפקח הכללי על הכשרות באגודת הר"ג הרה"ח ש גינזבורג.

הנני כותב לכבודו את הדברים הנחוצים להכשיר את המטבח והפנטרי לחג הפסח שבלעדיהם בזום אופן בלתי אפשרי להכשיר.

א. סכינים גדולים 3 קטנים 2
ב. סכין לקצוץ בשר 1
ג. מחבתות 5
ד. פחים לצליה 5
ה. סירים ל-30 לסרים 2
ו. סירים 15 לסרים 3
ז. סירים 5 ליסרים 3
ח. סיר לשרית בשר 100 ליסרים
ט. קרטים לקצצית ירקות בגודל 70/50 2 בעובי 6 מ"מ ואחד קטן 50/30
י. מזלג גדול בשני חודים 1
יא. כפות גדולים לביטול 2 וקטנים 3
יב. תומפיות 2
יג. מקצפה גדולה להקצפת ביצים 1
יד. רשת לסליחת בשר בגודל של 120/80 של עץ
טו. להחליף את הקערות שרוחצים את הכלים בפנטרי ובכשבח וגם להחליף את הפחים מהשולחנות בחסבח.
טז. שיהיה הפנטרי ברשותי הלוך וחזור ושיהיה מגור בהנעול בוכן שלא משתמשים אחרת הצות מכניסים את הכלים הטיירפות אב גבינה וחלב ובשר ורוחצים שמה ומטיירפים יום יום ואני מוכרח יום יום לכניסיר אבל בפסח בלתי אפשרי להכשיר יום יום כי הדלת של הפנטרי פתוח כי המעבול ~~אללללל אלי שלל זה כפה כתבתי לכבודך רחוק מזה הצות של~~ שתליתי על הפנטרי שקניתי בכסף שלי לפני

כמה נסיעות הכלכל הראשי שבר שעל זה כבר כתבתי לכבודו. ותוך מזה הצות של האגיה יכנסו כל סיני חסץ על כן בילתי אפשרי להכשיר את המטבח כלי הדברים שבקשתי ואני בזום אופן לא מסכים להכשיר את המטבח לחג הפסח במצב הקימת היום הזה.

המגיש על הכשרות באגיות זרות איסטנבול ישראל סלוויק(-)

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המען הטלגרפי: "JEVAGENCY"
Code : Bentley
טלפון 24671 ת. ד. 92

חשבון בנק הדאר מס' 1970

בתשובה נא להזכיר:
המחלקה עלייה
מספר 88263/7

ירושלים, א' אייר תשכ"א

17.4.61

לכבוד
מר ישראל סלוין
רח' ה' מס' 1 שכ' הרכבת
ל ו ד.

א. נ.,

הנדון: הפלגתך ב-א/ק "איסטנבול"
י"ג בניסן תשכ"א (30.3.61)
כ"ז בניסן תשכ"א (13.4.61).

הרינו לאשר בתודה את קבלת מכתבך מיום כ"ז בניסן תשכ"א בקשר להפלגתך הנ"ל.

בינתיים נפגשנו בחיפה ושמחתי לשמוע שספקו לאניה לפני הפלגת הפסח את כל המצרכים והכלים אשר הוזמנו. כמובן שבכלים החדשים נשתמש בכל ימום השנה והגענו בזכות הפסח למצב משביע רצון בשטח זה.

לפי דבריך יוצא שכמעט כל הבעיות שהיו באניה זו נפתרו מחוץ לשחי בעיות: אולם האוכל לאוכלי כשר והחלפת הקערות לשטיפת הכלים. אתה קבלת על עצמך לבוא בדברים עם מר ברוש בנדון זה ולהודיענו את התוצאות.

אנו מעבירים אליך 10 סדורי תפילה ו-5 חמשים ויקרא.

נא לאשר לנו בכתב את קבלתם.

בכבוד רב,
הרב ש. גינזבורג

העתק: הרב ש. אפרתי
מר מ. חיימון חיפה.

טופס 106-01699—20.000—2.61

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת.ד. 92 — טל. 4671

חשבון בנק הראר מס' 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עלייה

המספר 38205/7

ירושלים, כ"ט בסיון תשכ"א
13.6.61

לכבוד
מר י. סלוין
רח' ה' מס' 1
שכ' הרכבת
ל ו ד

א.נ.

הנדון: דו"ח על הכשרות ב־א/ק "איסטנבול"

הרינו לאשר בתודה קבלת מכתבך מיום ס' בסיון תשכ"א, בקשר להפלגתך הנ"ל.

אנו שמחים שבאניה אשר הסיעה עולים חגגתם את חג השבועות גם ביום טוב שני של גלויות ושרתה אצלכם אוירת חג.

תודה רבה על מאמציך לשוות הווי דתי בין העולים באניה.

ההסדר עם החלפת הקערות וכו' יחכה כבר עד לשובו של הרב גינזבורג מחו"ל. עניין של ארון הקודש לספר תורה יקבל בקרוב את פתרונו. אנו מניחים שגם כעת נתנת בשפע הכלכלה באציה ואיננכם נתקלים יותר בקשיים הקודמים.

אשר לסגירת הפריזר תמהים אנו שאדין לא תלית את הסבעולים, כפי שנתבקשת על ידי מר ברוש.

נא לדאוג לסדור זה.

דרך צלחה!

בכבוד רב,

ישראל שפירא

העתק: הרב ש. אפרתי
הרב ש. גינזבורג, וינה
מר ס. חיסון חיפה

יש/אח

טופס 01699/49 — 10.000 — 8.60

מכתב להנהלת "פוסיידון" אודות אולם האוכל באניה; הזמנת תשמישי קדושה לחגים; החזקת מצרכים כשרים ולא-כשרים בערבוביה; מקום מתאים לתפילה באניה ועוד.

עלייה

א' באלול תשכ"א
18.8.61

לכבוד
מר א. נרוש
הנהלת "פוסיידון"
דרך העצמאות 104
ח י פ ה

א.נ.

הנדון: סדורי הכשרות ב-א/ס "איסטבורן"

א. נמסר לנו שבאניה סדרו ככר את קערות השטיפה. בכל זאת הרינו לצרף בזה את הפתק עם הסדות, שנמסרו על ידי מהנדס האניה, לפי בקשתנו.

אנו מקוים שהפעם יוסדר ענין זה וכי יחליפו סוף סוף את הקערות האלו.

ב. לפלא בעיניו שעדין לא הוחלפו הפחים שבמטבח הכשר של האניה.

ג. תודה רבה על ההסדר לקבוע את אולם האוכל החדש בער אוכלי כשר. אמנם גם באן הוגש האוכל בשתי סדרות, אבל מוסכם שתים מאשר שלש-ארבע. מישהו אמר לי שהקצבת אולם האוכל הזה היא רק לתקופה קצרה. האם נכונה השמועה הזאת?

ד. המשגיח מר סלוין המציא לנו העתק מהדו"ח שנשלח לכם ביום כ"ו אב תשכ"א (9.8.61), בו הוא מתעכב על אי אלו נקודות: 1) הזמנת תשמישי קדושה לקראת החגים, כולל שופר. 2) החזקת המצרכים הכשרים בקירור (פריזר) הפתוח וכי מערבבים שם את המצרכים הכשרים עם הבלתי כשרים.

הרינו להזכירך שבזמנו הודעת לנו, כי תצא הוראה לבעל את אפקה הקירור המיוחד ולסגור את הפתח למשגיח האניה.

ה. דבר העברת הכלים הכשרים לאניה "אנקרה" - אנו מקוים שתשתדלו להעביר את הכלים האלה לשם ותודיענו על כך.

ו. מקום לתפלה - ידוע לנו שאינם מרשים ליהודים להתפלל באולם האוכל, כי בזמן שלנוסעים השכנים הם מרשים ועוזרים בהכנת האולם לקראת התפלה. אמנם אומרים ליהודים, שאפשר להתאים באולם המשמש כמעבר מקום לתפלה. אבל אין זה ניתן לבצוע בכלל העוברים והשבים, ומפריעים למתפללים והמתפללים מפריעים להם. רצוי איפא להקציב מקום לתפלה באניה.

בהזדמנות זו הריני לציין שהנוסעים בקשו לפרסם ברסקול על זמני התפלה באניה. אולם הודיעו להם שרב החובל מתנגד לכך. זה תמוה בעיני והדבר טעון בירור.

ז. לבסוף הרינו להודיעך שעץ החיים של ספר התורה שבאניה שבור. לקחתי אתי ירושלימה את עץ החיים לתיקון או להחלפה, באשר לא מצאתי בחיפה מוסחה לתיקון הזה. אני אשלם כמה שיעלה התקון ואודיעך על הסכום.

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: הרב ש. אפרתי, הרבנות י-ם
מר ס. חיפון, חיפה בשובו.

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המען המלגרפי: "JEVAGENCY"
Code : Bentley
טלפון 24671 ת. ד. 92

חשבון בנק הראר מס' 1970

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עליה
מספר 8826

ירושלים, ג' בתשרי תשכ"ג
1.10.62

לכבוד
מר י. סלוין
ל ו נ ד

א.נ.

הריני לאשר את קבלת דו"חך סיום ס"ו באלול תשכ"ב מ־א/ק "אדנה".

תודה על מאמציך שהעולים יאכלו כשר.

אשר למשרדנו בקושטא הם כתבו לי שהעולים יודעים מזה שעליהם לאכול כשר. אפנה כעת אליהם עוד פעם. על המשגיחים בקו זה לפנות אליהם לפני כל הפלגה.

תשמישי קדושה לחג סופקו לכל האניות, כולל א/ק "אדנה".

בכבוד רב
כו"ח טובה שנה טובה

א.מ. שטיינמץ

/אח

מוגס 107 01696 - 11-61—40.000

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המשרדים בירושלים

ת. ד. 92 — טל. 4671

חשבון בנק הדואר מס' 1870

בתשובה נא להזכיר:

המחלקה עליה

המספר 88303/1

ירושלים, ט"ו בחשון תשכ"ב
25.10.61

לכבוד
מר י. סלוין
ל ו ד

א.נ.

הנדון: דו"ח על הכשרות ודת ב־א/ס "אדנה"
כ"ה בתשרי תשכ"ב (5.10.61) ב"איסטנבול"
ט' בחשון תשכ"ב (19.10.61) ב"אדנה"

הריני לאשר את קבלת מכתבכם מיום ח' בחשון תשכ"ב על ההפלגה הנ"ל באניה החדשה ב"אדנה", תודה לך על הטיפול בהעברת הכלים מ־א/ס "איסטנבול" לאניה החדשה.

נפגשנו עם מר ברוש ושוחחנו על אולם התפלה ואולם האוכל והמצרי של א/ס "אדנה" וסוכם כדלהלן:

1) הבר שבקומת הסיפון העליון יוקצב כמקום תפלה לזכרים קבועים בכל יום. בשעות אלו הבר יהיה סגור ואף אחד, מחוץ למתפללים לא יכנס לשם. אולם האוכל של המחלקה השניה, המכיל 72 מקומות וכן המצרי הסמוך למטבח הכשר ולאולם הזה יפסרו לרשותם של אוכלי כשר, באם מספרם יהיה 100 איש.

בהפלגה הנוכחית יהיו למעלה מ־ 100 עולים. לפי ההסדר הנ"ל עליהם להעסיד לרשותנו את אולם האוכל הזה. נא להודיענו אם זה קויים. בקשתי מסר קורונה שהפליג ב־א/ס "אדנה" להבריק לנו מהדרך בענין זה, כן בדבר חדר העבודה בעד המלווים, כפי שהובטח לנו. אנו מעוניינים שהם יקבלו לעבודתם חדר נפרד ולא את האולם המיועד לכית הכנסת.

2) אנו מקוים שתספיק להגיע בפטום לפני צאת האניה מפרסיל לחיפה ותקבל לדיך את העניינים.

לידיעתך: מיד כשנודע לי שלא הספקת להפליג באניה מחיפה, בקשר לסדורים החדשים של השחרורי מהצבא (שלא באשמתך) הברקנו למר קורונה, שיואיל לקבל עליו את ההשבחה באניה עד לעליתך לאניה בחו"ל.

3) אשר לכלים הנוספים אשר הזמנת בחיפה – הודיע לי מר ברוש שאתה הודעת לו על הכלים המוזמנים על ידך והוא נתן לך אשראי על רכישת הכלים האלה בחנות הסמוכה למשרדם שהם היו צריכים לספקם לאניה. אולם אתה לא עשית כך והוספת לרשימה כלים נוספים, אשר לא נכללו בהזמנתך. מר ברוש אינו מעכב בעדך מלרכוש כלים נוספים, הדרושים לשמירת הכשרות. אולם למען הסדר עליו למסור ברשימת ההזמנות של המשרד.

הואיל נא להבא להתנהג בהתאם לבקשתו של מר ברוש בנדון זה ולא אחרת.

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: הרב ש. אפרתי
בצרוף העתק מכתבו של מר י. סלוין
מר ב. דובדבני
מר מ. חייסון, חיפה

יש/את

עליית

ו' בניסן תשכ"ב
10.4.62

לכבוד
מר י. ברוש
הנהלת סוכנות
ת י ב א

א.נ.

הנדון: הכשרת האניה "אדנה" לחג הפסח

א. אנו מקוים שבהתאם להודעת המשגיח מר י. סלוין רכשתם כבר את כל הכלים החדשים הדרושים להפלגת פסח בעד האניה אדנה.

ב. האניה תגיע ביום י"ב בניסן תשכ"ב (16.4.62) בשעה 17 לנסל חיפה ותפליג לפחות ביום י"ג בניסן תשכ"ב (17.4.62) בלילה. הרינו להגיע שהאניה תוכשר לפסח ביום לפני ההפלגה, זאת אומרת 16.4.62 בערב בזמן העגינה בנמל חיפה ולפחות (17.4.62) יהיה כבר הסטבה כשר וכל המאכלים שיוכנו בו החל מתאריך זה יהיו כשרים לפסח.

אם אתה מסכים לכך, נבקשך להסדיר עם שלטונות אניתם "אדנה" שבכל הלילה יופעל ה"סטיים", כדי שאפשר יהיה להשתמש בו להבעלת הכלים וכי יעמידו לעזרת המשגיחים אנשי צוות, שיעזרו בניקוי המאכלים סיד עם התחלת ההכשרה עד לסיומה.

ג.כן נבקשך להודות שיספקו לאניה מצרכים כשרים לפסח שיכלול 2 ימים לפני החג, כאמור לעיל וכן ליום כ"ב בניסן תשכ"ב (26.4.62), שהוא יו"ט שני של גלויות, שהואיום של חג בעד תושבי חו"ל, תיירים וערלים, אשר עדין לא הגיעו לתחומה של ארץ ישראל.

ד. כן נבקשך שיספקו דיקטים לכיסוי השלחנות ליתי חג הפסח וכן מפות חדשות על השלחנות שבאולם האוכל.

ה. אשר למשגיח, אשר יחליף את מר י. סלוין - כל מובטח דורך שאשתו תצטרף אליו להפלגת פסח. נא להודיענו אם הנך מסכים לכך. אחרת לא תוכל לשחרר את מר סלוין ליתי החג, על אף רצוננו לספק את סבוקשך הסוצדק.

ו. בהזדמנות זו נבקשך להודות לשלטונות האניה שמחתה הקירור הנפרד למאכלי כשר יפצא אך ורק בידי המשגיח ולא בידי המחסנאי. כן הרינו להזכירך כדבר הנא בעד המשגיח, בהתאם לשיחתנו.

ז. בקשר להנעות האניות לכל קושטא בשבת וחג נבקשך להודות לשלטונות האניה שאין לאלץ את המשגיח ואת הסבה לדדת מהאניה עד לצאת הכוכבים.

ח. מוסרים לי שבשתי האניות "אדנה" ו"איסטבול" מגישים יין לקידוש והבדלה במדה מצומצמת, שאינה מספיקה. אם זה נכון, נבקשך להסדיר שכל ראש משפחה יקבל כוסית אחת של יין לקדוש והבדלה.

ט. לבסוף: נא להודיענו אם החליפו כבר את קערות השטיפה שבמטבח הכשר ובאם לא נבקשך להודות שזה יעשה עוד לפני הפלגת פסח.

בכבוד רב
ובברכת חג כשר ושמח,

הרב ש. גינזבורג

העתק: מר י. סלוין

יש/אח

מכתבי תודה מנוסעים שונים שהפליגו באניות
בהן שימשתי כמשגיח על הכשרות:

העתק

הרב יצחק פרידמן
מבוהוש-שפיקוב

ת"א שד' רוטשילד 112

א' תצוה תש"ט

לכבוד
הרה"ג שליטא וכו' וכו'
מר גינזבורג

כהיות שנסעתי עם אניה אנוטריה והשגיח החסיד הר' ישראל סלוין השתדל עבורי ובשביל כל הנוסעים הדתיים להספיק להם אוכל כשר ועמד לימיני ולימין כל הנוסעים הנ"ל והוא עושה את עבודתו באמונה ובשלמות ובמסירות נפש, כדאי איש כזה לחזקו ולסדרו בכל מה דאפשר.

בברכת .....(-)

עליה

ט"ו בטבת תשי"ט
26.12.58

לכבוד
הרב ש. אפרתי
הרבנות הראשית
ירושלים

ד.נ.

הנדון: המשגיח מר ישראל סלורין

רצ"ב מכתב בסקור מיום ג' בטבת תשי"ט מהרב שמואל ליכטנשטיין ומטר מרדכי ליבלר, המביעים תודה לכת"ר על עבודתו המסורה כמשגיח מר סלורין ב-א/ק "ממפיה".

כן אנו מצרפים בעתקים משני מכתבים שנתקבלו בעניין הנ"ל מהרב אליעזר שטרקמן ומטר אלכסנדר קליין.

בכבוד רב,

הרב ש. גינזבורג

העתק: מר ב. דונדבני
מר ישראל סלורין, לוד

ש/אח

העתק

לכ'
מחלקת העליה ומחלקת הכשרות

א.נ.

לפני גמר נסיעתי הנני בא להודות להמשגיח על הכשרות ר' ישראל סלוין נ"י על טיפולו המסור והנמרץ לשביעת רצון הנוסעים הדתיים על הכשרות הנ"ל ראיתיו עובד למעלה מ 12 שעות ביממה למען הכשרות יש לציין כפי שסיפר לי שבפעם הראשונה הנו עובד אצלכם וכבר מסור לענין בכל כוחו והנני מדגיש בשם הנוסעים הדתיי ומודה לכם על השליח המשגיח ששלחתם לאניה ואקוה שבע"ה תשבעו גם אתם רצון ממנו.

בתודה וכל טוב

הרב אליעזר טטרקמן
גר בירושלים רח' דבורה הנביאה מס'

העתק

פרשת תרומה

לכבוד
הפקח הכללי על הכשרות
הסוכנות היהודית
מרב גינזבורג הי"ו.

ברגשי תודות נעלים אני בא לברך אתכם עבור השתדלותכם בסידור הכשרות על שצדהיותר טוב באניה אנוטריה ועל הברכה יעמוד הרב ר' ישראל סלוין הי"ו. עבור מסירותו והשתדלותו עבור כל סדרי הכשרות. ויתר צרכי הדת כגון: תפלה בצבור והשראת רוח דתית בתוך אניה זרה ועם הרמוניא מלאה מצד אנשי האניה הזאים המכבדים אותו עבור ישרו ועסידתו על אמשסר כל עניני הדת באניה.

בשם נוסעי האני' אנוטריה.

הרב דוד הלוי הורביץ

העתק

לכבוד
מחלקת הכשרות
אל כבוד הרב אפרתי נ"י ירושלים חבב"א מחלקת הסוכנות
בי אמר ובלי דברים אנחנו רוצים להביא את תודתנו עבור
המשגיח ששלחתם אלינו על האניה "מספיה" מוה"ר ר'
ישראל סלווין נ"י.

ואנו ממליצים עליו בעל משגיח סוג א'א ולהחשב
אתו עבור שהיינו מרוצים ממנו בחור יראת שמים ומהסידורים
באניה הנ"ל

בכבוד רב,

שמואל הכהן [illegible] ליבלר מרדכי ומשפ'

זאת חנוכה נאפולי ג' טבת שנת תשי"ט

העתק

מאפולי, יו"ג לסדר משפטים
תשי"ט לפ"ק

לכבוד
הרב גינזבורג שליט"א
מחלקת הכשרות הסוכנות היהודית
ירושלים

בזה הנני רוצה להביע את תודתי ואת הערכתי למר ישראל סלוין נ"י אשר עובד בפקודתך. אני נסעתי עם עוד כהנה יהודים חרדים באניה אנוסריה בנסיעתה האחרונה לאיטליה (27 בינואר) והתכוננו כבנסיעות קודמות לצום כמעט בגלל חוסר הכשרות, ואז כא לעזרתנו מר סלוין וסידר שישו לנו מאכלים כשרים, דאג לנו בכל, ואין אנו יודעים איך היינו מסתדרים בלעדיו. וגם בדברים אחרים דאג לנו, ארגן מנין בשבת ושלוש סעודות, וכו'.

כאמור, הוא היה לנו לעזר רב, ועל כן הנני מרגיש מחובתי להודות לכ"ת על בחירת אנשים כמר סלוין לתפקידי השגחה. בזה מובעים תודתי ותודת חברי למסע.

בכבוד רב,

משה רוזנברג

השגחה במלון באיטליה

לסיום פרק ההשגחה באניות, כדאי לכתוב אודות עבודת-השגחה שהיתה לי במלון באיטליה.

זה הי' במלון בעיר רימני, עיר-קייט שע"י מילאנו, באיטליה.

היה זה יהודי מארה"ק, שהי' מורה במילאנו, והפעיל מלון בעיר זו. למלון זה, השוכן ליד שפת הים, הגיעו יהודים רבים, חסידים ואנשי מעשה, מלונדון ובלגיה, להנפש, עקב מזג אויר הטוב והתנאים הטובים ששררו שם.

הנ"ל ביקש את הכשרו המהודר של רבה של מילאנו, הגאון החסיד רבי גרשון מנדל גרליק שליט"א, אשר הסכים לפרוש חסותו על מלון זה ולתת הכשרו, בתנאי - שהרב ישראל סלאווין יהיה המשגיח, היות והוא מכיר אותו היטב וסומך את ידו עליו.

פניתי לרבנות הראשית באה"ק וביקשתי לאשר לי חופשה ללא תשלום למשך חדשיים וחצי מתפקידי באניות העולים, ועברתי לעבוד במלון זה בתקופה זו.

תחילה עורר בעל-הבית קשיים מרובים בניהול ההכשר המשובח, אך בראותי כי מתחיל הוא להערים עלי קשיים בעניני הכשרות, אמרתי לו בצורה חד משמעית: אם הוא מוכן לתנאי הכשרות שאני מציב בפניו, אשמח להיות משגיח ואחראי על הכשרות; אחרת, יואיל נא לחפש לו משגיח אחר.

בראותו שאין בפניו כל ברירה, וכי אם לא יסכים לקבל את תנאי הכשרות, לא יוכל לקבל את הכשרות של הרב גרליק,

נאלץ להתכופף ולקבל את כל התנאים.

להלן רשימת תנאי הכשרות שהצבתי בפניו:

א. המטבח חייב להיות כשר למהדרין, "גלאט כשר".

ב. כל הכלים - הצלחות, מזלגות, כוסות כפות וכפיות - חייבים להיות בשתי דוגמאות: דוגמא נפרדת לארוחה חלבית, ודוגמא אחרת לבשרית.

ג. גם המפות לשולחן חייבות להיות בשתי דוגמאות נפרדות ובעלי היכר מיוחד: בשרי וחלבי.

ד. בשום פנים ואופן אין להגיש בו-זמנית ארוחות חלביות וארוחות בשריות בחדר האוכל - גם על שלחנות נפרדים.

ה. בשעות הערב, אין להגיש תה באותם ספלים בהם מגישים בבוקר שתיה חלבית.

ו. הקערות שרוחצים בהם את הכלים חייבות להיות נפרדות; בשרי וחלבי.

ז. המלחיות חייבות להיות בשני סוגים: דוגמה אחת לחלבי, ואחת לבשרי.

ח. יש להודיע לאורחים הבאים לסעוד במלון, איזה מצרכים הם תחת השגחת המשגיח, ואלו אינם בהשגחתו.

ט. אסור למלצרים הלא-יהודיים לכתוב, או לעשות כל פעולה אסורה אחרת בשבת, בחדר האוכל.

י. למשגיח על הכשרות במלון יש זכות לתת הוראות כשרותיות הן במטבח, והן בחדר האוכל או ב'באר'.

יא. אין לבעל המלון או העובדים סמכות להתערב בעניני הכשרות.

יב. כל המוצרים שמשתמשים במלון, חייבים לעבור את בדיקת המשגיח - עובר להגשתם לסועדים.

יג. הטבחים, המלצרים, העובדים וגם בעל-הבית חייבים לקבל את מרותו של המשגיח בכל עניני הכשרות והדת.

יד. בבית מלון חייב להיות מקום מכובד לבית הכנסת, וארון מיוחד עבור ספר התורה.

טו. אסור לנשים ובנות להכנס לחדר-האוכל בלבוש בלתי צנוע.

טז. למשגיח יש זכות לפרסם במלון ובאולם-האוכל כל סוגי הודעות הקשורות בכשרות.

יז. גברים הנכנסים לבית הכנסת להתפלל, חייבים להתלבש בלבוש צנוע.

יח. על בעל הבית והעובדים להתנהג עם המשגיח בכבוד ובדרך ארץ.

יט. למשגיח יש סמכות לקבוע במה מותר ובמה אסור להשתמש במטבח ובאולם האוכל.

בית המלון באיטליה

פרק שמונה-עשר

השגחה בשדה התעופה

* משגיח כשרות ראשי
* השעיה מהעבודה
* התפטרותי מהעבודה
* צלומי מסמכים שונים בקשר לכשרות

פרק שמונה-עשר

השגחה בשדה-התעופה לוד

משגיח כשרות ראשי

לאחר שפסקו גלי העליה הגדולה, חדלו ההפלגות באניות, ולא היה כבר צורך במשגיחים. במשך שנה נשארתי ללא עבודה, ושוב היה מצבי קשה מאד.

כעבור שנה, הציע לי הרב אפרתי, מנהל מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית, לעבוד בתור משגיח-כשרות ראשי במטבח וחדרי האוכל בשדה התעופה לוד.

קיבלתי את ההצעה, וכאשר נכנסתי לעבודה במקום זה חשכו עיני; מצב הכשרות היה ירוד ביותר ולא ידעתי מה לעשות.

למעלה, בקומה השניה, היה מזנון בשרי ומזנון חלבי עבור הנוסעים. ראיתי, כי עובדות המטבח נגשות למזון הבשרי וחותכות שם מוצרי חלב.

רציתי להיפגש עם המנהל הראשי ולעדכן אותו בכל מה שקורה בעניני הכשרות, אך הלה התחמק ממני ולא קיבל אותי לשיחה.

לא נשאתי פני איש; נכנסתי למטבח ושפכתי ארצה את כל האוכל המוכן. העובדות הזעיקו את המנהל, אשר הגיע במהירות, תוך הבעת זעמו על מעשיי בקלקול האוכל המוכן ועל גרימת הפסד כספי לחברה. אמרתי לו: הרי בקשתי ממך לקבלני לפגישה,

כדי לעדכן אותך בכל מה שקורה, במצב הכשרות, אך לא רצית לקבל אותי. לא היתה לי, אפוא, כל ברירה והעדפתי לשפוך את הכל - מלהאכיל המוני יהודים טריפה!

השעיה מהעבודה

זה היה ביום שלישי בשבוע. כעבור יומיים, ביום חמישי, אמר לי המנהל כי הועד החליט להשעות אותי מהעבודה עד לבירור. כאשר נכנסתי אחר כך למטבח להמשיך בהשגחה, גער עלי הטבח הראשי ואמר: בבקשה להסתלק; אין לך מה לעשות כאן!

אמרתי לו, כי הרב אפרתי, מנהל מחלקת כשרות של הרבנות הראשית, שלח אותי לכאן והנני מקבל הוראות רק ממנו! הטבח התרגז עוד יותר, והזהיר אותי, שאם לא אסתלק יעשה ממני קציצות! - - -

בו במקום התקשר לרב אפרתי וביקש ממנו לפטר אותי. אך הרב אמר לו, כי הוא מכיר היטב את הרב סלאוין זה שבע שנים מעבודתו בתור משגיח ראשי באניות, ואם הוא אומר כך - בודאי הוא צודק!

ביום חמישי הגיעו שני רבנים, מטעם הרבנות הראשית, לברר מה קרה. הם אמרו לי להמתין למטה עד שיקראו לי לבירור. חיכיתי למעלה משעה, ובראותי שאיש אינו מזמין אותי - החלטתי, על דעת עצמי, לעלות אליהם. מצאתי אותם אוכלים נינוחים ורגועים, ואינם מתכוננים כלל להזמין אותי.

התפטרותי מהעבודה

בראותי את ההתנהגות המוזרה כלפי, אמרתי למנהל כי אינני מוכן להיות משגיח במקום כזה, ואני הולך הביתה.

המנהל הסתכל עלי בעינים בוהות ואמר לי: האם אתה מטורף? היכן תקבל תנאים טובים כאלה תמורת עבודה כה קלה? הרי בסך הכל, עליך לבא לכאן רק פעמיים בשבוע, לחתום על הכרטיס שלך, ולאשר שהכל בסדר מבחינת כשרות - והנך מזלזל בעבודה מעין זו?! האם כדאי לך לוותר על משכורת שמנה שאתה מקבל כאן, וגם על כרטיס נסיעה לחו"ל מדי שנה על חשבוננו?!

לא הסכמתי, כמובן, לקבל עלי אחריות על המקום הזה, בו מאכילים טריפות למאות יהודים - ושוב לא התייצבתי לעבודה זו. העדפתי לשבת מובטל בבית, ולא להכשיל יהודים במאכלים לא כשרים.

שוב הפכתי להיות מובטל, והחילותי לעבוד בכל מיני עבודות מזדמנות כדי לפרנס את משפחתי.

* * *

להלן חילופי מכתבים ודוחו"ת, ביני לבין הנהלת חברת 'אל-על', ומנהל מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית, הרב ש. אפרתי ז"ל, אודות מצב הכשרות של מסעדת שדה התעופה בלוד:

סידורי כשרות הכרחיים שהצעתי למנהל מח' הכשרות הארצית אודות מסעדת אל-על ותשובתו להנהלת המסעדה.

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL
מחלקת הכשרות

ב"ח ירושלים ת"א, כ"ה אייר תשי"ג
ת. ד. 179
טלפון 62298-9

Jerusalem
P.O.B. 179
Tel. 62298-9

בתשובה נא להזכיר:
Re: אל-על-כ/ש/15/12239

לכבוד
1) הנהלת מסעדת עובדי "אל-על" – לוד
2) מנהלת חברת "אל-על" – ת"א

ש.ג.,

הנדון: הבמחת הכשרות במסעדת העובדים

ר"ב הננו מעבירים לכב' העתק מכתבו של המשגיח מר ישראל סלוזק מיום כ"ה אייר דנא, בו העלה ע"ב דרישות להבמחת הכשרות, אשר יש לבצען בהקדם האפשרי.

נא לראות שהדברים יסודרו בהתאם לנדרש.

בכבוד רב,

הרב ש. אפרתי,
מנהל מחלקת הכשרות הארצית.

העתק: מר ישראל סלוזק, לוד

מק/אא

10.000—10.58—2158 | 2472

ב"ה, י-ם כה' אייר תשי"ט
2.6.59

לכבוד
מח' הכשרות הארצית
הרה"ג ש. אפרתי
ירושלים

הוראות שמסרתי להנהלת "אל-על"

הסדורים ההכרחיים שצריכים לסדר במטבח, בחדר האוכל ובמזנון שבלעדיהם בשום אופן אי-אפשר שיהיה כשר:

א) מזנון חלבי לחוד ובשרי לחוד.

ב) שטיפת כלים בשריים במקום מיוחד וחלביים במקום מיוחד.

ג) שולחן חלבי לחוד ובשרי לחוד בחדר מיוחד.

ד) מקום מיוחד בשביל הכלים הבשריים וחלביים לחוד.

ה) תנורים בשריים לחוד וחלביים לחוד.

ו) שיהיו השולחנות והכלים מסומנים חלב או בשר.

ז) שיקבלו הפועלים והפועלות הוראות חמורות שידייקו על הכשרות שלא יערבבו את החלביים והבשריים, בשום אופן ופנים.

ח) השולחנות שאי-אפשר להכשיר להחליף את הדיקטים שלמעלה.

ט) לעשות שלטים על כל המקומות.

י) להחליף את הקעדות מחרסינה למתכת.

יא) לאחר כל הסדורים האלה לעשות נקוי יסודי לכל הכלים והכיריים ולהכשיר את המטבח והמזנון מחדש.

יב) להזהיר את כל האוכלים בחדר האוכל שלא ישימו שום דבר אוכל מחוץ לצלחות שהמזנון.

המשגיח,

הוראות שונות מטעם מנהל מח' הכשרות להנהלת המסעדה,
אודות הבטחת הכשרות במסעדה.

מחלקת הכשרות

אל על/י"ם/15/12180

י"ח אייר תשי"ם

לכבוד
הנהלת מסעדת עובדי " אל על ",
ל ו ד .

ש.ג., הנדון: הבטחת הכשרות במסעדתכם.

לאור הברורים שקיימנו לאחרונה בקשר למלונה של הסטקת בשר בלתי מנוקר, בשנו לידי החלטה כי הדברים הגיעו לכך כתוצאה מהתרשלות ותעדר נכונות להיענות למלוי הדרישות ההכרחיות להבטחת הכשרות במסעדתכם. מהסכום נוכחנו לדעת כי קניתם בשר בלתי מנוקר ואולי גם מפורורת מפוקפקים ביותר המשיל ספק בעצם כשרותו.

אנחנו היה בדעתנו להסיר לגמרי פקוחנו ממסעדתכם ולבטל את ההשגחה, אולם לאחר ואין בידנו הוכחות ברורות למדי נעתרנו לבקשת המיוחדת והסכמנו לנסיון נוסף של חדש ימים כדי להוכח אם ראויים אתם לסדור פקוח במסעדתכם. בינתיים שחררנו את המשגיח מקודם רמ"א דולדוב - למשך חדש ימים - ובמקומו מנינו את ר' ישראל סלוין משכונת הרכבת בלוד, אשר יצטרך להגעיל ולהכשיר את כל הכלים שבמסעדה ולהתחיל מכל מחדש.

כמנהגי ראשון להחזרת המקוח הנני דורשים מכם להתקשר ר ק עם אפליץ אשר בבני ברק את כלפי הנתבעים במקוח שבנדון (אשר אינם מוכרים כלל לנדא ובלוד : הרבנים ר'א קושנר ור"י אבוחצירא) אשר אינם מוכרים כלל בשר בלתי מנוקר ולקבל את אשר משם ר ק בצרוף אשור על הכמות וסוג הבשר שנמשלוח. כמו"כ עליכם לרכז קניותיכם של עופות שחוטים, מוצרי בשר, נקניק, בשר מעושן, מוצרי בשר וכד' וכד' רק אצל יצרן מוכר ונאמן אשר מפעלו נמצא במקום הרבנות ו ר ק אחרי שתקבלו על כך הסכמתו של המשגיח של הכשרות ר' ישראל סלוין הנ"ל.

מובן מאליו כי עליכם למלאות כל הוראות של המשגיח הנ"ל אשר יפעל בשמנו והדו"ח שיוגש לנו מעבודתו במשך החדש יקבע על המשכת הפקות במסעדתכם.

בכבוד רב,

הרב ש. אשר חי,
מנהל מחלקת הכשרות מארציות

העתק: לשכת הרבנות לוד,
המשגיח ר' ישראל סלוין, לוד,
מנהלת חברת " אל על " תל אביב.

מק/אח.

דו"ח שלי למנכ"ל אל-על בקשר לסידורי כשרות הכרחיים במסעדה ועל חוסר התייחסותם לתיקון הדברים.

הרב ישראל סלוין
רח' ה' מס' 1
תחנת הרכבת
ל ו ד

ב"ה , כ"ז בתמוז תשי"ט
2.8.59

לכבוד
המנהל הכללי של "אל-על"
תל - אביב

א.נ.,

הנדון: הכשרת המטבח של עובדי "אל-על"

הנני להודיע לכב' שהמטבח של עובדי "אל-על" היה בחזקת כשר. גם היה פה משגיח על הכשרות. אחרי הביקורת שנערכה ממעם הרבנות הראשית מחלקת הכשרות הארצית בחדש פברואר 1959, נתקלו המבקרים בכמה דברים בלתי כשרים במטבח, כגון כשר בלתי מנוקר ועוד דברים המונעים בעד המטבח להיות כשר. לאחר הביקורת סילקו את המשגיח הקודם ומנהל מחלקת הכשרות הארצית הרב ש. אפרתי שלח אותי כמשגיח על הכשרות במטבח הנ"ל ביום 27.5.59 . כשקבלתי על אחריותי את התפקיד, הכשרתי מחדש באופן זמני את המטבח וכליו, כי על מנת להפוך את המטבח וכליו לכשרים ממש, אין אפשרות מכיון שמטרים במטבח הרבה הנאצה [illegible] כשרות. ביום השני לעבודתי כבר בקשתי מההנהלה לבצע סידורים מתאימים במטבח שבלעדיהם אין כל אפשרות לקיום מטבח כשר. ההנהלת "אל-על" הבטיחה לי לבצע את בקשתי רק לאחר שתתקיים ישיבת ההנהלה בה יחליטו על כך. בינתיים שלח הרב ש. אפרתי מכתב בו ביקש להחיש את הסידורים ע"מ להכשיר את המטבח. אולם הענין נמשך חודש ימים ואז החלט להיענות לדרישתי וכבר הזמינו קבלן. הקבלן בא, תיכן תכניות, מדד ואמר לי שתוך ימים ספורים יהיה הכל מוכן. הנה עתה זה החדש השלישי ועדיין לא עשו מאומה. כפי שהגיעה לאזני שמועה שכבר אאאא חזרו מהחלטתם ומסיקו בעבודה בטענה שההנהלה הכללית בתל-אביב אינה מקציבה לזה כסף.

לאור האמור, אבקשכם שתחליטו אתם בדבר, ותתנו את התקציב הדרוש לשם ביצוע כל הסידורים שיאשרו קיום מטבח כשר. במצב הקיים אין לי על מה להשגיח. הריני מסלק את השגחתי מהמטבח, מכיון שאינני רוצה להכשיל את הרבים.

אני מחכה לתשובתכם 7 ימים מיום קבלת המכתב, ואני מקוה שתעשו את כל הדרוש.

בכבוד רב,

הרב ישראל סלוין
המשגיח על הכשרות במסעדת עובדי "אל על"
מטעם הרבנות הראשית מחלקת הכשרות
הארצית

נ.ק: הרבנות הראשית מחלקת הכשרות הארצית, ירושלים

EL AL
ISRAEL AIRLINES LTD.
76 MAZE ST. TEL-AVIV TEL. 67761
P. O. BOX 438 • LOD PHONE 241
CABLES: ISRAELAL TELAVIV

אל על
נתיבי אויר לישראל בע"מ
תל-אביב, מזא"ת 76, טלפון 67761
תכת דאר 438 • טלפון לוד 241
כתבת למברקים: ישראלעל תלאביב

YOUR REF. .....

OUR REF. מנ/6558

20 באוגוסט 1959

לכבוד
הרב י. סלוין
מחנת הרכבת
לוד

רב נכבד,

הנדון:- הכשרת המטבח של עובדי אל-על

בתשובה למכתבך מ-2.8.59 שהיה מיועד למנהל הכללי של חברתנו, נתבקשתי להודיעך שהתקציב הדרוש לבצוע הסידורים לקיום מטבח כשר אושר ע"י ההנהלה וההזמנה כבר נמסרה להוצאה לפועל ותגמר בימים הקרובים.

בכבוד רב

ח. ברוך
ממונה לחוזים רשיונות ומסים

העתק:-
הרבנות הראשית מח'הכשרות
הארצית - ירושלים.

חב/שת

התראה לקבלני המסעדה אודות התנהגות בלתי-הולמת
של 2 עובדות כלפי המשגיח:

מנ/6618 | 34651

2 בספטמבר 1959

לכבוד
ח"ה זולף לינדנבאום
קבלני ממעדת העובדים
שדה התעופה לוד.

א.נ.
הנדון:- שמירת הכשרות במסעדת.

למרות פניותנו הרבות בנדון ממשיכים להגיע אלינו
תלונות חמורות מפי המשגיח על התנהגות של שתי
הפועלות שלכם

שתי פועלות אלו עושות הכל על מנת להכעיס את המשגיח
ולמרות את פיו בכל הקשור בשמירה קפדנית על הכשרות
במסבה.

תשומת לבכם מופנית, איפוא, לסעיף 8(ח) שבהסכם
שלנו אתכם לפיו הרשות בידינו להורות לכם לפטר
פועלות אשר התנהגותן הנה למורת רוחנו.

נבקשכם איפוא להזהיר את שתי הפועלות באופן חד משמעי
להפסיק מיד את התנהגותן אחרת נאלץ לפעול כנ"ל.

בכבוד רב,

ה. וכטנברג
עוזר מנהל מח' משק שרותים ובנוי

העתק:-
חרב סלוויין המשגיח
על כשרות מטעם הרבנות הראשית.

הו/שת

מנ/6674 | 3465

15 בספטמבר 1969

לכבוד
ח"מ וולף - לינדנבוים
קבלני מסעדת העובדים
שדה התעופה לוד.

א.נ.,

נודע לנו מפי המשגיח הרב סלווין כי הנכם מבשלים בשבתות.

דבר זה הנו נוגד להסכם שבינינו לפיו התנהל המסעדה על בסיס כשרות מוחלטת, ובהיות הדבר כי בשול בשבת מוריק את הכשרות מתכונתה.

הנכם מתבקשים, איפוא, להקפיד על מלוי ההסכם ולהפסיק בשול בשבתות ולהכין את התבשילים לשבת מבעוד יום.

בכבוד רב,

ר. לדרות
מנהל מח' משק, שרותים ובנוי

העתק:-
הרב סלווין - משגיח על
הכשרות מטעם הרבנות

הר/שת

הרב אפרתי מתלונן בפני הנהלת אל-על אודות חילולי השבת במסעדה ועל הצורך בסוכה כשרה עבור העובדים.

מחלקת הכשרות

ו' תשרי תש"ך

אל-על/כ/16/12919

כשרות

לכבוד
הנהלת חברת "אל-על"
שדה התעופה
לוד

א.נ.,

הנדון: מסעדת עובדי "אל-על"

א) תרינו להודיעכם בזה כי הסדרת הכשרות במסעדת עובדי חברתכם שלובה בהבטחת שמירת משבת במטבח, דבר אשר לדאבוננו לא בוצע עד כה. אי לזאת הננו להודיעכם כי לא נטכים בשום-אופן לחלולי השבת הנגרמים שם ע"י בשול וכד' ועל הנהלת המסעדה לדאוג מיד לסדורים שכל האוכל המוגש לשבת יבושל ביום ששי ותמום האוכל לשבת יבוצע בהתאם להוראותינו שתועברנה באמצעות המשגיח על הכשרות ר' ישראל סלוין.

ב) בערוס חג הסוכות הבעל"ט הנכם מתבקשים להורות שיעמידו סוכה כשרה, בהתאם להוראות המשגיח ר"י סלוין הנ"ז, כדי שהעובדים המעונינים בזה יוכלו לקיים את המצוה ללא קשיים.

ג) לאחר וביתים הקרובים יחולו חלופי גברא בין מנהלי המסעדה, הנכם מתבקשים להודיענו על כך בעוד מועד למען נוכל להתגש עם המנהלים החדשים ולהתוות קוים להגברת הפקוח ובסוסו.

בכבוד רב וברכת גמח"ט,

הרב ש. אפרתי,
ראש מחלקת הכשרות הארצית.

העתק: 1) מרכז "אל-על" - תל-אביב
מק/א 2) המשגיח ר"י סלוין - לוד

תלונות חריפות של המשגיח - אל מנהל מח' הכשרות הארצית נגד הקבלן החדש שאינו מציית להוראותיו, וגם ממריד עובדות המטבח נגדו.

לכבוד
מנהל מחלקת הכשרות הארצית
ש. אפרתי.

א.ג.,

הנני להודיע לכב' שמירום שקבל המטבח הקבלן החדש מר פרבקל, מצב הכשרות המסעדת עובדי אל-על ובמטבח, בעשה רע מאד. לסרות כל הסדורים שבעשו ע"י החברה והשקיעו כספים, כ-2,000 ל"י, כדי להבטיח את כשרות המטבח, הקבלן הנ"ל לא שם לב לדברי בקשר לשמירת הכשרות והוא עושה הכל כרצונו. אם אני אומר לו משהו - הוא עונה לי שהוא לא שראל אותי, הוא בעל הבית ולא אני. למשל: בכ"ג חשון הביא הקבלן בשר בלי תעודת הכשר מהמשגיח, רק פתק שהמבקר כותב במילים ממושמשות, שקשה לקרוא, שהוא עשה בקור בסך כ-40 קג' בשר כפוי ולא כותב בדיוק הכמות והאיכות. שניה, לא כותב בשביל מי עשה בקור ואיזה בשר קדמי או אחורי ומי הוא השולח ומי המקבל. בכלל מי הוא המבקר, אם הוא מוסמך מהרבנות או לא. רק הוא חתם את שמו שאי אפשר לפענחו - סולומון אחרון ובכלל מאיין הרשות למבקר לתת הכשר לבשר שהוא מבקר, בלי המשגיח, אז בשביל מה צריכים משגיח ? - אם שולחים בשר בלי שהמשגיח יודע אפילו ובשר שקבלתי היה בשר אחורי, אמנם מבוקר, אך יכול להיות גם בשר מבוקר ופרף. אני לא הרשיתי למטבח להשתמש בבשר זה עד שאברר, אך הקבלן מר פרבקל נתן הורה להשתמש כן בבשר, למרות רצוני ובעניין זה הייתי בדעתו אצל כב' בירושלים. אני רוצה להודיע לכב' שמירום שהקבלן החדש קבל את המטבח לא נותן לי רשות להכנס למשרדו, במקום שבמצא הפריז'ידר עם הבשר, בקניקים וכל סיגי מוצרי בשר. הוא מקבל בשר, מוצרי בשר ובקניקים, בלי ידיעתי והוא מכשיר אותם, כביכול, ולפעמים הוא נותן לי את ההכשר, אחרי ירמיים או שלש, או אחרי שבוע, ולפעמים איבו א נותן לי כלל את ההכשר. הוא מרגן שיש לו הכשר בכיסו וזה כבר מספיק לו. הוא בעל המטבח ונתן על הכשרות ולא אני, ואני בשבילו אפס. כמה פעמים שהזהרתיי את הפועלות לדחרך את הכלים מבשריים לחוד, ולא בקערות חלביים, הוא ניגש אצל הפועלות ונתן פקודה שיעשו מהר ושלא ישמעו לי ולי אמר הקבלן, שאם אני נותן עוד פקודות לפועלות, הוא יכה אותי באגרוף ויזרוק אותי החוצה, כי הוא צריך להגיד לפועלות ולא אני. תבכון הוא שאני צריך לאמר קודם לקבלן. רק בסוף הראשון שהוא קבל את המסעדה אמרתי לו למסור לפועלות להשגיח על הכשרות ולא יערבבו חלבי עם בשרי, אז הוא אף פעם לא אמר להן כלום בקשר לזה. הפועלות מפחדות ממנו מאד מרת ולא ממני ולכן לא שומעים לי, כי הוא הבטן להן את העבודה ולא אני ולו היה מסביר להן והיה נותן להן הוראה לשמור על הכשרות, אז היה הכל בסדר גמור, כי כל הסדורים שדרשתי מהחברה - בעשו ויש כל האפשרות לשמור על כשרות המטבח במאה אחוז, רק הקבלן הוא נגד זה, למרות שהחברה היא בעד כשרות מוחלטת, אחרת לא היו מסכימים להשקיע כ-2,000 ל"י.

בשבוע שעבר הקבלן הביא כבד, אמנם עם הכשר, אבל בלי חותמת ובלי פלומבה. כפי שידוע אני מתוך הנסיון שלי שהכבד שמקבלים מחוץ לאחץ, צריך להיות מוחתם ועם פלומבה וכשבדקתי את הכבד ובוכחתם שחסר חותמת ופלומבה, אז לא נתתי להם רשות להשתמש, עד שאברר בתל-אביב את כשרותו. אז הוא הזמין את סגן המבהל, מר כסבברג, שהוא יעשה אני פשרה ואני אמרתי לו שאיבני רוצה שום פשרות, רק תעודת הכשר מתאימה ולא יותר. אז הוא הזמין את מר לכסבברג והוא דיבר אתכם טלפונית ולמרות שכב' אמר לי לברר ועד הברור לא להשתמש בכבד, הקבלן נתן פקודה לישראל ליבדבורים חטבח, להשתמש עם הכבד על אחריותו, בנוכחות מר וכסבברג. לא רק זה אלא, כל דבר הוא עושה כך ולא שואל אותי שום דבר בקשר לכשרות ולא מרש ה לי להכנס למשרדו לבדוק את הבשר ואת מוצרי הבשר שבמצאים בפריז' ידר במשרדו. הוא טוען שהוא גם באמן כמובי.

שבוע שעבר הקבלן הביא עופות בלי תעודת הכשר, אז אני לא נתתי לו להשתמש עד שאברר את הכשרות של העופות והוא נתן פקודה כן להשתמש, אז אין לי כבר מה לעשות פה, על כן אבקשכם לתת לקבלן הוראה שיתן לי אפשרות למלאות את תפקידי ואני שולח לכם את הרשימה של התבאים הדרושים מהכרחיים שיהיו במטבח והמזנון וחדר האוכל. כ"ר

בכבוד רב,
המשגיח על הכשרות
במסעדת עובדי אל-על
ישראל סלוין

סלוין ישראל

הוראות שונות מטעם מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית
אודות הבטחת הכשרות במסעדת עובדי אל-על.

כ"ב בחשון תש"ך

לכבוד
הנהלת מסעדת עובדי אל-על
לוד.

א.נ.,

הנדון: <u>הבטחת הפקוח על הכשרות</u>

בהמשך לשיחתנו בנדון עם מר פרנקל בפגישתנו האחרונה, הננו להודיעכם כי לאור המצב הנוכחי, עליכם לבצע מיד תקונים, כדלהלן, הבאים להבטיח עבודה תקינה בפקוח על הכשרות, שתהי' לברכה:

א) <u>הכנת כלים חדשים במטבח:</u>

כדי ליעל ולהבטיח את הכשרות יש להחליף ולהוסיף במטבח את הכלים: קערה חדשה גדולה מאלומיניום, תכניות לאפיית "סתמיות" (פארוע"), סיר מיוחד לבשול תפוחי אדמה, גזר ובצים הנועדים להכנת מאכלים חלביים ובשריים, צלחות כפי הצורך לאוכל בשרי לחוד ולחלבי לחוד (ולא צלחות "סתמיות -"פארוע"), כגשים מיוחדים לארוחות בשריות לחוד ולארוחות חלביות לחוד, פחי שמן וכף גדולה למאכלים בשריים לחוד ולארוחות חלביות לחוד, פטישים חדש של עץ להכנה "שניצל-סטייק", על חדש מיוחד הדרוש למכונה הבשר.

ב) <u>עיון להנחיות המשגיח:</u>

יסוד חשוב בעבודת הפקוח על הכשרות היא ההרמוניה וההבנה השוררת בין ההנהלה, עובדי המטבח והמשגיח על הכשרות, אשר בלעדי' כמעט ואי-אפשר להקיף את כל העבודה הרבה והאחראית ביותר. ליצירת אוירה זו יש לתת הוראות ברורות ביותר לעובדי ועובדות המטבח כי עליהם לכבד ביותר הוראות המשגיח על הכשרות - ר' ישראל סלוין - ולהקפיד ביותר על חוקי הכשרות ולא לערבב את הכלים הבשריים עם החלביים.

ג) <u>שלום והסברה:</u>

1) יש לדאוג להצבת שלטים מיוחדים האוסרים לסועדים להביא כל מזון מן החוץ ובפרט לשים בצלחות, כמו"כ על האזור להשתמש בכלים בשריים למאכלי חלב ולהיפך.

2) יש להכין שלטים מיוחדים: "מזנון בשרי", "מזנון חלבי" ולהציבם במקום ניכר ובולט למען ידעו להבחין בשוני של המזנונים המגישים מאכלים חלביים לחוד ובשריים לחוד. גם תנור הגז צריך להיות מיוחד למאכלים חלביים.

ד) <u>הבטחת כשרות המוצרים:</u>

1) כדי להבטיח כשרות המוצרים המגיעים מן החוץ למטבח על המשגיח הנ"ל לבדוק היטב כל משלוח בשר, מוצרי בשר, עופות, כבד, דגים ורוטב המגיע למטבח ולעיין בתעודות המשגיחים המצורפות למשלוח. כי להבטיח ולאשר נפוי הסמה כדרוש.

2) יש למדר הפסקה בין הארוחות החלביות לבשריות לכה"פ חצי שעה, כדי לאפשר לנקות את השלחנות והדר האוכל.

נא לעשות הכל ולבצע את כל התקונים ההכרחיים שצויינו לעיל ולסייע בעבודת המשגיח על הכשרות.

בכבוד רב,

הרב ש. אפרתי,
ראש מחלקת הכשרות הארצית
של חברת "אל-על" בי"א לוד

העתק: המשגיח ר' ישראל סלוין.

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י
הסתדרות העקידים בא"י
ארגון עובדי אל-על / ועדת המסעדה .

8/1/60

לכבוד
הה' ...
מה' ... .

ה.י.,

הריני בזאת להודיעך כי ביום שני 11/1/60,
תתקיים ישיבת ועדת המסעדה בשעה 08.00, במשרד
הועד כאן.

הנך מתבקש בכל לשון של בקשה להיות נוכח
בישיבה . זאת הפעם השלישית שמנסים לקיים ישיבה,
בגלל הזמרה המצב במסעדה .

בב"ח ,
ב/מונק אברהם ,
מזכיר הארגון .

מא/שט .

תלונת המשגיח - אל מנהל מח' הכשרות הארצית -
על הסחבת מצד הנהלת המסעדה בסידורי הכשרות ההכרחיים.

בה' הרבנות הראשית לישראל
לכבוד
מנהל מחלקת הכשרות הארצי
הרב חגאון ש. אשרתי שלימא.

שלום רב,

הנדון: הכשרת מטבח עבדי "אל-על" בלוד.

הנני להודיע לכב' שביום כ"ח אייר ש.ז. מסרתי להנהלת חב' אל-על את הרשימה של הסדורים שצריכים לעשות, שבלעדיהם, בשום אופן אי אפשר שיהיה כשר במטבח. העתק השארתי לכב' באיזתי את בירושלים. הנהלת המשק של החברה הבטיחה לי לבצע את כל הסדורים, אחרי שיוחלט על כך בישיבה מיוחדת. אחרי שבוצעו הוחלט בישיבתם על ביצוע הסדורים הנ"ל. לאחר זאת חלת מנהל מח' המשק מר ברוק, משך כמה ימים, וביקשתיים חל החג.

בכל שבוע ביקרתי כמה פעמים בהנהלה ע"מ לדרזם לבצע את הסדרים שליהם הוחלט, אך הם דחו זאת. ביום א' ט"ו בסיון הייתי אצל מנהל המשק מר ברוק ודרשתי ממנו לדעת סופית את נכונותם לעשות את כל הסדורים הדרושים להכשרת המטבח, אחרת אאלץ להגיש דו"ח לרב אשרתי על הנעשה במטבח במשך תזמן הזה, דחייבו חודש ימים, מקופה בה התחייבו לעשות את הדרוש. מר ברוק הבטחני שביום שני, ט"ז סיון תתקיים ישיבה נוספת וייוחלט סופית. היום, יום ג', י"ז בסיון, ביקרתי פעם נוספת אצל מר ברוק והוא הודיע שבישיבה שתתקיימה אושרה ההחלטה לביצוע הסדורים לכשרות ובו ביום נגשים לביצוע העבודות.

בקשר לשרות המלוויים xxx שלי משך ימים, דחייבו ביום א' רב' אחרי חג השבועות, טילפנתי לכב' ג' ימים קודם לחג, מיד עם קבלת צו הקריאה. באותה שיחה הודיע לי כב' לבקש מהרב המקומי לפנות לקצין אג"א בבקשה לשחררני משרות. הרב פנה אך הקצין לא הסכים בשום פנים לשחררני. בערב החג ביקר אצלי במטבח הרב לוי וחסברתי לו מצב זה. נאלצתי לצאת לשרות מחוסר ברירה.

ברצוני לציין שחודש העבודה במטבח, בתנאים הנוכחיים, נתקלתי בקשיים רבים.

בזה הנני מסיים את מכתבי.

בכבוד רב,

הדורש בשלומכם והמאחל לכם כל טוב, המשגיח
ישראל סלוין

בת"ש

לכבוד
מנהל מחלקת הכשרות הארצי
תרב הגאון ש. אפרתי
ירושלים.

כב' הרב,

הנני להודיע לכב' שכבר החודש השלישי שאני עובד במסעדת אל-על כמשגיח על הכשרות ולטרות שדרשתי 12 סדורים, שבלעדיהם, בשום אופן, אי אפשר לשמור על כשרות המסבה. ההתחלה הבטיחה לי לעשות את אשר דרשתי ואחרי שיהיה להם ישיבה ויחליטו על כך. אחרי חדש היתה להם ישיבה והחליטו לעשות ומסרו כבר לקבלן לביצוע. הקבלן בא ועשה תכניות. נאמר לי שמסך כמה ימים יהיה מוכן. על סמך זה כתבתי לכם מכתב. מאז עברו ימים ושבועות וטרם ראיתי שנעשה דבר. פניתי להנהלה בשאלה, מה נשמע בקשר לסדורים. תמ ובתמ היתה טבעוד ימים ספורים יהיה מוכן. מאוחר יותר אמרו לי שיהיה מוכן בעבור כמה שבועות. כמעט יום יום פניתי להנהלה ועשיתי להם כמה פעמים סקנדלים על כך וסוף-סוף אמרו לי שההנהלה הראשית לא נותנת על כך תקציב. באלעי לטה הובטח קודם ועמו כל מני תכניות ועמאום לא נותנים לעשות. נאמר לי שההנהלה הראשית התחרטה מהלטתה וכבר לא מוכנה לעשות. על כך כתבתי מכתב למנהל הראשי של אל-על, בקשר לזה, היות שכב' הרב ש. אפרתי לא נמצא בארץ.

ברצוני לציין כי אני נתקל יום-יום בקשיים בקשר לכשרות ויש לי צרות צרורות הן מהפעלות המסבה והן מהבעל הבתים, שערמים את הכל כדי להכעיס אותי. אם מעיר אני להם משהו בקשר לכשרות, הרי מסרבים לעשות ובעלי המסעדה עודדים להם. אני מוכרח מפה להלחם אתם יום-יום. בעלי המסעדה לא פוסקים מלעשות לי צרות כדי שיאלצו אותי לברוח משם. אני לא שם לב לכל זה, רק אני מתעצבן יום-יום ודבר זה משפיע על בריאותי, כי לא את הכל יכול אני לכתוב, מה שקורה יום-יום. על כן אני מבקש מכבודכם שתכתבו לבעלי המסבה שיתנו הוראות תמורות לפעולות שיציינו להוראות שלי וגם הם עצמם, כי אחרת, בשום אופן לא יהיה כשר במקום, כפי שצריך, כי אם בעלי המסבה אינם מעוניינים, בודאי שהפעולות לא יעשו זאת. על כן אני מבקש מכבודכם להודיע להם שאני לא עושה שום דבר מעצמי, כי אם רק לפי הוראות הרבנות הראשית, מחלקת הכשרות הארצי.

בזה אני גומר את התכתב ואני תקוה שתכתבו להם את הטגיע להם. ולהנהלה גם תכתבו שימהרו לעשות את כל הסדורים, אחרת לא יהיה במסבה כשר.

בכל הכבוד והוקרה מראש,

ישראל סלוין
תמשגיח על הכשרות במסעדת
עודי אל-על

EL AL
ISRAEL AIRLINES LTD.

76 MAZE ST. TEL-AVIV, TEL. 67761
P. O. BOX 438 • LOD PHONE 971041
CABLES: ISRAELAL TELAVIV

אל על
נתיבי אויר לישראל בעם

תל-אביב, מזא"ה 76, טלפון 67761
תבת דאר 438 • טלפון לוד 971041
כתבת למברקים: ישראלאל תל אביב

YOUR REF. ..... אסמכתא שלכם

OUR REF. ..... אסמכתא שלנו

תל-אביב, כז' כסלו תש"ך
28.12.59

לכבוד
הסגיח על הכשרות
במסעדת עובדי אל על,
ל ו ד .

א.נ.

אני סידה לך מקרב לב על ההזמנה
לחגיגה המסורתית השנתית של חג הגאולה
לזכר שחרורו של מיסד החסידות חב"ד,
שהתקימה ביום א' יס' בכסלו.

לרגל היעדרי מהעיר לא יכולתי
לדאבוני, להענות להזמנה.

בכבוד רב,

אלוף א. בן-ארצי
מנהל כללי

100x100 — F.7

פרק תשעה-עשר

בשדה החינוך

* במוסדות "מחניים" בקרית גת

* בעיות חינוכיות בין יהודי גרוזיה

פרק תשעה-עשר

בשדה החינוך

במוסדות "מחניים" בקרית גת

עם הפסקת העליה הגדולה לאה"ק, והפסקת חברות האניות להסיע עולים מרחבי אירופה ורוסיה - באה לסיומה עבודתי כמשגיח באניות, ועברתי לעסוק בשדה החינוך, במוסדות חינוך שקלטו ילדי עולים חדשים.

עזרתי הסתכמה הן במישור הרוחני - מאות ואלפי ביקורי בית בבתי עולים חדשים, כדי לשכנע את ההורים להכניס את ילדיהם במוסדות ובתי ספר דתיים-חרדיים; והן בהשגת והתרמת נדיבים, בארץ ובחו"ל, כדי לעזור למוסדות אלה להתמודד עם קשיי התקציב שלהם.

ראשית דרכי היתה - במוסדות "מחניים" בקרית גת, בראשות הגה"ח רבי שלום דובער וולפא שליט"א, שהכילו גני ילדים, מעונות יום, ת"ת, בתי ספר ועוד.

הקשר שלי איתם החל באמצעות בתי שטערנא תחי', שעבדה שם בתור מורה ארבע שנים עד נשואיה - עם בעלה הרב אברהם מאיר ברנסדורפר הי"ו - ושמונה שנים אחרי הנשואין, כדי לאפשר לבעלה לשבת באהלה של תורה במנוחה.

כאשר הציע לי הרב וולפא לעבוד בחו"ל לטובת המוסדות

שלו - קבלתי ברצון את ההצעה, והחילותי לנדוד לחוץ-לארץ במדינות וערים שונות ברחבי העולם הגדול. במסגרת עבודתי זו ביקרתי בכל רחבי ארצות הברית; איטליה ועוד. כל שנה הייתי נוסע לחו"ל לתקופה של שלשה - ארבעה חדשים, ובעבודה זו עבדתי למעלה מעשרים שנה.

בשאר חדשי השנה, בהם שהיתי בארץ, עבדתי שלא על מנת לקבל פרס בארגון "פעילים - יד לאחים", יחד עם הר' מאיר כץ מחיפה ור' יעקב דויטש מבני ברק. שנים אלה, שעבדו גם הם בארגון זה, הסיעו אותי ברכבם בכל מקומות-רכוז בהם התגוררו עולי גרוזיה; מבקר הייתי בבתיהם ומדבר אתם בלשונם, בשפה הגרוזינית, אותה הכרתי היטב מעשרים וחמש שנות התגוררותנו בגרוזיה, יחד עם הוריי אחיי ואחיותי; או בשפה הרוסית עם עולי בוכארה, ובע"ה עלה בידינו לפעול גדולות ונצורות בין יהודים אלה.

זכיתי להעביר מאות רבות של ילדים מבתי ספר ממלכתיים לבתי"ס דתיים, ישיבות ו"בית יעקב" בכשלשים ערים ועיירות, כגון: לוד, רמלה, קרית מלאכי, נהריה, צור שלום, קרית אתא, עפולה, נצרת עלית, נתניה, פרדס כץ, אור יהודה, אשדוד, אשקלון, באר יעקב, באר שבע, דימונה, קרית גת, בן-דור, טירת הכרמל, אור עקיבא, בית שמש, כפר שמריהו, קרית הרצוג, כפר אונו, ערד, קרית ים, גב ים, בנימינה, רעננה, ירושלים, מבשרת ציון, שדרות.

היו מקרים בהם הבאתי ילדות בנות שתים-עשרה לבתי ספר וסמינרים דתיים, אך הללו לא רצו לקבלם באמתלא שתלמידות

אלו אינן יודעות מאומה ביהדות. הסברתי להם, כי אם הם לא יקבלו אותן תחת חסותן, הרי מוסדות חילוניים רבים ישמחו לקבל אותן בזרועות פתוחות במוסדותיהם, וכל האחריות, עליהן ועל דורותיהן הבאים, תחול על ראשם!

בסופו של דבר הקימו עבורן כיתות מיוחדות, בהן התחילו ללמוד א״ב, סדר התפילות, חומש ונ״ך, וכן כל המצוות מעשיות שנשים חייבות בהן.

בעיות חינוכיות בין יהודי גרוזיה

באחד הימים, כאשר ביקרתי במוסד ״אור החיים״ בבני ברק, ביקשתי מהמנהל לקלוט במוסד שלו ילדות מגרוזיה ובוכארה, אותן אביא אליו מריכוזי עולים שונים מרחבי הארץ, כדי ללמדן תורה ויהדות ולהכניסן תחת צל השכינה.

תשובתו היתה, כי היות וילדות אלו אינן יודעות מאומה, גם לא את אותיות הא״ב, לכן אין הוא יכול לקבלן ללמוד בצוותא עם שאר בנות המוסד. ביקשתי ממנו לפתוח לפחות כמה כיתות נפרדות לגילאי 12-9, כדי שיימצאו במסגרת תורנית, ולהעניק להם ידע על היהדות; אחרת, תפולנה בידי בתי הספר החילוניים אשר ישמחו מאד לקבלן במסגרות שלהם; כך, שכל האחריות תפול עלינו - אחריות של דורי-דורות.

בסופו של דבר, הסכים להצעתי ופתח כיתות מיוחדות לגילאי תשע - שתים-עשרה. השבח והתודה להי׳ אשר תלמידות אלו הצליחו ביותר, ותוך שנה שנתיים ידעו כבר היטב יסודות

היהדות, גם קרוא וכתוב, ונצלו לחיי תורה וקדושה. כהיום הן, ת"ל, אמהות לילדים ולמשפחות שומרי תורה ומצות על טהרת הקדש.

*

יהודי גרוזיה נהגו, בארץ מוצאם, לחתן את בנותיהם בגיל צעיר, שלא יצטרכו ללמוד בבתי ספר כפרנים-קומוניסטים, והיו כאלו שהתחתנו בגיל צעיר מאד, בהיותן בנות ארבע עשרה, כדי להצילן מרדת שחת.

כאן, בארץ, היו לי בעיות מרובות עם עולי גרוזיה, בפחדם לעבור על החוק השורר בישראל, האוסר על צעירה להתחתן פחות מגיל 18-17. מנהלי בתי הספר היו מתריעים בפני ההורים שלא ינסו לעקוף את החוק, ולא יחתנו את ילדיהן פחות מגיל שבע עשרה.

להורים שבאו להתייעץ אתי בקשר לבעיה זו, יעצתי, מה שיעצתי והמשיכו במנהגם.

פעם, כאשר הגעתי לדימונה, יחד עם עוד שני בחורים-עסקנים, לבקר בבתי העולים החדשים, יוצאי גרוזיה, כדי לשכנעם להעביר את ילדיהם למוסדות דתיים - נתקלתי בכמה אנשי הסוכנות היהודית, אשר באו לצוד נפשות תמימות למסגרותיהם. בראותם אותנו, שאלו אותנו ברוגזה:

- מה אתם מחפשים כאן?

עניתי להם אף אני ברוגזה:

- ומה אתם מחפשים פה? עליכם לדעת, כי עולים אלה יהודים יראים ושלמים, המעוניינים להעניק חינוך תורני לילדיהם, ונעשה כל מה שביכלתנו למנוע מכם לצודם ברשת הכפרנית שלכם!

התקשרתי עם הרב לוריא, מהנהלת מרכז החינוך העצמאי, אשר הגיע לבקר במקום, ופתחו שם בית-ספר של החינוך העצמאי. יש לציין, כי עד אז לא היה במקום זה שום בית ספר, או מסגרת דתית אחרת, גם לא של ממלכתי-דתי.

*

לא באתי כאן להתפאר במעשיי ח״ו; מאידך, לא אוכל להמנע מלהעלות על-כתב את פעולותיי בשטח העברת ילדים יקרים למוסדות תורניים, והשבח והתודה לא-ל שזיכני להעביר מאות רבות של ילדים למוסדות חינוך דתיים ולהצילם מליפול ח״ו בידי זדים.

היו מקומות שבהם העברתי עשרות ילדים בבת-אחת, והיו מקומות בהם סידרתי רק ילדים בודדים.

בדרך כלל, היו לי קשיים רבים עם עולי גרוזיה, כי לא רצו להעביר את ילדיהם ממקומות מגוריהם לעיר אחרת, והיה קשה לי מאד לשכנעם שבמקומות מגוריהם אורבים להם אנשי חינוך חילוניים הרוצים לצוד אותם לרשתם, וכי הפתרון העיקרי עבור ילדיהם הוא - להעבירם למוסדות חינוך כשרים בערים אחרות.

חשוב לציין, כי אנשי הסוכנות פיתו אותם ללא הרף לבל יהינו להעביר את ילדיהם למוסדות דתיים, כי אם ילדיהם ילמדו

במוסדות כאלה יישארו פנאטיים כל ימי חייהם, ולא יתקדמו לעולם בחיים. מובן, שלדבריהם היתה השפעה עצומה על ההורים, ומכאן הקשיים להשפיע עליהם להעביר את ילדיהם למוסדות חינוך דתיים.

אולם, השבח להשי"ת, מאחר ששלטתי היטב בשפה הגרוזינית, ובידעם את אבי מורי, הגה"ח ר' אברהם לוי'ק הי"ד, ואת כל אשר עשה עבורם בגרוזיה - היתה לי השפעה די גדולה עליהם, וכך הצלחתי, ת"ל, להעביר מאות רבות של ילדים יקרים למוסדות כשרים.

לא אחת, מחמת מצבו הכספי הקשה של מוסד "יד לאחים", מימנתי מכיסי את כל העלות הגבוהה של ההסעות המרובות שנסענו לכל מיני ערים בארץ כדי להציל ילדים יקרים ותמימים מליפול בידי הרוצים לצודם לרשתם ולנתק אותם מצור מחצבתם.

* * *

לפני מספר שנים, בשנת תשנ"ד, בעת שהותי בארה"ב למען המוסדות בקרית גת, ימים ספורים לפני פורים, נפלתי בבית וסבלתי משבר בעצם שברגלי השמאלית. לאחר שהועברתי לבית החולים, ערכו לי ניתוח והשתילו ברזל לתוך הרגל. כעבור מספר ימים, בחג הפורים, שחל אז ביום שישי, עשו לי ניתוח שני, והייתי מאושפז משך שבועיים וחצי בבית החולים. לאחר מכן הייתי רתוק למיטה עוד עשרה שבועות.

למעשה, עד היום רגליי נפוחות משני הניתוחים. הדבר הגביל אותי מאד, ומאז איני מסוגל עוד לכתת רגליי לחוץ לארץ לטובת המוסדות. - - -

* * *

להלן רשימות שמות הילדים שהועברו ע״י למוסדות חינוך דתיים, מקורות מגוריהם, וכן שמות המוסדות וכתובותיהם בהם סודרו הילדים.

במוסדות חינוך כפר חב״ד, לדוגמא, הבאתי ששים ילדים, ובקרית מלאכי, שכ׳ נחלת הרב חב״ד - ששים וחמשה ילדים, ועם ילדים אלה נפתח תלמוד תורה, המתנוסס לתפארה עד עצם היום הזה, וכהיום מתחנכים בו למעלה משלש מאות ילד, כ״י!

פעילי המחנה התורתי
המשרד הראשי: תל-אביב, רח' אלנבי 89, ת.ד. 2953, טל. 613837
Head Office: Tel-Aviv, 89 Allenby Rd. P.O.B. 2953 Tel. 613837
P'EYLEI HAMACHANE HATORATI

בי"ה .....

רשימת ילדים עולי גרוזיה ובוכרה שעלו אצבה וסודרו לאחרונהב במוסדות חינוך חרדים על ידי ישראל סלוין. כל הילדים ברשימה זו סודרו בשבת תשל"ג, החל בתאריך תמוז, אב, אלול.

	שם	משפחה	סודר במוסד	מעיר
1	יוסף	סשה שווילי	קרית מלאכי	אשדוד 525/14
2	דוד	"	"	"
3	סימון	"	"	אשדוד אזור ד' 503/24
4	אסתר	דזצה שווילי	בית אבות רל"צ	"
5	אסתר	אליגולה שווילי	בית יהודה רל"צ	בית שמש רח' הרצל 1130/6
6	מזל	דודוב	"	"
7	נעמי	"	"	"
8	שולמית	"	"	"
9	אלה	"	"	בית שמש רח' הרצל 1118/16
10	מרים	אלטייב	"	"
11	זהרה	יוסיפוב	כפר חב"ד	בית שמש רח' הרצל 1149/12
12	אריה	"	"	"
13	יוסף	"	"	"
14	בני	"	"	"
15	דניאל	גוסייוב	"	בית שמש
16	שמחה	"	"	"
17	"	סמולוב	קרית מלאכי	"
18	~~בנימין~~	אליגולהשווילי	"	אשדוד
19	שלום	"	כפר חב"ד	"
20	שלמה	ישכרוב	"	קרית שלום רח' זולבר 12
21	נן צבי	פייזקוב	ישיבת חזון נחום	קרית שלום רח' לויק 26
22	נריס	דוידוב	"	יזור שבעבה
23	זורה	"	"	"
24	יעקב	"	"	"
25	מכסום	"	"	"
26	שרה	"	בית עולות ירושלים	"
27	יהודה	יגודיוב	כפר חב"ד	עפולה בבעת השנרה מרכז
28	שלום	"	"	"
29	נקדום	דוידום	בית עולות ירושלים	יזור שבעבה
30	סולסמה	"	"	"
31	גוליה	"	"	"

	שם	שם משפחה	גיל	סדר במרטון	מעיר
1	שושן	אבדול רחמנוב		קרית מלאכי	כפר סבא גבעת אשכול 17/1
2	סלמה	ניאזוב	12	"	רח' בן אשר,שכ' שפירא ת-א
3	זוסרת	אבדול בחמנוב		בית יהודה רל"צ	כפר סבא גבעת אשכול 17/1
4	צבי	יוחנוב	8	בית עולות ירושלים	חכמי אתונה 8 שכ' שפירא ת
5	נכוד	ניאזוב	11	קרית מלאכי	מאור הגולה 24 שכ' שפירא
6	יהודה	"	8	"	"
7	אליהו	"	7	"	"
8	יוסף	אביהף	12	"	גבעת הקורה מרכז קליסה 164/14 עפולה
9	מיכאל	"	11	"	"
10	אפרים	"	14	"	דרך מסעדה 124/13 באר-שבע
11	אמנון	מרנריוב	11	"	"
12	מלכיאל	"	9	"	"
13	ראובן	"	14	"	שכ' שפירא ת-א
14	יהודה	ניאזוב	12	"	רח' מאור הגולה 24
15	יעקב	"	10	"	"
16	דרמיק	"	13	"	
17	אילנה	"	11	בית אשר רל"צ	
18	ליובה	"	14	בית יהודה רל"צ	מאור הגולה שכ' שפירא 24

דיסקין	
יעקב אוח	וד
	וד
ישיבת פורת יוסף קטמון	אשדוד
אמסלם עמרם	שדרות
אמסלם עמרם	אשדוד
עמר גבריאל	שדרות
ישיבת נוה-ארץ	
טויטה יוסף	אשקלון
אדרעי יוסף	יבנה
ביטון יצחק	יבנה
וייצמן רפאל	בית שמש
מוסאי אברהם	יבנה
חטיבת ביניים נוה ארץ	
דרעי דוד	אשדוד
חייהג'ן גד	מעלות
תפארת ציון ב"ב	
דדון אשר	אשדוד
לוי דוד	אשקלון
כמן מרדכי	חיפה
אור תורה לצעירים ב"ב	
שמוליאן ידי'	אשקלון
ישיבת רמת השרון	
אליאס מרדכי	אשדוד
בן דוד יצחק	אשדוד
עמר אבנר	אשדוד
קופצ'וב	אשדוד
ישיבת אור ישראל פ"ת	
בן שימול מיכאל	אשדוד
אליה מאיר	טבריה
ישיבת קול תורה	
אזולאי נסים	יבנה
טויטו שלמה	יבנה
ישיבת חזון נחום יפו	
יצחק כהן	לוד
ישיבת רוז'ין ב"ב	

מרכז חינוכי לילדי עולים ירושלים

בן לולו בצלאל	אשדוד
גבאי נשים	אשקלון
דהן שלמה	עפולה
שמעון ועגנין	אשקלון
חיים כהן	מושב ברכיה
שמעון כהן	אשדוד
דניאל עמר	אשדוד
יהודה רביבו	גמזו
יעקב אביטן	אשקלון
עתניאל שרעבי	יבנה
ישיבת אהל מועד ירושלים	
דניאל מרדכי	מ. מחסי'
דוברי מתתי'	צלפון
חדד נחמיה	מ. ישעי'
מרדכי דניאל	גבעת יערים
ישיבת רדין נתני'	
דירון ועלני	יבנה
חורגמן משה	אשקלון
מאיר מלכה	אשקלון
וייצמן	בית שמש
ישיבת אלטמן אשדוד	
דוד כהן	אשדוד
חזקיהו חשדה	רמת השרון
מאיר בן ישי	כסלון
מכלוף אזרומג	אשדוד
דוד כהן	שדה מיכה
הרב עזרן ק. מלאכי	
יהודה והב	גן יבנה
מרדכי אלחרר	ק.מלאכי
אהל משה ב"ב	
שלמה בוכריס	אשדוד
בית יתומים בלומנטל	
זני מחליף	אשקלון
חזון יחזקאל	
מויאל שמעון	ק. גת
וייצמן אברהם	אשדוד
יסודות	

הרב פדידה פנימי לצעירים מצטיינים ב"ש

אוחנה ראובן	אשדוד
אבוטבול שמעון	יבנה
משה בן גיגי	אשדוד
יפרח יוסף	ק. גת
ממן מאיר	ק. גת
נגר רחמים	יבנה
פרץ פנחס	יבנה
שם טוב שרלי	יבנה

הרב כוחי מחיבתא למצטיינים ב"ב

אליה נסים	לוד
אילון דני	ירושלים
אפריגון יוסף	מושב יגל
דדון משה	אשדוד
סויסה גבי	שדרות
סקירה יהושע	באר שבע

הרב ברזילי משכן שמעון ב"ב

בוסקלה ציון	אשדוד
יפרח שמעון	שדרות
כהן ציון	שדרות
כהן ציון	פ"ת
בן שימול גבריאל	אשדוד
לסרי אברהם	אשדוד
מויאל יצחק	שדרות
סויסה ציון	שדרות

שער התורה - בית וגן י-ם

איבגי דוד	אשדוד
בר תן רפאל	אשדוד
ביטון דני	מושב צלפון
מנחם מיכאל	מושב מסילת ציון
זרביב רמי	בית שמש

מגדיאל

מכלוף ז'עזו	אשקלון
כהן אהרון	אשדוד

ישיבת חפץ חיים י-ם

ישיבת אשקלון

ד.	
אלי אמיר	אשדוד
ז'וז'וס דוד	אשדוד

אור חדש לבנים, כ. חסידים

יחזקאל חלילי	חולון

בוכרים נתניה

אהרון אמינוף

בית היתומים הספרדי ירושלים

איסה דוד	רחובות

בני דוד ת"א

יוסף פרץ אשדוד

ישיבת ה"רמה" לונדון הרב שלזינגר

אברהם קריקב	אשדוד
מרדכי אדרעי	יבנה

צרפת

נסים צרפתי	אשדוד
דוד כהן	

גייטסהד

שלום סמדג'ה	אשדוד
פנחס אלבז	דימונה

אופקים

שלמה סבג

ישיבת באר שבע

לוי חיים	שדרות
אברהם יואב	גבעולים

ישיבת משכן יעקב חיפה

וויץ מרדכי	שכונת התקוה ת"א

בית עולות ירושלים

זהבה אפללו	קלחים
סוזן לחייאני	אשדוד
רחל לחיי	
מזל לחייאני	אשדוד
עדת לחייאני	אשדוד

בית דוד ואסתר י-ם

אביבת טויסו	יבנה
ועקנין בחיה	יבנה
בן זקן מרצדס	ק. מלאכי
רבקה בן ישי	ק. מלאכי
כהן יפה	ק. מלאכי

כפר אליהו

ורדה זרביב	אילת
גלוריה אוזן	אשדוד
לוי מלכה	אשדוד

סמינר ב"י ב"ב

לוביטון ולנדה	אשדוד

סמינר ב"י ירושלים

אלטמן	אשדוד

סמינר פוניבז' אשדוד

סלבה פרץ	אשדוד
רוזה אלבז	אשדוד
דבורה ז'וז'וט	אשדוד

אור החיים ב"ב

זעפרני סילין	אשדוד
אופנז'ר סלביה	אשדוד
ועקנין בורניקה	אשקלון
דדון מזל	אשדוד
זעפרני מרים	אשדוד
פרץ פאני	אשדוד
פרץ מוניק	אשדוד
צפורה שריקי	כסלון
בתיה חמס	מושב אחיסמך

בית נאמן ב"ב

יפה אוחנה	אשדוד
זהבה סויסוס	אשדוד
מרים אמסלם	אשדוד

ב"י רחובות

אלמליח שושנה	אשדוד

רמת השרון בית יעקב

אסרף מזל	אשדוד
ועקנין ליליאן	אשדוד
	אשדוד
בן נעים [illegible]	אשדוד
בוקובזה מינה	אשדוד
יפרח שושנה	אשדוד
אוין מזל	אשדוד
ירושלמי שולמית	אשדוד

בית אברהם פ"ת

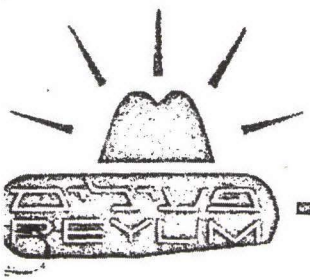
זגורי דבורה	אשדוד

בית אשר ראש"ל

אלפסי סילבי'	אשדוד
אלפיסה ניקול	אשדוד

סמינר ב"י באר יעקב

גאולה אלאלוף	אשדוד

פעילי המחנה התורתי

המשרד הראשי: תל-אביב, רח' אלנבי 89, ת.ד. 2953, טל. 613837
ירושלים, רחוב יחזקאל 10, ת.ד. 5195, טלפון 22103

Head Office: Tel-Aviv, 89 Allenby Rd. P.O.B. 2953 Tel. 613837
Jerusalem, 10 Yechezkel St. P.O.B. 5195 Tel. 22103
P'EYLEI HAMACHANE HATORATI

מספרנו ...

מחלקת: .....

ב"ס: .....

לכל המעונין

הננו להודיע בזה בטעך בת רבים, כי העסקן הכולל כהרב יצחק סלווין נ"י פועל ויוסק באמונה ובפס"נ בין עולי גרוזיה ובוכרה. הנו בנו של הרה"צ הרה"ח התמים ר' אברהם לוק סלווין ז"ל שהיה רב ומורה הוראה, מיכד תלמודי הורה ויסיבות עבור יהדות גרוזיה. במשך 25 שנה פעל להפצת התורה והיהדות ביניהם. אח"כ נתפס ונשלח לסיביר, שם נפטר לאחר שנת וחצי. כל רבני וחכמי גרוזיה הם תלמידיו. כאשר התחילו לעלות לארצנו הק' כגרוזיה, התמנה הרב יצחק סלווין עליט"א לפעול לסידור בניהם ובנותיהם במוסדות חינוך חרדיים לעולי גרוזיא ובוכרה, תוך מסירות והקרבה.

בכבוד רב,

י. בר-נתן, מזכיר

מ ח נ י ם מוסדות חינוך לנוער וילדים בדרום

MACHANAIM Educational Institutions for Immigrant Children in Kiryat-Gat Israel

ב"ה, יום רביעי כ' סיון התשנ"מב

א י ש ו ר ו ה מ ל צ ה

וזאת לתעודה בידי ידידנו העסקן הנכבד והנדגול הרב יסראל סלוין שליט"א בנו של הרה"ח הרה"ג ר' אברהם לויק סלוין זצ"ל שהי' רב ומורה הוראה ומיסד תלמוד תורות וישיבות וראש הישיבות וכל דבר שבקדושה. פעל במסירות נפש הכי גדולה להפצת תורה ויהדות בכל עירות גרוזיא ובוכרה. אחרי עבודת עשרים וחמש שנות עבודה במסירות נפש, נתפס מטעם המשטרה הקומוניסטית י"ש, ונשלח לעשר שנות מאסר לסיביר ואחר שנה וחצי נפטר שמה ולא זכה לקבר ישראל. ד' ינקום דמו. כל רבני וחכמי גרוזיא ובוכרה הם התלמידים שלו. לפני אחד עשר שנה כאשר התחילו לעלות לארצינו הקדושה העולי מגרוזיא ובוכרה התמסר הרב הנ"ל לפעול לסידור בניהם ובנותיהם במוסדות חינוך חרדים. מאוד הצליח בזה והציל מאות בניו ובנות מהחינוך הלא כשר והזר. כי הו שולט בשפה גרוזינית ורוסית, חוץ מזה שהוא מכיר אותם עוד מגרוזיא, ויש לו השפעה גדולה עליהם. כעת הרב הנ"ל נענה לבקשתינו וקיבל על עצמו והואיל על שכמו לנדוד למרחקים לפעול ולהפעיל ולארגן מגביות ולהתרים את אחינו בני ישראל לטובת מוסדותינו הכביר והקדוש "מחנייים" אשר בקרית - גת. שהם תשע עשר גנים ילדים, תלמוד תורה, בית ספר, מעונות יום, ישיבה גדולה סיפרי' תורנית ומרכז לתשמישי קדושה ומרכז לתורה ויהדות בקרית - גת וישובי הדרום. אלפי בנים ובנות המתחנכים במוסדות אלו על טהרת הקודש. מטרת מוסדות קודש אלו להצלת ילדי העולים מגרוזיא ובוכרה. אחינו העזובים והעניים מבחינה רוחנית וגשמית הארב עליהם ועל נפשותיהם הטהורות מפגעי הזמן הקשה והמסיון החינוך הזר ולנתקם ח"ו מחיק היהדות ותורה"ק בתת להם מפעל הצלה מרכזי זה. לתורה ויראת השמיים ולהבסתת עתידם הרוחני וסיפוקם הגשמי גם יחד בס"ד. אומנם בגלל מצוקת הזמן השורר בארצינו הקדושה ובפרט במלחמות הקשות שעבר עלינו אשר פגע קשות במוסדותינו ובמקורות ההכנסות שלנו. נמצא מוסד קדוש זה תחת משבר כספי חמור מאוד אשר לא יתואר. והסכנה נשקפת ח"ו לעתיד קיומו של מפעל הצלה זה ד' ירחם. אי לזאת בקשתינו שטוחה למע"כ לנדבת לבו שיבוא לעזרת ד' בגבורים ויעשה מה שבאפשרותו להצלחת שליחותו הנשגבה של שליחנו הנ"ל כראוי לשליח מצוה זה ולמצוה גדולה זו אשר הצלת דורות שלמים תלויים בזה, כי אם אין גדיים אין תישים ומצוה הבא לידו אל יחמיצנו. וחכם לב יקח מצוות לו ולכל הנלווים אליו להתברך במיטב הברכות ויושע רב אושר ועושר ונחת רב וכברכה המשולשת וכל טוב כל הימים בברכת ד' מלא.

וכולנו יחד נושע בתשועת עולמים בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן ואמן.

בכל רגשי הכבוד והברכה
החותמים בברכת התורה והכבוד רב ובהוקרה

שלום דב וולפא

מנהל

בס"ד

ארגון פעילים PEYLIM ORGANIZATION

יד לאחים YAD L'ACHIM

פעילי המחנה התורתי בישראל ISRAEL TORAH ACTIVISTS

ירושלים: רח' נחום 8, טל' 02-5371003, ת"ד 5195, מיקוד 91051. פקס 02-5370043
JERUSALEM: 8 Nachum St., Tel. 02-5371003, P.O.B. 5195, Zip 91051, Fax 02-5370043

י"ז שבט תש"ס

מע"כ
מכובדנו הדגול והנעלה רב הפעלים וברוך המעשים
הרה"ח ר' ישראל שי' סלאווין
עיה"ק ירושלים תובב"א

ברכה ושלום רב.

הנני שמח לשמוע כי מע"כ מעלה על גבי הכתב את זכרונותיו מפעילותו הברוכה בתחומי ההצלה השונים.

במשך השנים אשר מע"כ עבד ב"יד לאחים" הצליח מע"כ לפעול גדולות ונצורות בין אחינו העולים החדשים מעמק הבכא רוסיא, ובמיוחד מקרב בני העדה הגרוזינית.

הרבה נפשות ניצולו מכח זכותו הכבירה של מע"כ והובאו למוסדות התורה ברחבי ארה"ק.

ברכתי הנאמנה שלוחה למע"כ כי עוד ינוב בשיבה דשן ורענן מתוך הרחבת הדעת, בריות גופא ונהורא מעליא.

ברגשי כבוד
הרב ש.ב. ליפשיץ
יו"ר

נספחים

* עם כ"ק הרבי מליובאוויטש זי"ע
* עם הבנים והנינים שיחיו
* הכנסת ספר תורה לע"נ אאמו"ר הי"ד

בחלוקת דולרים וספרים עם הרבי זי״ע

עם הנכדים ע"י הציון של הרבי מוהריי"צ זי"ע

המחבר
עם ילדיו שיחיו בצעירותם

הנער יוסף יצחק שי' ליד סוכת הרבי בהושענא רבא;
ליד חדרו של הרבי לפני היכנסו ליחידות; במסיבת הבר-מצוה שלו.

בשלשת העמודים הבאים
תמונות מסעודות שבע-ברכות עם חתניו,
ילדיו וניניו שי׳

בעמודים הבאים

המחבר בכתיבת האותיות האחרונות בספר התורה;

בהלבשת הכתר; מחזיק את הס"ת בעת התהלוכה

לבית הכנסת; הקפות בביהכ"נ עם ספרי התורה;

נאום המנחה בעת הריקודים בביהכ"נ;

דברי הודאה של המחבר בתום הכנסת ספר התורה בהיכל.

בשבח והודיה להשי"ת, הננו להזמין את קהל שוחרי תורה וחסידות
להשתתף בשמחת

הכנסת ספר תורה

שתתקיים אי"ה ביום שני פ' שלח, ח"י סיון ה' תשנ"ז

שנכתב ע"י הרה"ח ר' **ישראל נתן סלאווין** שליט"א
מירושלים ת"ו

עי"נ אביו הגאון החסיד המפורסם הרב **אברהם לויק סלאווין** זצ"ל הי"ד
ששימש במשך חצי יובל שנים כמייסד, כרב וראש ישיבות בגרוזיה
בשליחותו של כ"ק אדמו"ר רבנו שלום דובער (מוהרש"ב) מליובאוויטש נבג"מ זיע"א
והרביץ שם תורה וחסידות לאלפים, ונאסר והוגלה למחנות עבודת פרך בסיביר
שם גווע ונאסף על קידוש השם, ועקבותיו לא נודעו עד היום הזה ולא זכה לקבר ישראל.

ולעי"נ אמו הרבנית הצדקנית מרת **רחל מלכה** בת הרב אברהם בער הכהן ז"ל
נפטרה כ"ה אלול תשכ"ג

בתיבת האותיות בבית משפחת קעניג שיחיו
בשבונת לוי יצחק מס' 503, בפר חב"ד, בשעה 5.30 אחה"צ
ומשם תצא התהלוכה עם הס"ת בתזמורת ולפידים
לבית הכנסת "בית מנחם" בכפר חב"ד,
ברוב עם הדרת מלך.

אוטובוס לכפר חב"ד יצא ביום ב'. ח"י סיון. בשעה 4.30 אחה"צ. מקרית צאנז רח' דברי חיים 1. ירושלים

הכתר שעל הס"ת הוא הכתר שהרבי זי"ע שלח בזמנו לבית הכנסת "בית מנחם" בכפר חב"ד

